

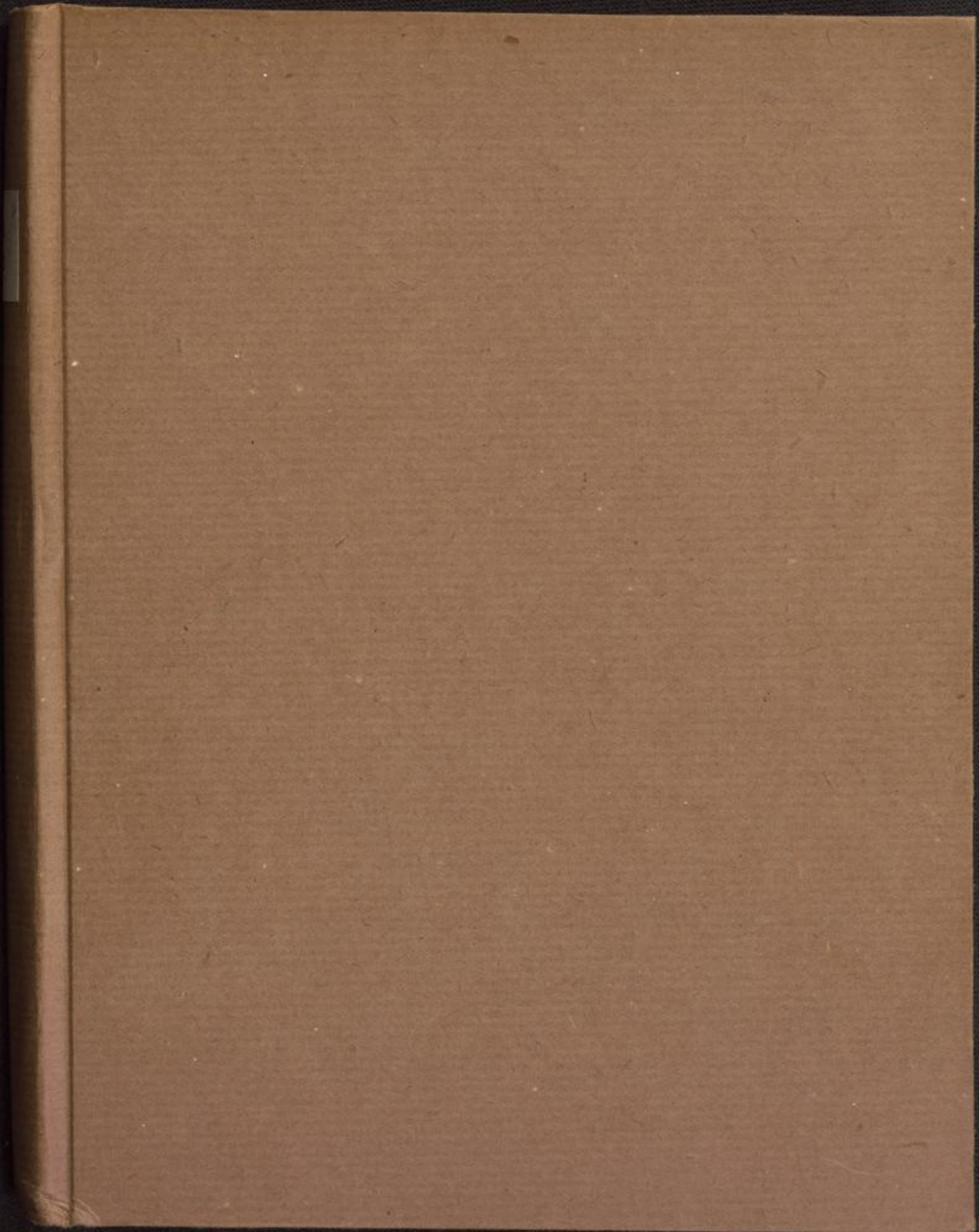
Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

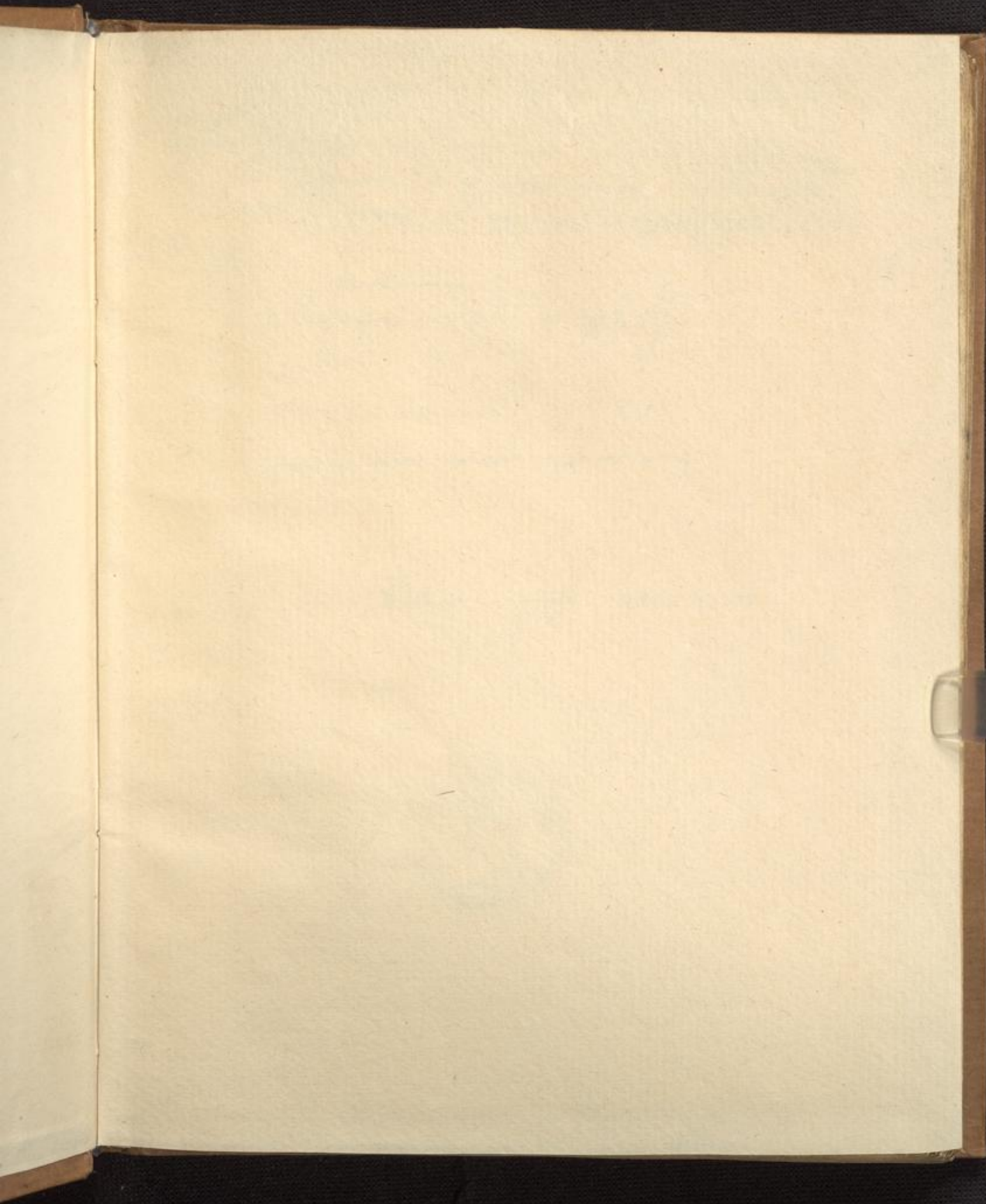
De dialectica - Cod. Ettenheim-Münster 363

[S.l.], [17. Jahrh.]

[urn:nbn:de:bsz:31-133483](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-133483)

EM 363

EM 363

G

Vr

EM 363

1

Grafburg, M. s. possessor

o so

Ocia si tollas ponitur cupidinis arq.

Vendat i banco, post fata amara,

M. so.

Declamatiuncula de patientia.

miram dei providentiam, qua non solum bona hominibus
 largiri, sed & mala spectari voluit. Incredibilem dei Sa-
 pientiam cuius nutu atque imperio totus regit mundus: Nihil namque
 autem Deo est praesentius, ab eo inquit necesse est mundum guber-
 nari: Nulli in natura (Ut inquit Cicero de Natura Deorum) obediens
 aut subiectus est Deus, omnem ergo ipse tenet naturam. Ipse est
 de quo Fraticus patriarcha ita loquitur, Videt inquit Deus nos
 audit prius & quae loquamur, Ipse est enim qui tacito Moysi ait:
 Quid clamas ad me? praevenit verba nostra & affectus anticipat,
 Cogitationes nostras intelligit de longinquo, hoc multo antequam
 fiat, prae nostris exaudit, antequam somnem, necessitates nostras aspi-
 cit antequam veniam. Eximus nostros speculatur, antequam nati sumus,
 sed ita nos aspicit, ut invidiam nos licet inveniat misereatur, Haec ille.
 Sed quid diu exordimur? quid de Deo dictum hallucinamur? cum
 imbecillitas ⁱⁿ hominem lingua vix intelligentia deum qualis sit, multo
 minus verbis, loqui & ~~comprehendere~~ comprehendere potest. Sed haec enarra-
 se sufficiat de Deo cum deus omnium virtutum auctor & prin-
 cipium sit. Nunc de virtutum praecipua dictum patientia. f. opere
 primum videbitur exquirere & indagare quid & qualis sit virtus
 patientia. Esse autem eam virtutem, quae contumeliam & omnes adveni-
 entis iniurias aequanimiter portat inconfesso est. Quod autem oportet
 patientiam quae officium, audiamus apostolorum testimonia haud vol-
 garia, Inquit enim Paulus ad Romanos: Tribulatio patientiam operatur
 patientiam autem probationem, probatio vero spem. Item ad Thimotheum
 Titum, Patientia vobis est necessaria, ut voluntatem dei facie-
 tes reportetis in misericordia. Item Iacobus 1 & 2 capitulis. De
 gaudium exultatione fratres mei, cum in tentationes varias incidetis
 scientes quod probatio fidei vestrae patientiam operatur, patientiam autem
 opus perfectum est, ut sitis perfecti & integri, in nullo deficientes.

Beatus q̄ suffert tentatione, quonia non p̄ bonus fuerit
accipiet corona vite. qua resp̄nsi Deo det̄eribz se. Patie
tes inquit estote & vos, & confirmate corda vestra, quonia ad
uentu domini app̄inquabit: nolite in gemis fieri fratres in alterutru
vt no vindicemur. Ecce iudex ante tanua a si sit. Exempla acie
rite fratres dixit mali. Et longaminitatis & laboris & patienti
e, p̄ prophetas, q̄ locuti sunt in noie d̄ni, Ecce beatus diu
mus eos, q̄ sustinerut, sufferenda Job audistis, & sine d̄ni vidi
stis, quonia misericors e d̄ni. Huc vocanda e specula patientie
Job, cap. 2 qui eis specime p̄huit dicendo, Dominus dedit, d̄ni
abstulit, sicut d̄no placuit ita factum est. Et secundu August.
paratus es esse homo pius & iustus, patienter eoru mala
sustinere, quos fieri bonos q̄rit, vt polig numero crescat bonoru
vt no pari malitia se quis numero addat maloru. In hui
rei p̄banone conferunt quoq̄ exempla & auctoritates p̄horu.
Aristophanes a quoda contumelias petitiq̄ dixit, penes te e maledi
cere, penes me aut, recte audire. Et Demosthenes a quodam
conuictis lacessimus: Nolim tecu in hoc genus certaminis desede
re, dixit, in quo q̄ vincit, ipso victore e melior. Diogenes
Cynicus, adulescenti congreto, q̄ a multis p̄baret: desine inq̄t, &
tu p̄urbationis mētia q̄ te ferre: significas, nulla alia in re melig
imp̄bitatem ladentium finiri, qua si, q̄ ladit, dolore dissimulat.
Etenim qui ob id incessum homine, vt illa discernere desinent, si
viderint illam nihil commoueri: Magna igit̄ perina dissimulatio
qua ferre potes alioru imperia. Cum igit̄ trifaria pa
tientie virtutem exorere soleamus, alia naq̄ sunt q̄ a Deo,
alia q̄ ab antiquo aduersario, alia q̄ a proximo sustinemus. A
proximo persecutiones, damna, & contumelias sustinemus. Ab antiquo
aduersario; tentacula, & a Deo aut flagella tolleramus.

3
Sed in his orationibus vigilanti oculo semetipsum de cir-
cumspicere homo, ne contra mala proximi protrahat ad retributionem
malis, Et ne tentationibus adversarii sedueatur ad delectationem, vel
consequum delicti, ne contra flagella officii perveniat ad excessum mur-
murationis. Tunc autem illata vitia bene tolleramus, cum secreto mentis
ad mala perpetrata recurramus. Leve quippe videbitur, cum invidia per-
tiamur dum in actione nostra conspicimus, quae perit et quae marmure
mus (ut ^{docet} Augustinus Moralibus lib. 30) sicque fit, ut contumelias
gratia magis quam ira debeatur, quam interuenit, deo iudice, poe-
na grauior declinari posse confiditur. Plerumque autem ideo patien-
tes videmur, quia retribuere mala non possumus, sed quia idcirco mala
non retribuimus, quia nequaquam uales, quod dubio patiens non est, quia
patientiam non in ostensione requiritur, sed in corde. Forma enim gratia
ipsam & langua faciem virtutis vides, quae si oculis cerneretur,
mirabiles amores, ut ait Plautus, excitaret patientiae. &c.

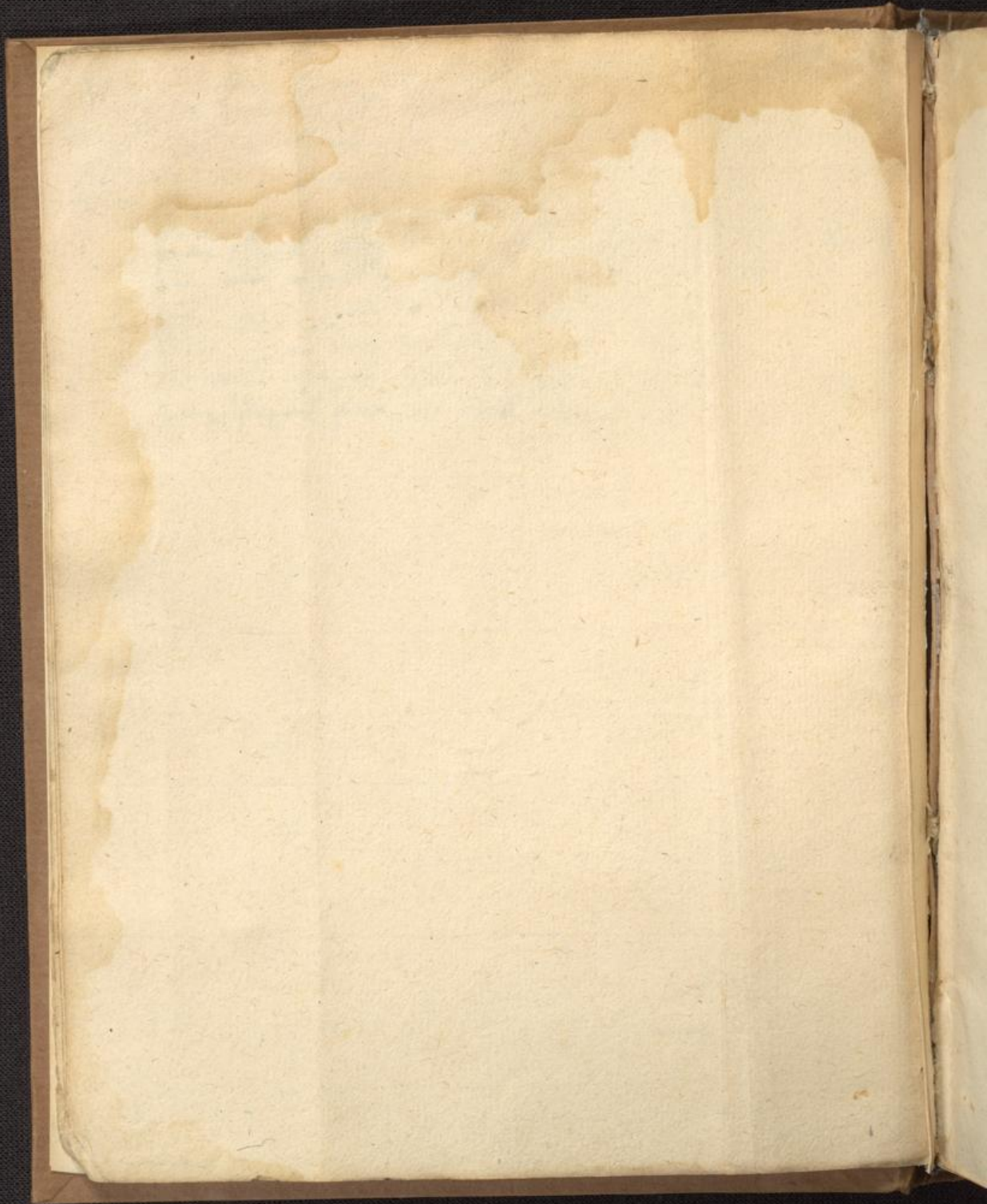
In Mariae virginis Assumptione exultandum
pluribus quidem esse pluribus causis. Mancinellus.

Si hodie quidem **Q**uam fingorū in urbe vix, placent, domibus
queri, iuuenes, viri, seniores, nuptae, viduae, virgines, gaudent, letant
Exultant, **Q**uam proos & dominos, nullus offeso, nullus indignatio,
ne aliqua affligit de, veritate toto pectore unguisq; conij, vna cu
ana elis, facturumq; coetu, beatae mariae, summi dei matris optima, ad
coelestia regna assumptione, summa letitia debitisq; obsequijs celebrare.
Quod nunc sacra virgo hominibus prius sempiterna do
na redoptare. **Q**uam faciente. Corpore portauit. **Q**uod
inter seculi arunas miseros homines aspiciat & metur. **Q**uod
ter ad dominum filium suum orationes & preces dirigat. **Q**uod
gentibus cuius visceribus, fuit coeli terraeq; autor commissus.
Quod
lissingu puerpium lenabile angelis, expectabile sanctis, necessarium
Tunc Tu ergo beata gloriosa vtraq; laudabilis inter omnes mulieres,

Tu ad fontem geminis vitas, Tu ad Paradisi amantissimos & molles
& diis errantes, Tu genui me, Tu dei genitrix, tu
nutrix, & te natus q te creavisti, a te gestatus q te formasti
Tua pax vera, q ipse implenti. Senatus igitur populusq; Quir,
Benivolentia
genitrici oro ac obsecro, ut magis ac magis gloriosus, dei
^{matris} afficiat atq; defensas, quo nunc valeat assumptione singulis
annis maiori cu gaudio celebrare Deos patri & creatori mo
gros agere, & tuis nos amore psecutus e, ut pp nos homo
fieret, & nos varijs contumelijs afficeret. Exultamus itaq; uni
oes festum virginis solere cu hymnis & laudib; celebratos
q unguis hinc civet resp: pra opimj, *Dei*

XXI

... & tibi
genitrix
te formam
pupulae tuae
gloriosa dei
impone fugalit
rector nro
p nus homo
m itaq vni
et celestis

5

6

DE DIALECTI CA

Quid est dialectica - Est
ars ac uia docendi

In quibus consistit docendi uia
in tribus, in quibus - in definiendo,
diuidendo et argumentando.

Quando definimus - cum nomen
interpretamur aut quid res sit ex
ponimus.

Quando diuidimus - cum mem
bra aut partes enumeramus.

Quando argumentamur - cum
aliam sententiam ex alia ratiocina
mur.

Dialectica unde est dicta - **D**ia
lectica quod disserere s. **d**istin
dere de aliqua re dicere significat.

Quod est proprium officium dialecticae -
Docere, id fit definiendo, diuidendo,
et argumentando.

Quid interest inter dialecticam et
rhetoricam - Dialectica nudam
causam per quibus uerbis et tanquam
punctis designat. Rhetorica addit
ad uentionem inuentis a dialectica
et uelut ornamentis uerborum et
sententiarum uestit.

De quod uocibus deferit dialectica.
De duabus, de tribus. De uoce sim-
plici et uoce composita.

Quid uox simplex. Est uocabulum
uel thema simplex propositum de quo
fit quaestio ut Religio, Iusticia.

Quid est uox composita. Est per
fecta oratio sine thema compositum
de quo fit quaestio ut Iustificat ne
fides sine operibus.

DE PREDICABILIBUS

Quod sunt predicabilia. Sex, eum
Individuum, Genus, Species, Diffé-
rentia, Proprium et Accidens.

Quid est Individuum. Est quod
exprimitur per pronomen hic, ut
hoc, et est certa et impressa animo
imago ut hic homo.

Quid est Genus. Est nomen co-
mune multis speciebus ut animal.

Quid est Species. Est uocabulum
comune proximum in diuiduo quod
primum occurrit in definiendo in
diuiduo ut Homo.

Quid est differentia. Est nomen
quod cum genere certam speciem
constituit. Ut est nomen quod
species eiusdem generis discernit.

Quid est proprium. Est nomen

7
quod competit uni speciei tantum.
Itq uniuersos vt Loqui. Numerare.
Cedere, competitunt homini tantum.

Quid est Accidens. Est nomen
significans quiddam quod tum ad se
tum detrahi alteri potest vt Calor.
Albedo.

Quaestio per quid quirit. Est

Quirit de specie ac genere.

Quirit per qualem quirit. Est

Quirit de differentia, proprio, et
accidente.

DE PRAEDICAME TIS

Quid sunt praedicamenta. Sunt
quae docent quid uniuersusque natura
sibi adtribuendum sit.

Quod sunt praedicamenta. Docem
tunc. Substantia, Quantitas,
Qualitas, Relatio, Actio, Passio,
Quando, ubi, Situs et habitus.

DE SUBSTANTIA §

Quid est Substantia. Est natura
sibi interna per animam ab quidem
sibus separata vt Deus Angelus,
Homo, Ayo.

Quod duplex est Substantia. Duplex
scilicet corpora et incorporea.

Quid est Substantia corpora. Est
quae accidentibus tecta est vt Homo Lippus,

Quid est substantia incorporea.
Est q̄ accidentibus caret vt Dey
Angelus.

Quod duplex est substantia cor
porea. Duplex, sc̄ Simplex et
mixta.

Quid est substantia corporea Sim
plex. Est q̄ non est conflata
ex elementis aut materia sed
creata a Deo simpliciter vt
Coelum, Aer, Ignis, Terra, Aqua.

Quid est substantia corporea
mixta. Est quae ex elementis
conflata est vt sunt Metalla Au
rum, Argentum, et haec absoluta
sunt. In absoluta, mix. Quando,
Pruna, Ros, Fumus, et minima.

Quod duplex est substantia cor
porea mixta. Duplex, sc̄
Animata et Inanimata.

Quid est substantia corporea mix
ta animata. Est quae habet
in se vim et naturam augendi
et crescendi vt Homo, Aquila.

Quid est substantia corporea
mixta inanimata. Est quae
non habet in se internam vim
aliquam, sed augetur ex qualitate
composita materia sic d̄ surante
sole vt Lapidis, vitrum, Gemma
Adamus.

Quod duplex est substantia corporea
mixta animata. Duplex, sc̄
Sentiens et non sentiens.

Quid est substantia corporea mixta
animata sentiens. Est quae

8
afficitur et commouetur cum coeli-
tur, Aut? quo sensu praedita?
vt Homo, Alimus, Avis, Vermis.

Quid est Substantia corporea
mixta animata non sentiens?

Est q non afficitur et commouetur
cum ceditur vt Planta, Herba,
Flores, Arbores

Quot duplex est Substantia, cor-
porea, mixta animata sentiens.
Duplex, R. Rationalis et Irra-
tionalis.

Quid est Substantia corporea
mixta animata sentiens Ra-
tionalis? Est q ratione p^o praedi-
ta vt Homo, Plato, Petrus.

Quid est Substantia corporea
mixta animata sentiens irra-
tionalis? Est quae ratione ca-
ret vt Leo, vulpus.

DE QUANTITATE §

Quid est quantitas? Est mag-
nitude rei quae dividitur in partes
lotet.

Quod sensibus percipitur Quantitas.

Quobus, quibus? tactu et visu.

Quod est proprium Quantitatis?

posse diuisi, vt Magnum in suas
partes, Miliare ut Longum in
suis passibus. Vt nam in Tria quar-
talia, Numerum in suas unita-
tes tanq articulos in suam causam
vt Crosum misensem in sex et
sex nummos, in quatuor et octo
Orationem in tot et tot verba,

Verbum in tot et tot Syllabas, Syllabas
in tot et tot literas.

Quotduplex est quantitas. Duplex
est continua et discreta.

Quid est Quantitas continua ?
Est quae coheret et cuius partes non
sunt diuisae.

Quantitatis continuas quod sunt
species. Tres. Una. Linea, in
superficie, corpus.

Quid est Linea. Est longitudo
per se. Et ad hanc pertinet omnia
longa ut Virga, Miliare, Virga
agri mensurantur.

Quid est Superficies. Est latitudo
seu externa species. Ad hanc perti-
nent omnia lata et longa ut Ager
Fundus, Pratum, campus.

Quid est corpus. Est dispositio a
subiecta separata ut est quadrata
forma seu magnitudo tesserae se-
parata ab osti cula. Et ad hanc
rerum seu corporum formas perti-
nent ut Forma trianguli quatuor
piramidem uocant, Forma qua
trianguli quam tesseram uocant.

Quid est quantitas discreta. Est
cuius partes non coherent sed separantur.
Haec uocamus quod sunt ut quod
numerus sexagesus ualeat, octo, quatuor
or et quatuor, et tribus aut quingis
uel duobus aut sex.

Quantitatis discretae quod sunt spe-
cies. Duo, tria, Numerus et
unum Duo, tria, et haec numerata
causa sunt maioris numeri ut ve-
ritas odium parit, Verba resoluuntur
in suas uoces, Voces in Syllabas,
Syllabae in literas.

In quibus est usus quantitatis
continuae. → In comparationibus
rerum inter se.

In quibus est usus quantitatis dis-
crete. → In distributionibus Re-
thoricis.

DE QUALITATE

Quid est qualitas. → Est quicquid
sensibus humanis subiectum est pro-
ter quantitatem.

Quid duplex est qualitas. → Duplex
est corporis et animi.

Qualitas corporis in quod consistit.

In quinque. In quibus.

In visu. Et ad hunc pertinent colores
ut color albus, niger, spadiceus.

In auditu. Ad hunc pertinet sonus
sive vox. Et hoc est duplex articula-
ta ut oratio, Inarticulata, ut
mugitus bovis, Latratus canum.

In odoratu. Ad hunc pertinet odor sua-
vis, gratus, foetor.

In gustu. Ad hunc pertinet sapor ut
dulcedo, Amari tudo.

In tactu. Ad hunc pertinent omnia
quae tangi possunt. ut Molle, Durum,
calidum, Afferum, solidum, fri-
gidum, humidum, siccum.

Qualitas animi quod duplex est.
Duplex. Est Intellectus et volun-
tatis.

Qualitas intellectus quid conti-
net sub se. → continet sub se omnes
artes quae sunt habitus, hoc est quod assi-
duitate quadam discernendi percipi
unt. utque postea indicarent animo.

vt Grammatica. Rethorica.

Qualitas voluntatis quid conti-
ner sub se → Continet sub se vir-
tutes vt sunt prudentia, Iusti-
cia, Fides, Modestia, Item
vitia vt Imprudentia, Inuidi-
cia, Et affectus quibus a rati-
one probata ampleximur, Fem
probata ab illa fugimus ut ira
Dolor, Metus, Spēs loquacia. ¶

DE PRÆDICAME TO RELATIONIS ¶

Quid est Relatio → Est ille respectus
rei e loco tempore, persona, virtute,
condicione, sexu, materia, actione, terti-
one natus.

Inter quod versatur Relatio → Inter
duo extrema, Cuius Fundamentum
vt terminum.

Quid est fundamentum → Est res a
qua oritur relatio.

Quid est terminus → Est res quam
spectat vel est res in qua definit respectus.

Natura sub qua latent causas et effe-
ctus vt Faber, ensis, orator, oratio,
Evangelium, consolatio. Item calor
vt virtus calfaciens et q̄ calfaciunt.

Signa externa. Sub quibus latent
Fastes et magistratus, Rega et Senatus,
Succellus et monachus.

Patrocinitium seu seruitus sub q̄ latent
Tutor, Pupillus, Patronus, elicens,
Dominus, Seruus, Pater ancilla.

Consonantia sub qua latent
Pater Filius, Frater, Soror,

Nepos, Nephis, Atavus, Proavus

Conjugium. Sub quo latent sponsa
Sponsa & Sponsus, Soder. Socrus, Nurg.
Coniugium, maritus.

Contractus. Sub quo latent Emptor
venditor, Emptio, venditio. Locator,
conductor. Locatio, conductio.

Cognata et coherrentia. Sub quibus
latent, Mendax, fur, temulentus
Temerarius. Ignotus, Borius, poeta,
Invenis inconstans.

Contraria. Sub quibus latent, aclept
Acortator, Pudicus, Impudicus.

Sexus. Sub quo latent Mas, femina.

Aetas. Sub qua latent, Iuvenis, Et
nectus, Puer, Adolescens, Iuvenis,
Senex.

Conditio. Sub qua latent, pauper, di-
pus, Liber, Servus, Ingenuus, Li-
bertinus.

Institutio. Sub qua latent, Pra-
ceptor, Discipulus, Artifex et qui dis-
cit artem.

Voces generales Relationis ex quod
oriuntur. Ex tribus, Ex quibus.

Primo. Ex substantia. Quando sub-
stantia, voces transferuntur ad ali-
quom usum ut Servus, Dominus,
Huc pertinent omnes actiones et effectus
Substantiarum, et Emptio venditio.

Secundo. Ex Qualitate, ut sunt vo-
cabula apprehensionum ab istis actibus
ut Grammaticus, Rhetoricus, Dia-
lecticus. Item vocabula ex qualita-
tibus corporis ut Bonus, optimus, Albus,
Niger. Item cognata ex virtutibus
ut Pax concordia quae cum Amicitia
Cognationem habent. Proximam glo-
ria honos qui virtuti sunt voces cog-
natae. Item quae aliquid affinitatis
habent cum vitis ut Discordia, In-
munitas, Proterva et atrocitas

relatiua dicuntur ut **Tratus** **Sodany**
Loctus, **Picis**.

Textio. Ex quantitate ut sunt vo-
cabula **Similitudinis** et **Dissimili-**
tudinis ut **Aequalis**, **Inequalis**, **Maig-**
minus, **Par**, **Antar**, **Duplum**, **Tri-**
plum, **Item** temporum uoces ut
Annus **mensis** **Die** et haec respectu
prioris et posterioris.

Observanda

Quae sunt obseruanda circa hoc pro-
dicamentum. **Primo**. Omnia uo-
cabula quae non ad superiora praedicamenta
referri possunt ad praedicamentum
Relatiouis pertinent.

Secundo. Multo plura sunt uocabula
praedicamenti Relatiouis quam ali-
orum, quia in comuni ultra plurimum
res nominantur non tam a natura
quam a respectu officiorum uel usus.

Textio. Definitiones ex hoc praedica-
mento ex officio et usu rerum formantur
hac lege ut semper correlatiui
ad se in definitione ut

Quid est pater. Est qui filium ha-
bet aut filium. Et contra

Quid est filius. Est qui patrem
habet.

Quid est emptio. Est mercis certa
pecunia emptae.

Quid est uenditio. Est mercis
certa pecunia uendita uel cum
mercis certa pecunia uenditur.

Quid est doctus. Est qui non est
indoctus.

Quid est indoctus. Est qui non
est doctus.

DE ACTIONE

Quid est Actio → Est relatio ad id quod patitur.

Quae pertinent ad praedicamentum Actionis → Motus.

Primo. Verba adiuva significationis ut Legere.

Secundo. Nomina verbalia a verbis actibus descendunt ut Lector.

Tertio. Participia a verbis actibus ut Amans.

Quarto. Verba motum ad locum significantia ut Ire, redire, currere, recurrere.

Quinto. Verbalia nomina a verbis motum ad locum significantibus descendunt ut Curfus, recurfus.

Sexto. Verba adiuva significationis propter certum aliquod finem ut Edificare cuius finis est aedificium.

Pingere cuius finis est pictura.

Belligerare cuius finis est victoria.

DE PASSIONE

Quid est Passio → Est relatio patientis ad agentem.

Quae pertinent ad praedicamentum Passionis → Verba passiva ut Amari.

Legi.

Nomina et participia passiva significantia ut Lectus, Amandus, plectibilis, fissilis.

Et quaedam neutra exceptis motum ad locum significantibus et ad certum aliquod finem tendentibus) nam neutra propropietate passionem significant.

DE PRAEDICAME TO VBI

Quid est praedicamentum vbi
Est circumstantia loci. Est autem
locus q̄ occupat corpus.
Quo pertinent ad praedicamentum
vbi. Omnia nomina locum signifi-
cantia ut sunt aduerbia loci, Item
propria locorum nomina. Item de-
riviui adverbialiter positi ut *Domus
Militis*. Similiter dativi ut *Ruri*.
Item circumloquentes q̄ duobus loci
aut vicin illorem pro pro modum
tenentes ut *In foro*, *In horto*, *In
templo*. Item nomina localia ut
planum, *montosum*.

DE PRAEDICA MEO QUANDO

Quid est praedicamentum quando
Est vox qua circumscribitur circum-
stantia corporis et d̄ vox qua tempus
a tempore separatur. Usus huius praed-
dicamenti est apud auctores in descripti-
onibus temporum.

Quae dictiones pertinent ad praed-
dicamentum quando. Primo
Aduerbia temporis ut *Hodie*, *Huius
cras*, nunc, aliquando.

Secundo nomina significantia
tempus ut *Dies*, *noctis*, *Menſis*.

Annus, ver, aestas, Autumnus,
 pueritia, Adhescencia, Senectus,
 Iuventus, Soremum, Nubilum,
 Festus dies, Ne fastus.

Tertio. Officiorum tempora et Hora
 concinandi, Dies ludendi, Tempus
 studendi, Tempus scribendi, Tem-
 pus legendi.

DE PREDICAME TO SITVS.

Quid est praedicamentum situs?
 Est dispositio corporis. Et est status
 corporis. ut Iacere, stare, sedere, Su-
 binum esse, pronum esse, cubare.

Quae pertinent ad praedicamentum
 situs. Dictiones significantes ges-
 tum corporis ut. stans, Sessio, Acu-
 bitus, pronitas, cubatio, recubitus,
 discubitus, curuum esse, claudum esse.

Quotidiani sunt corporis gestus.
 Multiuarij, Nam alius est corporis
 gestus qui tantis, Alius currentis,
 Alius stantis, Alius sedentis, Alius
 iacentis.

DE PREDICAMEN TO HABITVS

Quid est praedicamentum habitus?
 Est vestitus qui adhaeret rebus.

Quo pertinent ad predicamentum
Habitus - Omnia nomina vestium
Vt Pallium, toga, Chorag, tunica,
Intenula.

Quare nomina vestitus dicuntur
habitus? Quia habent et habentur,
Habent enim quos togant, et ha-
bentur ab illis quos togantur.

DE POSTPRAE DICAMENTIS

Quid est postpredicamentum? Est
interpretatio uocabuli ambigui.

Quod modis accipitur prius. Tribus.

Primo. Quo ad tempus. Vt Romulus
est prior Numa Pompilio.

Secundo. Quo ad ordinem naturae.
Vt causa prior est effectui. Genera
priora sunt speciebus.

Tertio. Quo ad dignitatem. Vt Rex
prior ciue.

Quod dupliciter dicuntur opposita.

Quatupliciter. Aut contrarie. Vt
cum dua qualitates pugnant inter
se sicut calor et frigus. Aut relative
opposita sicut pater et filius, non enim
possunt simul in idem subiectum ca-
dere, Vt nemo idem dominus et ser-
uus et pater et filius respectu eiusdem.

Aut priuatiue opposita sicut tenebrae
et lux. Nam priuatio significat ab-
sorptionem et tamen aduerso potest

Sicut caritas significat in se carere.
Aut contradictorie q̄ tantum in pro
positiones eadem, ut Cæsar q̄ iure
interfectus - Cæsar non est iure in
interfectus.

DE DEFINITIONE

Qualis debet esse definitio? Talis ut
nec latius patiat nec angustior sit definito.

Quod duplex est definitio? Duplex. scilicet
nominis et rei.

Quid est definitio nominis? Est ratio
logica uocabuli.

Quid est definitio rei? Est ratio q̄ rei
partes aut causas aut accidentia exponit.

Quod duplex est definitio rei? Quadruplex.
videlicet, Essentialis, causalis,
et partibus, accidentalis.

DE DEFINITIONE ESSENTIALI

Quid est definitio Essentialis? Est que
constat ex genere et differentia, ut res q̄
sunt accidentibus. ut Homo est animal ma
tum habens ut est substantia corporea
animata sentiens intentionem habens.

Quid significat uocabulo Essentialis?
Ista natura per se.

Quid significat uocabulo substantias?
Natura accidentibus uesita.

DE DEFINITIONE CAUSALI §

Quid est definitio causalis? Est
ex causis & collecta.

Quod sunt causas? Quatuor. quae
Materialis, Formalis, efficiens, Fi-
nalis, ut Materia, forma, effici-
ens, Finis.

Quid est Materia? Est ex qua aliquid
fit.

De definitionem ex causa materiali col-
lectam? **H**omo est animal quod mente
et corpore constat. **T**unica est uestis ex
panno confuta. **C**alcus est trigonum
pedis ex corio factum. **M**ustum est
humor ex uuis exproleg.

Quid est forma? Est ex forma factus rei.

De definitione: causas formalis?

Purissima est aqua cocta cum heredo.

Hoc argentum est minimum ualens
triginta albis pro iochimico grosso.

Pallium est exterior tunica corporis.

Quid est efficiens? Est persona seu res
faciens.

De definitione: causas efficientis?

Fides est donum spiritus sancti.

Leges humanae sunt institutiones su-
perioris magistratus.

Ceremoniae sunt traditiones pontificum.

Remissio peccatorum est mors christi
in cruce.

Iusticia cordis est fides in christum.

Quid est finis? Est utilitas propter
quam aliquid fit.

Da definitiones collocas ex causa fi-
nali. Iusticia virtus unicuique
dane quod suum est.

Fides est virtus qua iustificamur ut
hanc organa domini habeamus in nos-
tro consensu.

Crux est quavis afflictio sine inferna
sine peccato ut per eam fides nostra
probetur et claritas dei organos cogi-
noscat.

DE DEFINITIONE EX PARTIBUS

Quid est definitio ex partibus? Est
ex partibus rei seu membris conflata. ut

Corpus humanum est quod constat ex
capite ventre et pedibus.

Euangelium est predicatio boni ton tico
et remissionis peccatorum in nomine christi.

Poenitentia est conuersio animi propter ad-
missa peccata et fiducia in promissam
gratiam per christum.

Matrimonium est coniunctio
legitima coniunctio.

DE DEFINITIONE EX ACCIDENTIBVS

Quid est definitio ex Accidentibus? Est
q̄ ex genere et accidentibus colligitur. vt
Narcissus est flos, similis croco, caule
doctrantali, florens mense Augusto, flo-
rum omnium postremus.

Beatus vir d̄ qui non abiit in concilio
impiorum et in peccatorum uia non
stetit nec in cathedra pestilentia sedu.

Mors d̄ ultima finis uirae

Verum autem hoc genere definitio
nisi plerumq̄ autem in describendis
personis huiusmodi radicibus et similibus
rebus.

DE DIUISIONE

Quid est diuisio? Est rei per partes expli-
catio.

Quod duplex d̄ diuisio? Quadruplex,
Vocabuli, Eteneris, Totius, Enumerati-
onis.

Quid d̄ diuisio vocabuli? Est uocem mul-
ta significentem exponere, vel d̄ expositio
uocis multa significantis. vt

Livo modo significat animal terreste
modo astrum coeleste

Polyptus nunc morbum nunc piscem
significat. Huius farinae sunt, canis,
virgo, libra, aries, taurus et lupus

quod nunc animal nunc piscem significat.

Quid est divisio eorum? Est partitio eorum in suas species ut si animal dividas in hominem et equum, si arborum dividas in ficum et pomum.

Quid est divisio totius? Est partitio totius in suas partes ut si corpus dividas in caput et thoracem et ventrem, si manum dividas in digitos, si demum in fundamentum, pedes et toctum.

Quid est divisio enumerationis? Est partitio subiecti in sua accidentia ut cum dico Ciceronem philosophum, oratorem et Astronomum fuisse. Cuius usus est in genere demonstrativo apud Rhetores cum laudamus aut vituperamus personas.

DE VSV DEFINITIONIS ET DIVISIONIS

Quis est usus definitionis? Usus definitionis est quod ex definitionibus tantquam ex fontibus omnia deriventur argumenta et itaque nascatur oratio.

Quis est usus divisionis? Usus divisionis est apud auctores in amplificandis magnis causis. Nolo autem usum artis alicuius noverim dicitur utile sed etiam necessarium, quis enim auderet dicere se artem aliquam didicisse cuius usum ignorat. **E**x definitione itaque et divisione

formant dialecticam suam docendi metho-
dum. Ad quam in primis haec quaestiones
pertinent.

Veram res sit de qua disputatur.

Quid res sit.

Quae causas sint.

Quae partes.

Quae officia seu effectus et quae contrariae.

Et comprehenduntur haec tribus istis
interrogationis modis, **A**n, **Q**uid,

Quare, **A**n quare utrum sit res,

Quid quare rei naturam, **Q**uare

causam. **Q**uid testis. **M**elant hanc

non est interrogatio sed pertinet ad

circumstantias et significat quod

est sermo.

SEQVNTVR EX EMPLA METHODI

Fides est in promissiones de christo certa
quaedam cordis fiducia (cuius operator
Spiritus sanctus est) in iustificans omnes
coram deo qui eam certam et indubi-
tata habent.

In hac definitione primo demandatur
quid fides sit nempe certa cordis fiducia
in promissionis de christo. **S**ecundo
ostenduntur causa et primo causa effici-
ens cum in definitione dicitur, **V**ig
operator spiritus sanctus est. **S**ecunda
Spiritus sanctus efficit illam fiduciam
in corde. **D**einde ostenditur ma-
terialis causa cum in definitione dicitur
in promissiones de christo.

Nam promissiones dei seu verbum
dei materia sunt fidei. **Tertio.**
Causa finalis cum in definitione
habetur iustificans oes coram
deo. finis enim fidei e iustificare
et tranquillificare conscientias coram
deo. **Hec fides simplex** dicitur in
aliquas diuidi partes potest, contra-
ria huius sunt asserere fidem esse
habitum quondam et similia.

ALIUD EXEMPLV

IUSTITIA e virtus unicuique reddens quod
suum est.

In hac definitione primo quid Iusticia
sit ostenditur nempe quod sit virtus.

Deinde causa efficiens fit voluntas
sui animus recte ratione intellectus
obtemperans. unde actiones iustas
referuntur.

Partes Iusticiae sunt
duo. Vna e Iusticia civilis. Altera
Iusticia ethologica. **Effectus** seu causa
finalis Iusticiae e unicuique dare quod
suum e. Item. **Nominem** in locum
Nominem iniuriam inferre, et simi-
lia.

REGVLA DE CO- TRARIIS COLLIGE- DIS

Contraria debent a toto metho do
colligi. primum quae definitioni contra-
riantur. **Secundo** quae causis. **Tertio**

quos partibus. Quarto J officijs sui v. scilicet. **S**ua definitioni Fidei contrarium est dicere Fidem tantum esse notitiam in nobis ipsius historia de christo, cuius contrarium est dicere fidem esse habitum in nobis. Partibus contrarium est fidem dividere in fidem formatam in infideliam et acquisitam dum fides sit simplex nec aliquid in partes soluit, Effectui fidei contrarium est negare quod non sola fides iustificet.

DE PROPOSITIONE

Quid est propositio. Est oratio in dicatua et perfecta verum aut falsum sine ambiguitate significans. Vt, Quam velim annuntiare pacem hominibus. Et propositio est perfecta sententia nomine et verbo coniunctis principaliter. Vt, Sanguis christi mundat nostras conscientias. Neg restituit suae propositio pauca sine multis verbis constructur.

Quod sunt partes propositionis. Duae sunt. Subiectum et predicatum.

Quid est subiectum. Est prior pars in constructione ut christus docuit veritatem dei.

Quid est predicatum. Est posterior pars in constructione ut Scriptura sacra docet uerum dei cultum.

Qua est prior pars in constructione?

Est nomen vel nominativus.

Qua est posterior pars in constructione? Est verbum.

Quare indicatiuae orationis dicuntur propositiones? Quia istae certissimam sententiam pariunt et sola verum vel falsum significam.

Premittitur in semper subiectum?

Non, Nam auctores nonnunquam praedicatum subiecto praeposunt ut Beatus vir qui non abiit in concilio in priorum, hic beatus vir praedicatum, qui non abiit vero subiectum. Brutus qui amat disciplinam, Beatus praedicatum qui amat disciplinam est subiectum.

Est autem diligenter notandum quod verbum non semper est praedicatum sed nonnunquam alijs uocibus circumloquimur intercedente copula ut

Iudicia est optimum bonum.

Virtus est donum deorum.

Fides est iudicia cordis. (PO)

DE PRIMA PROPOSITIONIS DIVISIONE

Quor duplex est propositio? Duplex categorica et hypothetica.

Qua est propositio categorica? Est in qua simpliciter alterum tribuitur alteri ex nomine et uerbo, ut

Christus redemit nos. Paulus est
rhetorologus.

Quaerit propositio hypothetica. Est
oratio subiunctiva uel est oratio qua
loquitur sub conditione ut Si credi
deris saluus eris, Si uero uiperis bene
monebis.

DE SECUNDA PRO POSITIONIS DIVISIO

NE

Quaerit altera propositiois diuisio.
Hoc, qua propositio diuiditur in aff
irmatiuam et negatiuam propositi
onem.

Quaerit propositio affirmatiua.
Est q̄ aliquid affirmat ut Christus
est propitiatio pro peccatis. Euange
lium est uerbum salutis.

Quaerit negatiua. Est in qua
negandi particula est ut Peccator
non est particeps regni dei.

Est autem omnis propositio negatiua
in qua negandi particula est. Non
Nam illa, Odit sapientem qui sibi
non sapit non est negatiua.

Quaerit igitur est uere negatiua. In
qua negatio principali uerbo additur.

Utrum illa propositio sit negatiua
in qua duae negationes sunt.
Non, Quare. Quia duae negati
ones unam affirmationem uolunt
unt, Nam illa, Nemo non in
alienis uitijs iudicandis oculatior
quam in suis non est negatiua sed

18
affirmatiua, quia idem dua negati-
ones nemo non affirmationem fa-
ciunt.

DE TERTIA PRO- POSITIONIS DIVI- SIONE

Sunt praeterea propositiones aliae uni-
uersales, aliae particulares aliae in-
definitae, aliae singulares.

Quid est propositio uniuersalis?

Est q̄ habet signum uniuersale ut
Omnis christianus & participes regni
dei Nullus christianus dam-
nabitur.

Quid est propositio particularis?

Est q̄ habet signum particulare ut
Quidam monachi sunt iusti, Cui-
dam monachi non sunt iusti.

Quid est propositio indefinita? Est
in qua in uniuersum de re aliqua dicitur
sine apposito signo ut est in qua uniuersum
suo praesertim aliquid proprie tribuitur

ut Eloquentia est uis perfecte aliquid
explicandi hoc est sapienter et cum
summa perspicuitate, Item,

Virtus est summum bonum.

Dilectio est impletio legis. Et haec
propositiones habent unum uniuersum
saluum.

Quid est propositio singularis?

Est in qua subiectum est proprium
nomen ut Paulus est summus theologus
Ioannes est euangelista.

Quid est signum uniuersale. Est
quod uniuersalitatē denotat.

Quod duplicia sunt signa uniuersa
scilicet duplicia. Eaedem
in sunt affirmatiua, Eaedem
negatiua.

Quæ sunt signa uniuersalia aff
irmatiua. Hæc, Omnis, vni
uersus, cuiuslibet, quisquis, et si quæ
sunt similes huius ferimus dictio
nes.

Quæ sunt signa uniuersalia ne
gatiua. Hæc, Nemo, Nullus,
Nemo, Et si quæ sunt similes huius
significationis dictiones.

Quid est signum particulare.
Est quod particularitatē deno
tat.

Quod duplicia sunt signa parti
cularia duplicia, Affirma
tiua et negatiua.

Quæ sunt signa particularia aff
irmatiua. Hæc, Cuiusdam,
Aliquis, Cuiuspiam, Cuiusquam,
vllus.

Quæ sunt signa particularia ne
gatiua. Supra dicta eorum ne
gationem adiunctam habent ut
Cuiusdam non, Aliquis non, Cui
piam non, Cuiusquam non.

DE QUARTA PRO POSITIONIS DIVISI ONE. §

Quae est quarta diuisio propo-
sitionis. Haec, Propositiones aliae sunt
verae aliae falsae.

Quid est propositio vera. Haec
cum re quam significat conuenit
vt Ignis est calidus, Sol est
splendens, Caelum semper moue-
tur.

Quid est propositio falsa. Haec
cum re quam significat non con-
uenit vt Piscis volat, Aquis nat,
Suscinnit, Caelum
est immobile.

DE QUINTA PRO- POSITIONIS DIVI- SIONE

Quae est quinta propositionum di-
uisio. Haec, Propositiones aliae
sunt necessariae aliae sunt contingen-
tes.

Quid est propositio necessaria. Haec
in qua definitio aut pars definiti-
onis uel genus uel differentia uel
propriuntur vt Homo est animal
rationale quod loqui potest. Equus
hinnit, Canis latrat, Fides sus-
tinetur, Sol splendet, Haec propo-
sitiones natura ueritatis sunt nec
mutari possunt quapropter ne-
cessariae dicuntur.

Quid est propositio contingens.

Est in qua subiectis accidentia conueniuntur. Et est in qua consequentia non colliguntur necessario ex proce-
dentibus. Ut Lapis est albus. panis
est pictus. Cicero est orator.

NOTABILE

Vnum contingens non facit neces-
sariam probationem. Attamen mul-
ta contingentia probant aliquid fir-
mi. Ut Dardus in Azdria multis con-
tingentibus a coniecturis probat non
datam iri Pampilio uerum.

Aliud notabile de usu propositionis.

Vsus propositionis est ut in magnis
et prolixis orationibus totius rei sum-
mam pauca uerbis complectamur
nam summam rei propositione com-
perta magis conspicue intelligimus
et de tota oratione omnibus par-
tibus facilius iudicare possumus.
Vt Summa seu propositio to-
tus epistolae ad Romanos est. Fi-
des iustificat coram deo hominibus
ergo non opera.

DE OPPOSITIOE

Quid est oppositio. Est duarum
propositionum in quibus eadem sub-
iecta et praedicata inueniunt dissonantia.

Quod sunt species oppositionis.
Quatuor, Contrariae, Subcontrariae,
Subalternae, contradictoriae.

Quid sunt contrarie? Sunt duae uniuersales, quarum altera est affirmatiua, altera uero negatiua ut **O**mnis homo est mortalis

Nullus homo est mortalis. Et haec nunquam simul uerae esse possunt, sed eae autem esse possunt si ambo sunt in contingenti materia, ut

Omnis stella sunt maiores terra
Nulla stella est maior terra.

Omnes senes sapiunt
Nullus senex sapit.

Quid sunt subcontrarie? Sunt duae particulares, quarum una est affirmatiua altera uero negatiua ut

Quidam homo supplex orat deum
Quidam homo non supplex orat deum.

Quidam homo est mortalis
Quidam homo non est mortalis.

Et haec possunt simul esse uerae in contingenti materia. ut
Quidam senes sapiunt
Quidam senes non sapiunt.

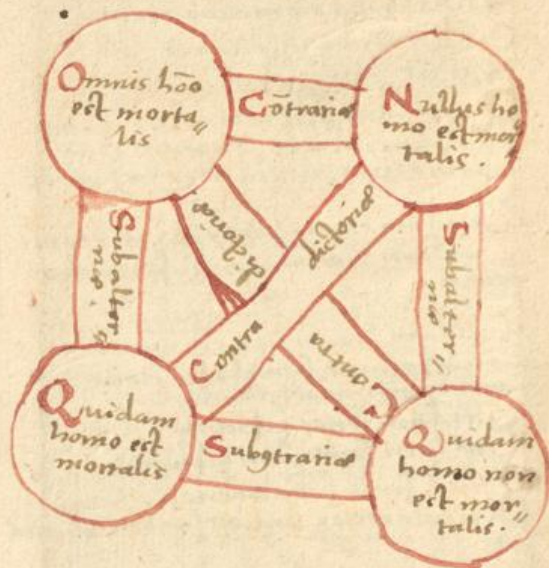
Quid sunt subalterne? Sunt particularis ex uniuersalibus collatae ut

Omnis homo est mortalis
Quidam homo est mortalis.

Nullus homo est mortalis
Quidam homo est mortalis

Possunt autem et duae singulares esse contrariae ut **A**eneas est pius
Aeneas non est pius.

Item duas indefinitas contra-
 dictiones esse possunt ut volup-
 tates sunt mortales Quodam
 voluptates non sunt mortales
 Pugniant autem inter se acerrime
 nec unquam possunt aut simul esse
 ut hoc subiecta figura clare docet.

DE CONVERSIOE

Quid est conuersio? Est duarum
 propositionum inter se quantum
 ad verborum structuram auinet.

proposita mutatio.

Quod duplex est conuersio. Duplex scilicet conuersio simpliciter et conuersio per accidens.

Quid est conuersio simpliciter? Est quando propositio simpliciter eisdem signis inuenientibus uertitur, et hinc accidere solet uel in propositionibus uniuersalibus negatiuis uel particularibus affirmatiuis. Ut Nulla uirtus est inhonesta.

Nullum inhonestum est uirtus. Quidam sacerdotes sunt iusti. Quidam iusti sunt sacerdotes.

Quid est conuersio per accidens?

Est propositio in qua eadem signa non manent sed iuxta subalternarum naturam et uniuersalibus colliguntur particularia, ut accidere solet in uniuersali affirmatiua et particulari affirmatiua. Ut Omnis homo est animal.

Quotam animal est homo. Omnis iustus est particeps regni dei.

Quidam particeps regni dei est iustus.

NOTABLE

Notandum est quod in conuersionibus maior uis mox signis negatiuis quam affirmatiuis. Signa enim affirmatiua in uniuersalibus repeti non possunt negatiua uero repetuntur, ut

Nullus christianus est conuiciator
Nullus conuiciator est christianus

Aliud notabile de usu conuersionis.

Conuersionis usus est plerumque
in epiphonematis, et seruetur saepe
conuersione probationibus, propterea
et obscura propositiones per illam
illucstrantur.

DE AEQUIPOLLE TIIS

Quid est aequi-pollentia? Est
consensus duarum propositionum
diuersis uerbis enunciatarum ut

Nemo non amat pecuniam,
consentit cum illa, Omnes amant
autem pecuniam

Nemo non uoluptate trahitur,
consentit cum illa, Trahitur sua
quorumque uoluptas.

Omnis forma periculosa est ad
tutandam pecuniam

Nulla non forma periculosa est
ad tutandam pudicitiam.

DE MODALI PRO POSITIONE. §

Quid est propositio modalis? Est
in qua aliqua harum uocum necesse
non necesse, possibile, impossibile po-
sita reperitur. *ut*

Christianos in hoc seculo necesse est
mala pati. *Item.*

Impossibile est sine fide quamquam
placere deo.

DE ARGUMENTATIONE ET EIUS VSU

Quid est argumentatio? Est
inductio propositio de qua om-
nigiter probatio.

Quis est usus argumentationis?
Est ut ad eius formam tanquam ad
regulam quandam causarum argu-
menta referamus in iudicando de
illorum coherentia non ut illis uti-
mur in dicendo aut scribendo iuxta

Dialecticos nudum prescribunt,
Concipit enim Dialectica argumen-
tum quam potest simplicissime et
uicinate tanquam, in dicendo autem
utendum est copia et elegantia; Sic
Cicero in oratione pro Milone lon-
ga utitur argumentatione

Vim ui repellere licet.

Milo occidens Clodium uim repellit
ui.

Igitur Milo iure Clodium occidit.

Hanc argumentationem copia
uariisq; adornauit Cicero uerbis.

Ad hunc modum si quis uelit probe
intelligere septimum, septimum, et oct-
auum ad Romanos caput hac utatur
argumentatione

Dicit iustificatos bona habere ope-
ra

Vos estis iustificati

Igitur docet uos habere bona ope-
ra

Quamquam haec sum-
ma sit iam dicto tum capitulum, tamen
non Paulus non simpliciter utitur
utitur his uerbis sed multis alijs
hanc argumentationem amplifi-
cat. Huic simile est si quis
summam quarti capitis in hac
contrahat argumentationem.

Quicquid iram operatur non
iustificat

Lex operatur iram

Ergo lex non iustificat.

Item

Omne id quod conscientias
facit dubitantes non iustificat

Lex facit dubitantes conscientias

Ergo Lex non iustificat.

Quod sunt species argumentati-
onis. Quatuor, Syllogismus,
Inductio, Enthymema et op-
implum.

DE SYLLOGIS

MO

Quid est syllogismus. Est

quatio in qua ex duabus propositionibus
necessario sequitur conclusio. ut
Veritas dei est utilis et digna cog-
nitione.

Philosophia christiana d' ueritas
dei.

Ergo philosophia christiana est
utilis et digna cognitione.

Quod sunt termini syllogismi?
Tres, scilicet Maior, Minor, et
Medius.

Quis est Maior? Est qui in pri-
ore tantum propositione ponitur
ut Omnis christianus pla-
cet deo.

Quis est minor? Est qui tantum
in posteriore ponitur propo-
sitione. ut Petrus credit in christ-
um.

Quis est medius? Est qui in
utraq[ue] propositione usurpatur ut
Ergo Petrus placet Deo.

Appendix.

Ex tribus terminis fiunt duae
propositiones ex quibus conclu-
sio nascitur ut.

Virtus in hoc mundo laet homines
Iusticia est uirtus in hoc mun-
do existens

Ergo Iusticia laet homines.

Virtus in hoc Syllogismo est
medius terminus qui positi-
bis ante conclusionem coniungit
reliquos duos terminos Iusticia
scilicet laetare homines.

DE REGVLIS CONTRAVANOS ET INVITILES SYLLOGIS

mos

1 **Q**uae est prima regula contra uanos et inuitiles syllogismos. Hoc est.

Ex solis negatiuis non potest effici syllogismus, vt

Nulla uirtus est inhonesta

Nulla Iniusticia est uirtus

Ergo Nulla Iniusticia est inhonesta. Item.

Nullus asinus loquitur

Nullus homo est asinus

Ergo Nullus asinus loquitur.

2 **Q**uae est secunda regula. Hoc est

Ex solis particularibus non potest effici syllogismus, Quamquam enim aliquando casu inde uera conclusio sequitur, tamen id non est proprium. vt

Quidam homines sunt caeci

Petrus est homo

Ergo Petrus est caecus

Quotiam animal est homo

Asinus est animal

Ergo Asinus est homo.

Exemplum huius quod casu
non unquam ex particularibus
solum sequitur con-
clusio 3

Nullum animal excepto homine
ratione est praeditum

Nullus lapis est animal

Ergo nullus lapis ratione praeditus est.

Item

Quaedam virtus est beneficentia

Iusticia est uirtus

Ergo Iusticia est beneficentia.

3 **Q**uor est tertia? Hoc est. In
Syllogismo non debent esse plures
termini quam tres. Nam haec
ratiocinatio non docet eo quod no
cohaereat ut

Fortes non uincunt nisi a fortiori
bus

Hanibal et Asdrubal fuerunt fra
tres

Ergo Hanibal et Asdrubal non
sunt nisi a fortioribus uicti.

Quatuor sunt hic termini fortes
a fortioribus, Hanibal et Asdrubal,
et fuerunt fratres. Item.

Omnes magistratus debent uim
iniustam ui prohibere

Petrus est Apostolus

Ergo Petrus debet ferro uim a obruto
depellere.

Et hic quatuor sunt
termini Magistratus ui prohibere
uim, Petrus et apostolus.

4 **Q**uor est quarta? Et amphibo
lis non debent fieri Syllogismi ut
Sacerdotes ueteris testamenti sa
crificauerunt exteris uictis & peccatis.

Homines christiani sunt sacerdo-
tes.
Ergo homines christiani facien-
tibus cabunt eternas uictimas pro
peccatis. Hic et amphibologia
quatuor sunt termini, Nam in
maiore Sacerdotes ad Moysi ro-
num spectant quod nunc esse scilicet
In minore, Sacerdotes noui Testa-
menti intelliguntur et sunt spi-
rituales offerentes spiritualis ho-
stias.

Quod est quinta. Hoc est, Ex
confusione substantiarum et accidens-
tis non possunt colligi ueri Syllo-
gismi ut

Omnia omnia quae gerant uondibilia
Album omnia

Ergo Album erat uondibile. Hic
sub uoce omnia quae nihil excludit
tanquam sub uocabulo Substan-
tiae unum ad intelligit quod omni-
tur, Album acci-
dentis est.

Item.

Quicquid omnia comodicti
Crudum omnia

Ergo Crudum comodicti, Hic
quicquid substantiae, Crudum
est accidentis.

Item.

Quod non perdidisti habes
Cornua non perdidisti

Ergo Cornua habes. In
hoc syllogismo Quod est nomen
Substantiae, Crudum uel
accidentis.

DE FIGVRIS SYL LOGISMORVM

Quod sunt figurae syllogismorum?
 Tres, Prima, Secunda, tertia.

Quid est figura? Est simplicissima
 accommodatio causarum ad conclusionem.

De modis syllogismo- rum.

Quod sunt modi syllogismorum?
 Sunt uocabula per se nihil signifi-
 cantia sed ad eorum nomenclatura-
 ram syllogismi disponuntur.

Quot de figuris sunt modi? Quae
 Inferiam. Vniuersales, particu-
 lares, Affirmatiui, Negatiui.

Quibus signis notantur modi?
 Quatuor uocalibus scilicet A e i o.

Quis modorum notatur per uoca-
 lem A? Vniuersalis affirmatiuus.

Quis notatur per uocalem e?
 Vniuersalis negatiuus.

Quis per uocalem i? Particu-
 laris affirmatiuus.

Quis per uocalem o? Particu-
 laris negatiuus.

Quod sunt obseruanda circa dis-
 positionem syllogismorum? Duo
 sunt, Primo

Conclusio semper fit particularis
 si altera propositionum particularis
 sit.

Secundo.

Conditio semper sit negativa si al
tera propositioum negativa est
icit.

Quod sunt modi primae figurae.
Quatuor, Eui, Barbara, celarent,
Darii, ferio.

DE SYLLOGIS MIS PRIMAE FIGU RAE

Ex quibus componitur prima figura
Syllogismus. Ex uocabulis magis
communibus et minus communibus.

Quae sunt uocabula magis comu
nia. Sunt genera ut Animal,
Homo.

Quae sunt uocabula minus comu
nia. Sunt species ut Hic homo,
Petrus, Leo, Lupus et similia.

Exemplum primae figu
rae et primi modi.

Omnis arbor habet radicem
Omnis pirus est arbor
Igitur Omnis pirus habet radicem

Aliud.

Omne quod est animal
Omnes leges magistratum sunt
diuina oracula
Igitur Omnes leges sunt colendae.

In hoc Syllogismo res diuina est uocabulum magis commune. Lex magis generatum est uocabulum minus commune.

Aliud.

Omne animal est Substantia
Omnis homo est animal
Ergo Omnis homo est Substantia
In hoc Syllogismo Animal est magis commune uocabulum. Homo uero est minus commune uocabulum et est Syllogismus cum precedentibus prima figura et primi modi quia et puris uniuersalibus affirmatiuis concluditur qui significatur per dictionem barbaram.

Exemplum secundi modi.

Nullus affectus procedit sine impetu
Omnes dolores sunt affectus
Ergo Nulli dolores procedunt sine impetu
In hoc Syllogismo affectus est magis commune uocabulum. Dolor autem est minus commune uocabulum et est Syllogismus prima figura secundi modi concludens ex duobus uniuersalibus negatiuis et una uniuersali affirmatiua et notatur per dictionem celarem.

Exemplum tertij modi.

Omnis homo corde de peccatis dolens gratiam consequitur

Petrus est homo

Ergo Petrus corde de peccatis datus
gratiam consequitur.

In hoc syllogismo homo est uocabulum
magis commune Petrus autem uo-
cabulum minus commune et est syllo-
gismus primæ figuræ et tertij mo-
di. Cuius conclusio uniuersali affir-
mativa et duabus particularijs
affirmatiuis et notatur dictione
darii -

Exemplum quarti modi

Nemo malus uenit ad lucem

Fures sunt mali

Ergo fures non ueniunt ad lucem.

In hoc syllogismo malus est magis
commune uocabulum fures autem
uocabulum minus commune et est
syllogismus primæ figuræ et quarti
modi quia conclusio ex uniuersali
negatiua per particulari affirmatiua
et particulari negatiua et notatur
per dictionem ferio.

DE SYLLOGISMIS SECUNDÆ FI- GURÆ

Quæ est secunda figuræ syllogismo-
rum. Est in qua medium in

maiore et minore predicatum est.

Quod sunt modi secundae figure?
Quatuor

Quis est primus? Est qui con-
stat maiore uniuersali negatiua
et minore uniuersali affirmatiua
et conclusione uniuersali negati-
ua et notatur per dictionem co-
sara.

Quis est secundus? Est qui con-
stat maiore uniuersali affirmati-
ua et minore uniuersali negatiua
et conclusione uniuersali negatiua et
notatur per dictionem canis tres.

Quis est tertius? Est qui constat
maiore uniuersali negatiua et mino-
re particulari affirmatiua et conclusi-
one particulari negatiua et notatur
per dictionem factino.

Quis est quartus? Est qui constat
maiore uniuersali affirmatiua et
minore particulari negatiua et con-
clusionem particulari negatiua et no-
tatur per dictionem baroco. **Est**
illud notandum quod in hac figura
conclusio semper est negatiua.

Quis est usus Syllogismorum huius
figure? Usus eorum est in argu-
mentis coniecturalibus et in deli-
berationibus.

Ex quibus possunt componi syllo-
gismi huius figure? Ex duobus.
Primo ex officijs seu effectibus

cadunt in personas . . Secundo Ex
preiudicio coniunctionum causalium
q̄ effectum causas prohibent .

DE FORMA DISPOSI TIONIS SYLLOGIS MOR. SECVN. FIGV:

Quae est forma dispositionis syllo
gismorum secundae figurae . **H**oc
est . In subiecto maioris uox ponit
cuius effectum seu officium ponit in
predicato maioris et hic effectus est
contrarius effectui minoris predi
cato . In subiecto minoris locabit
uocem contrariam uoci posita in sub
iecto maioris . In predicato mino
ris ponit effectum seu officium sub
iecti minoris . et hic effectus erit
contrarius effectui in maioris pro
dicato . Deinde addas conclusionem
om̄ q̄ indicabit contraria subiecta
in utraq̄ propositione et sic habet
secundae figurae syllogismum . **E**st
haec dispositio generatis formis
comunitariis syllogis q̄ abesse
aliquid ad non esse referunt .

Exemplum secundae figu rae et primi modi

Nulli impij possidebunt regnum dei

Ommes iij possidebunt regnum dei

Ergo Nulli iij sunt impij .

Subiectum maioris est uox impij
effectus qui sequitur impij est in

predicato maioris, nimirum no
 possidere regnum dei, et hic effe-
 ctus est contrarius effectui in
 predicato minoris. **In** minoris
 subiecto est huius uox contraria uoci
 in subiecto maioris. **In** predica-
 to minoris est effectus qui mane-
 bit p̄ior uidelicet possessio regni
 dei, et hic effectus est contrarius
 effectui in predicato maioris. **In**
 sequitur necessaria conclusio q̄
 continet uoces subiecti in utraq̄
 propositione contrarias. **Ad** hunc
 modum iudicandum est de reli-
 quis modis syllogismorum huius
 secundae figurae.

Aliud exemplum.

Nullus qui puro est corde deum
 uidebit
 Omnis qui puro est corde uide-
 bit deum
 Ergo Nullus qui puro est corde est
 corde impuro.

Aliud.

Nemo christianus loquitur magis
 tratum
 Omnes seditiosi loquuntur magis
 tratum.
 Ergo Nulli seditiosi sunt christi-
 ani.

Exemplum secundum modi.

Omnes mali odorant iusticiam
 Nulli boni odorant iusticiam
 Ergo Nulli boni sunt mali.

Aliud

Omnes christiani colunt magistra-
tus
Nulli seditiosi colunt magistratus
Ergo Nulli seditiosi sunt christia-
ni

Aliud

Omnes studiosi amant artes
Nulli ignavi amant artes
Ergo Nulli ignavi sunt studiosi

Exemplum tertij modi

Nemo deditus luxui est studiosus
bonarum artium
Caelius est studiosus bonarum ar-
tium
Ergo Caelius non est deditus luxui

*Exempla quarti
modi*

Omnes qui uolunt pie uiuere perse-
cutionem patientur
Hypochrite non patientur persecu-
tionem
Ergo Hypochrite non uolunt pie
uiuere

Aliud

Omnes qui ex Deo sunt uerbum
dei audiunt
Pseudochristiani uerbum dei
non audiunt
Ergo Pseudochristiani non sunt
ex deo

Aliud

Omnes qui ueri librorum sunt fi-
lius librarius

Phariseos non liberauit filius
Ergo pharisei non sunt veri
liberi

FARRAGO VOCVM CO

TRARIARVA VNA CVM SVIS. IF

et libus ex quibus possunt colligi
secundum figuras syllo-
gismi g.

Virtus cuius effectus est inclinare
ad recte agendum

Vitium cuius effectus est a bono et
recto auertere.

Iusticia cuius effectus est unicuique
dare quod suum est

Iniusticia cuius effectus est non
dare unicuique quod suum est.

Lex cuius effectus est turbare consci-
entias.

Evangelium cuius effectus est con-
solari conscientias.

NS. **Fides** cuius est iustificare

Opera quorum effectus est non ius-
tificare.

Prudentia cuius effectus est futura
cogitare verum inquirere

Imprudencia cuius effectus est non
cogitare futura nec verum inqui-
rere.

Probus cuius est nemini nocere.

Improbis cuius est omnibus nocere.

Fortis cuius effectus est vincere suos
affectus rebus in omnibus

Effeminatus cuius effectus est affectibus indulgere pro libidine in omnibus.

Modestia cuius effectus est in dictis atque factis modum et ordinem servare.

Immodestia cuius effectus est in dictis atque factis neque modum neque ordinem servare.

Studiosus cuius est amare literas.

Ignavus cuius est odire literas.

Ex hac farragine facile est secundae figurae syllogismos, si duas contrarias voces sumas iuxta regulam supra traditam.

Comprehenduntur itaque modi primo et secundo de figurae duobus his versibus.

Barbara. clarior primae davis

Forioq;

Cesare, cames tres, festino, baro
et secundo.

DE SYLLOGISMIS

TERTIAE FIGURAE:

RAE:

Quid est tertia figura? Est in qua medium ponitur subiecti loco in maiore et minore.

Quid est notandum circa hanc figuram? Hae duo. *Primo.* Quaedam huius figurae syllogismi non tam meliter coherent ut supriorum et quaedam

facile intelligi potest. si syllogismus in
 enthymema mutetur. *Secundo*
 Quod omnes conclusiones huius fi-
 guræ sunt particulares.
 Quod sunt modi tertie figuræ.
 Sisy, Cui, Darapti, Felapton,
 Disamis, Datisi, Bocardo, Feri
 Son.

*Exemplum primi
 modi: 3*

Omnis superbia habet calamitosos ex-
 itus
 Omnis superbia oritur ex secundis
 rebus
 Ergo sæpe res secundæ habent cala-
 mitosos exitus.

*Exemplum secundi
 modi: 3*

Nulla virtus est fugienda
 Omnis virtus paratur labore
 Ergo Quidam labor non est fugiendus.

*Exemplum quarti
 modi: 3*

Ius naturale concedit vim in depelle-
 re
 Omne ius naturale est inq. diuinum
 Ergo Ius diuinum concedit vim
 in depellere.

*Exemplum quinti
 modi: 3*

Omnia cognitio uirtutum necessaria est
oratori

Cognitio uirtutum est philosophia
Ergo philosophia est necessaria oratori.

Exemplum quinti

modi . 5 .

Prouocatio non est prohibita christianis
nam Paulus ea utitur

Omnia prouocatio est contendere in iudicio

Ergo contendere in iudicio non est
prohibitum christianis -

Exemplum sexti

modi . 6 .

Nullae ueteres leges sunt in rebus publicis
et in deo

Pluresque ueteres leges habent aliquid
iuris

Ergo quaedam iura non sunt tollenda
in rebus publicis .

DE SYLLOGISMO EX POSITO

Quid est syllogismus expositiuis .

Est in quo medium est singulare in
utraq[ue] propositione .

Quis est usus huius syllogismi .

Ufus eius est in argumentis ab exemplis
ductis cum per exempla aliquid
probamus aut illustramus .

Quid est obseruandum circa syllo-
gismum expositiuis . Hoc

De servandum quod in predicato mi-
noris semper ponitur persona aut res
ad quam accomodat^r exemplum . Vt

Rogulus servavit hostibus fidem

Rogulus fuit romanus

Ergo Omnes Romani hostibus ser-
vabunt fidem.

Hic videtur licet predicatum minoris
personam esse ad quam exemplum
accomodat^r

Aliud .

Abrabam est iustificatus fide

Abrabam fuit homo

Ergo homines iustificant^r fide .

Aliud

Paulus nihil sibi conscius tamen non
iustificatus

Paulus fuit pius

Ergo Nulli sibi etiam nihil sibi consci
vunt iustificati .

Aliud .

Pauli provocatio erat licita

Pauli provocatio est contendere in iu-
ditio

Ergo contendere in iudicio est licitum .

Aliud

David propria habendo non peccavit

David fuit christianus

Ergo christiani non peccant habendo
propria

Plato non est asinus

Plato loquitur

Ergo qui loquitur quod loquitur non est asinus

Aliud

Petrus non gessit imperium seu nihil
constituit de civili administratione reg-
norum

Petrus gessit claves a christo traditas

Ergo Claves a christo tradite non sunt
quod imperium aut regna christi
constituerunt.

**DE MATERIA AD
SYLLOGISMVM EX
POSITORIVM NECESSA-
RIA**

Quoniam syllogismi expositivi
plurimum ab exemplis trahuntur non
erit ab re aliqua exemplum in prom-
ptu habere ad quorum formam illi
componantur. Est igitur primum ex-
emplum.

Abraham ut liberaret Lot bellum
gessit cum quinque regibus

Abraham fuit christianus

Licet ergo christianis bella gerere
pro servando proximo.

Aliud.

Abraham ut se uxorem uxorem suam
uixer uocando illam sororem suam
nuntius est

Abraham fuit christianus

Licet igitur christianis interdum ut
se soruent mentiri.

Aliud.

Dauid coram rege Achis stultitiam
simulauit

Dauid fuit sapiens

Licet igitur sapienti interdum simulam
stultitiam.

Aliud.

Christus passus & multas afflictiones

Christus & filius dei

Ergo filij dei affliguntur.

Aliud.

Uxor Lot Sodomis egressa contra man
datum Angeli securam respiciens in
statuam salis & conuersa

Uxor Lot fuit securam

Ergo Securitas & periculo sa.

Aliud.

Iacob nullo & usus dolo sed exiit fideliter
et simpliciter omnia

Iacob fuit pius

Ergo Pius sunt omnia fideliter et sim
pliciter agenda cum illis qd eos decipere
moliuntur.

Aliud.

Labam plenus timore inijt. foras
cum Jacob.

Labam fuit hipocrita.

Ergo hipocrite non carent timore.

Aliud

Dina ducta curiositate opinit spectati
mulieres Sichimitarum et incidit
in scortationem

Dina fuit curiosa

Ergo curiositas d' causa scortationis.

Aliud

Fab. maximus seruanit urbem
romam

Fab. Maximus fuit contator

Ergo contatio seruas respub.

DE ENTHYME MATE

Quid est Enthymema? Est Syllogis-
mus mutilatus. Vel d' cogitatio cum ad-
iecta sententia uel ratione.

Quare dicitur mutilatus Syllogismus?
Quia altera propositionem omittitur.

**Quot de causis in Enthymematē omitti-
tur altera propositionum?** Duabus de
causis. Primo breuitatis causa cum odio
sum et longum uidetur recitare propo-
sitionem q' se ulro offert. Secundo
cum propositio parum firma uidetur ut
proferri non oportet ut

Alexander est ebrius

Igitur parum stronuue. Nam
protermissa propositio infirma est
etiosi non sunt ebriui.

Ex quibus constat enthymema.
Constat ex signis testo Aristotele quia
tunc maxime usurpantur enthymema
mata quando a signis ducuntur argu-
menta in quibus necesse est aliquam
propositionem infirmam ut recumle pro-
termittere.

Quis est usus enthymematis? Usus
enthymematum est in argumentis con-
iecturalibus in quibus ex inducta altera
propositionum quae infirmior videtur
omittitur.

Quot sunt partes enthymematis? Duo
sunt Antecedens et consequens sicut con-
sequentia.

Quid est Antecedens? Est prior pro-
positio uel ex maiore uel minore.

Quid est consequens? Est ista conclu-
sio.

Quae sunt obseruanda circa enthy-
mema? Haec. Primo diligenter
est obseruandum quid negandum sit
quis uero affirmandum, aliquando uero
antecedens negandum est interdum uero
consequentia. Secundo est obseruandum
quod in enthymemate aliquando
maior dicitur nonnunquam minor dicitur.

**Exemplum ubi antece-
dens est negandum.**
Poetae docent inutilia

Ergo Plato iure eiecit eos e ciuitate .

**Exemplum ubi con-
sequenda est neganda**

Episcopi non iure gubernant ecclesias

Ergo licet populo cogero vos armis ad ubi
candos episcopatus .

**Exemplum ubi maior
deest . §**

Ebrietas mala d

Igitur est uitanda . Huius maior
d . Omne malum e uitandum .

**Exemplum ubi ma-
ior deest . §**

Vim ui repellere licet

Igitur Clodius iure coesus d a Milone

Huius minor d Milo vim Clodij repulit .

**EXEMPLVM . SEV .
MATERIA . ENTHIME
MATVM §**

Nulla salus bello

Igitur pacem te poseimus omnes .

Aliud .

Deus promittit nouum testamentum

Igitur deus significat se uetus abro
gaturam esse .

Aliud

Christi regnum dicitur eternum.

Ergo Christi regnum non dicitur
regnum quod aliquando futurum sit
habitandum.

Aliud.

Christus est sacerdos secundum ordi-
nem Melchizedec.

Ergo non dicitur sacerdos secundum ordi-
nem Aharon.

Aliud

Preziosa est mors sanctorum
Ergo anime non intereunt.

Aliud.

Deus dicitur iustus
Ergo non est auctor peccati.

Aliud

Artium magister est usus
Ergo Diligentia acquiruntur artes.

Aliud.

Qui ex Deo sunt audiunt verbum dei
Ergo Qui non audiunt verbum dei
non sunt ex Deo.

Aliud

Virtus dicitur laudanda
Igitur vitium dicitur vituperandum.

Aliud.

Virtus laudatur ex alio
Igitur vitium vituperatur et abundat.

Aliud.

Sapientia dominatur astris
Ergo Insipientia regitur astris.

DE INDUCTIONE

Quid est Inductio? Est propositio
universalis ex multis singularibus con-
secta. Vel est Syllogismus inversus
quia hic non ex universaliibus ut in
reliquis superioribus Syllogismis colligi-
mus, sed ex singularibus universalis.

Quis est usus inductionis? Quis in
ductionis est apud autores in citandis
exemplis cum non unum sed plura exem-
pla utantur ex quibus una colligitur
propositio universalis.

**Quid est observandum circa inductio-
nem?** Observandum est in inductio-
ne ne dissimilia exempla posantur ut po-
riri aut opponi, non potest enim
universalis propositio effici ex singu-
laribus nisi inter se consonent.

**Quomodo potest inductio confutari
ac dissolvi?** Hoc modo Si dissimi-
le exemplum opponitur aut opponi
potest. Ut

Atanasius fuit coeleps

Ambrosius fuit coeleps

Item Omnes episcopi fuerunt co-
eleps. **H**oc inductio confutari so-
let per contraria exempla, hoc modo.

Spiridon fuit episcopus et maritus

Helarius fuit episcopus et u. arit. 109
Ergo Non omnes episcopi fuerunt
coelstus.

**MATERIA INDUC
TIONIS SEV EXEPLA**

Dionisius tyrannus dedit poenas suas
crudelitatis.
Phalaris dedit poenas suas crudelitatis
Nero quoq; dedit poenas crudelitatis suas
Nec possunt reponi dissimilia exem
pla
Ergo Omnium tyrannorum status
sunt tristes.

Aliud.

Vinum romanum calefacit
Vinum creticum calefacit
Vinum quoq; reticum calefacit. Nec
constat ullum uini genus diuersam ha
bere uim.
Ergo Omne uinum calefacit.

Aliud.

Milciados athenienses pro magnis be
neficijs in gratitudinem accepit
Thomiocetes pro suis beneficijs accepit
in gratitudinem
Cetero pro beneficijs magnis accepit
magnam in gratitudinem
Igitur Omnia magna beneficia in
gratitudo sequitur.

Aliud.

Adam propter peccatum punitus a deo
Cham propter peccatum d' puniit a deo
Sodomitas quoq' propter peccata sunt puniti
Ergo Omnes peccatores a deo puniuntur
propter sua peccata.

Aliud.

Abolon dedit poenas seditionis contra
patrem

Amon dedit poenas seditionis contra patrem

Est pleriq' alijs deditur poenas seditionis
contra suos parentes

Ergo Omnes q' contra suos parentes
sunt seditionis dabitur poenas seditionis.

DE EXEMPLO

Quid est exemplum? Est accommodatio
similitudinis a persona ad personam.
Nam. Neq' abhorret a forma orationis
matis.

In quo exemplum est efficacius in
persuaadendo an in probando? Efficacius
est in persuadendo.

Quis est usus exempli? Usus eius est
in collatione personarum a simili.

Quid est observandum primo circa
exemplum? Observandum est quod
similitudo sicut est causa boni con-
sequens ita dissimilitudo est causa
malae consequentiae.

Et a impium regem accidit.

Licit ergo et nobis impijs principibus
imperia eripere. **Hic** dissimilitudo
est nam quod evlva impium regnum
occidit v^o peculiari mandato dei fiat
nobis autem qui tali v^o modo di man
datum a deo non habemus non licet
simile facere.

Quid est observandum secundo. **Ob**
servandum est quod scpe in uno exem
plo plura dissimilita concurrunt idco
acri iudicio dissimilita sunt perspicu
enda. v^o

Christus expulit vi e templo montes
ac vendentes.

Igitur et nobis licet impios sacerdotes
e templo vi eicere qui sacra ad quastu
conferunt. **Hic** multa sunt dissi
milita. Primum enim christus fecit
haec non humana vi sed potentia spiri
tuali qua sensu se diuinitus moueri, qu
unus vir non poterat humanaq^{ue} uit
tantam turbam. Sec^ondam praesidio ro
mano. ex templo eicere, quia igitur
diuina vi eicit, idco praesidio opus dei
fuit, quod nos sine mandato dei neq^{ue} imi
tare possumus neq^{ue} debemus. **Deinde**
dissimilitudo quia christus erat huius
populi dominus et rex, igitur licuit vi
ut domino atq^{ue} regi in suo regno puni
re sentos, nobis itam non licet quia
nec domini nec reges sumus.

PARADIGMATA VE RI EXEMPLI

Abraham bellum gessit pro salute proximi
Igitur et Christiani bellum gerere possunt
pro seruando proximo.

Aliud

Cbristocopus in animam suam pro nobis
Igitur et nos debemus animas nostras
pro fratribus ponere.

Aliud.

Cham maledictus quia contumelia
affecit patrem
Igitur et filij quicumque maledicuntur
si patres suos contumelia affecerint.

Aliud.

Abraham poenas dedit contemptri patris
Ergo poenas dabunt omnes filij quot
quod patres suos contempnunt.

DE SORTITIS

Quid est sortitus ? Est coaccensio
verborum necessario coherrentium.

Ex quibus uerbis conctitur sortitus ?
Ex generibus, speciebus, et actibus et ijs
cognatis.

Quare in definitione sortitis dicitur neces-
sario coherrentium ? Ideo quia si uerba
non necessario coherrent sortitus non ualeat.

**Exempla bonorum
titulorum**

Christus est sacerdos secundum ordi-
nem Melchisedech
Melchisedech maior Abrahamo
Abraham est maior quam Levi
Igitur Christus sacerdotium habet
maius et officium sacerdotio Leviticis.

Aliud.

Orium parit luxum
Luxus parit inopiam
Inopia latrocinia et furta parit
Ergo orium latrocinia et furta parit.

Aliud

Voyatio dat intellectum et cognitionem
nostrae miseriae
Cognitio nostrae miseriae necessaria est
ad poenitentiam
Poenitentia necessaria est ad pietatem
Ergo voyatio seu afflictio necessaria est
ad pietatem.

Aliud.

Omnes erunt salvi qui invocaverint nomen domini
Invocantes nomen domini oportet credere
Credentes oportet audire verbum
Qui verbum audiunt oportet ut
predicatores habeant
Ergo domino salus fiet sine predi-
catione.

**Exemplum iniofor
Socius §**

Spiritus sanctus dat bonas artes

Bonae artes perturbant res pub.

Res pub. perturbatae perunt

Ergo et Spiritus sanctus peribit.

Hic perturbatio rerum pub. non recte tribuitur
artibus tanquam causa, nam effectus
bonarum artium. Perconstruere res pub.
in statu tranquillitatis. Siquidem
decent civilitatem et consuetudinem
per q. servantur res pub. neq. recte colligitur
Spiritus S. periturum.

Aliud

Qui bene legit erit dives

Divites reddunt insolentis

Insolentia ygnit contemptum

Contemptus facit beatos

Ergo Qui bene legit erit beatus.

Hic verbum legit amphibolum est
neq. beatitudo est effectus contempty
tanquam operis operati, quanquam
verbum per quod contemptus propter
verbum aliquando beatitudinem
sic habetur aut sub spe iam sit
beatus neq. convenit bene legentem
idco esse beatum.

DE LOCIS §

Quid est observandum principio
de locis. - Principio observandum

est quod tractatio de locis non matorum
 am q' ex bonis & profunda autoribus, sed
 ratione inuicem matorum docet,
 v' v' m' p' l' i' gratia. Quoniam oblata de
 fide utrum fides iustificet, hic demo-
 nobunt loci te de matoria quid sit
 scribendum aut quid sit dicendum,
 ea igitur q' de fidei iustificatione
 sunt uel dicenda uel scribenda &
 sacris litteris petenda sunt.

Quid est locus? Est sedes uel in-
 dex argumenti quo nominatur unum
 argumentum sicut petenda ut ut sciamus
 quid in cogitando animus sequi de-
 beat. Vel Locus est index et mo-
 nitor quem sequitur animus cum
 de re aliqua scribendum uel dicendum
 est.

Quod duplices sunt loci? Duplices
 s' personarum et rerum.

Vnde colliguntur loci personarum?
 Colliguntur s' personarum a circumstantiis
 seu accidentibus q' cadunt in perso-
 nas ut Nomen, Virtus, Fortuna,
 Affectio.

Qui sunt loci personarum? Ii
 sunt, patria, Sexus, Parentes,
 Etas, Educatio, Disciplina uel
 institutio, studia, Sodalitas,
 Mores seu ingenium, Res gestae,
 Honor seu conditio vitae, Mors.

ATHIRIA

Da argumenta a patria ducta.

Lantgravinus est curmanus Igitur
integer est.

Svorius est turca. Igitur Louis inuasi-
ctans et insidiosus est.

Ex Aethiopia est haec. Igitur fusca est.

Romanus est. Igitur auarus et super-
bibus est.

Ex Italia est. Igitur Libidinosus est.

Cretensis est. Igitur mordax est.

Phryg est. Igitur obliuiosus est.

A. SE. XV.

Da argumenta a Sepu ducta.

Vir est. Igitur grauis et constantis est.

Vir est. Igitur ad bellum seu ad pug-
nam aptus est.

Vir est. Igitur ecclesiam praeficiendus est.

Mulier est. Igitur hinc est et nuda
est nec apta ad pugnam sed potius ad
riyam. **Item**

Mulier est. Igitur verbosa et clamorosa
est, mordax est.

Mulier est. Igitur ecclesiam non est
praeficienda. Intra illud Mulieri in
ecclesia docere non permittitur.

Mulier est. Ideo fragilis est, uero recitata
iudica est.

A. PARENTIBUS

Da argum^{ta} a parentibus dicitur
 Themistocles prudens fuit bellator
 Ideo filius eius prudens bellator est.
 Petrus patrem habuit prudentem pro
 ditum Igitur Petrus e prudens.
 Fortes creantur fortibus et bonis
 Est in aquis e in iuvencis parrum
 virtus hoc symbolum ferens pro ge
 norant Aquila columbam.

AB. ETATE §

Puer est Igitur non prudens est.
 Infans est Igitur loqui nescit
 Adolescens e Igitur ad precandum pro
 elius est.
 Princeps bonorum e Igitur rectis consi
 liis regere nescit.

AB. EDUCATIONE

Alexander Magnus Leonidem tomii
 lentum habuit proceptorem
 Igitur et ipse tomulentus fuit
 Joannes delicate educatus e
 Ideo vitæ asperitatem abhorret.

A. DISCIPLINA

Quod M. Cicero doctus evasit non e
mirum. Nam Cratippum habuit
proceptorum itaq; Arhonic.

Nominum habuit qui in haretis et
in haretis moribus

Igitur insolens et ineptus est

A. STUDIIS. §.

Studium est ad quod quisq; a natura
propensus est.

Philosophus dicitur Igitur nihil fuit pre-
cuniam.

Poeta est Igitur Euclidibus et haret!

Horat!

Pectoribus atq; boeticis quilibet mundandi
semper fuit. Equa potestas.

Sutor est Igitur quercus corium.

Pastor Corydon amat ovis

Igitur non curat quid et allathera
nata.

A. SODALICIS §.

Apolonius philosophus semper con-
versatus e cum philosophis

Non igitur mirum e quod in se quis
philosophus evasit.

Ioanni semper fuit familiaritas
cum sapientibus

Igitur sapiens est.

Qui aduiniq[ue] se dultro similis ei
offertur.

Cato cum dicitur habuit consue-
tudinam

Igitur a prior[um] affectus est.

**A MORIBVS SEV INGE-
NIO ET SPECTATA HIC**

locus ad naturalom in
Iohem.

Ulysses semper magnificus homini-
das

Igitur Atiam occidit

Veros reus est roborandorum

Eo quod a natura aliena rei cupidus
fuit.

A REBVS GESTIS

Sunt autem rerum gestarum alie
turpes alie decoro, alie honoribus,
alie intransitorie, alie utiles, alie in-
uites. vlt

Rex Gallie semper manu inuicta
bulla

Igitur dignus est ut regno suo tollat

Scipio in isto bello Africam domuit

Dignus igitur fuit ut a suis ciuibus
honorifice tractetur.

Turca semper magis dolo quam virtute
doctos suos vincit.

Quare contra eum magis dolo quam
virtute utendum est.

Georgius a Fronsperg foliatur semper
pugnauit.

Igitur Turcicum bellum si in super
ris esset ut comitendum foret.

A. GENERE. VIIA. §

Iurisconsultus est. Igitur docet eum
ut quod iustum est iudicet.

Princeps est. Igitur docet eum ut
subsidios honestis legibus ut sanis
consilijs gubernet.

Sacerdos est. Oportet ergo te sacra
curare.

Subditus est. Ideo necesse est ma
gistratui obedias.

A. MORTE §

Ad argumenta quae a morte si alicuius
trahuntur pertinent ea quae circa mor
tem vel in morte aut etiam post
mortem alicui contigerunt. Et

Andreas apostolus eum saluando
in fide et confessione christi vitam
suam clausit.

Igitur cum christo in aeterna for
tunato vivit.

Paulus moriendo inuocauit nomen
Iesu.

Igitur salutem eternam consequitur.
 Latro in cruce et iam morti cruci-
 gus christum credidit esse filium
 d.ri.
 Igitur in paradysum est receptus.
 Judas proditor christi laqueo se
 suspendit et desperavit
 Igitur damnatus est in eternum.

DE LOCIS RERVM

Rexum loci sunt definitio, De-
 finitum, Genus, Species, Proprium,
 Differentia, etymologia, coniuga-
 ta, causa efficiens, causa forma-
 lis, causa materialis, causa fi-
 nis. Antecedens, Consequens, Totu-
 Parte. Similitudo, Par, maior, mi-
 nor, Opposita, Contraria ex qualitate,
 Contraria ex relatione, Contraria per
 privationem, Contraria propositionu.
 Diversa seu disparia, Exemplum,
 Autoritas. Signum, ut discernitur
 usu et assidua perceptione bonorum aut
 rum facilius quam preceptis nisi
 legendo, scribendo, et disputando con-
 firmantur nihil sunt.

A. DEFINITIONE

Quot modis sumuntur argumenta
 a definitione. Duobus, Affirma-
 tive et negative.
 Affirmative. ut
 Bellum e iudicatum a superior magistratu

aliudque latrocinium.
Vindicare latrocinium licitum & christi-
anis licet christianis gerere bellum.

Aliud.
Omne quod ab inhoneſto auocat est co-
lendum.

Matrimonium e quod auocat ab in-
honesto dum inprudet stuprum. ſimulq
est utile ad procreandam ſobolem.

Ergo Matrimonium est colendum.

Aliud.
Euangelium est uerbum gratia dei
et humanae ſalutis.

Peccatores indigent gratia et peccatis
ſalute.

Igitur peccatoribus et peccatis euan-
gelium est predicandum.

Negative.
Religio est uerus et ſincerus dei cultus
Eientes non colunt uere deum.

Igitur Eientes non habent religionem.

Aliud.
Predicatio euangelij est predicatio
gloriae christi.

Papistae non praedicant gloriam chris-
ti.

Ergo Papistae non habent predica-
tionem euangelij.

Aliud.
Baptismus est lauacrum regenerationis.

et renovationis per spiritum sanctum
 Anabaptistae non credunt baptismum
 esse regenerationis lauacrum
 Ergo Anabaptistae non habent bap-
 tismum.

A DEFINITO §

Christus est sacerdos aeternus
 Sacerdotis est precibus placare deum
 Ergo Christus assidue incessanter
 placat precibus suis nobis deum.

Aliud

Christianus est rex in spirituali christi
 regno
 Rex est esse dominum
 Igitur christianus dominatur super
 peccatum, mortem et diabolum.

Aliud

Homo est animal ratione praeditum
 Ad rationem pertinet honeste agere
 Igitur ad hominem pertinet honeste
 agere.

Regulae

Cui definitio convenit ei convenit
 et definitum et e contra
 Cui adimitur definitio vi adimi-
 tur et definitum et e contra.

A GENERE §

Non tantum a tota definitione du-
 cuntur argumenta sed etiam a partibus

definitionis. Constat autem eorum
Species, et differentiam partes esse
definitionis. Sumuntur igitur ar-
gumenta a genere ad speciem negati-
uam tantum nisi uniuersalis par-
ticula fuerit addita generi ut

Animal non est. Igitur non est
homo.

Virtus non est res mala. Igitur
nec iniusticia.

Nullum animal sequitur in speciem
sui generis. Ergo propter homo in
homi non sequitur debet.

Regula.

Cui adimitur genus ut adimitur
et species.

Appendix

Ad euenire colliguntur quoque affirma-
tiua et negatiua argumenta, appo-
sitiue signis uniuersalibus, dum ut
inquit Philippus argumentatur
a superiore uniuersali ad inferius
ut

Omnis uirtus inclinatur ad recte
agendum

Igitur Iusticia inclinatur ad recte
agendum. Nam ex uniuersali-
bus rite sequuntur particularia.
ut

Omnia animantia spirant

Ergo herbicos spirant.

Idem seruat in aduersis locis
et temporibus. *U*

Drus est ubique. *E*rgo adiecti
omnino hic.

A. SPECIE

Sumuntur et a specie ad genus argu-
menta affirmatiue tantum. *U*

Ignis est. *E*rgo elementum est.

Pomus est. *E*rgo arbor est.

Homo est. *Igitur animal est.*

Philonela est. *I*gitur auis est.

Regula.

Cui tribuitur species ei tribuitur
et genus.

**DE DIFFERENTIA ET
PROPRIO**

Quia paucissima sunt uerba differen-
tia igitur propria res circumscri-
buntur. **P**roprium uero ad tantum
dicimus quod uni rei conuenit. **Q**uia
propter cauendum e ne speciebus
ad scribitur quod illarum non est.

Porro quia hoc proprium cuiusque
speciei facile committitur satis est ad
officia respicere ut non recte dicitur

Grammatica res argumentandi
ars cum soli **D**ialectica propriis sunt
et officio hoc conueniat. Similiter
non recte dicitur equus ridet, cum

cum ridere soluit sit hominis, timi-
re uerum proprium equi.
Quod simpliciter ducuntur argumenta
a differentia seu proprio. Duplex est
affirmatiua et negatiua.

De affirmatiua ? **E**uangelium
consolatur conscientias. **I**gitur est
utilis doctrina.

Aliud

Fides iustificat coram deo.
Igitur conscientiam tranquillam facit.

Aliud

Equus hinnit. **I**gitur lecorum irri-
tat.

De negatiua ? **L**ex operatur iram
Igitur non pacificat conscientias.

Aliud

Episcopi nostri temporis non docent
Non ergo sunt ueri episcopi.

Aliud

Canis non latrat
Igitur non prodit furonem.

AB-ETHIMOLOGIA

Sumuntur interdum argumenta ab
ethimologia uocabuli tum affirma-
tiue tum negatiue. ut

Luctus est. **I**gitur dat unicuique
quod suum est.

Coelebs est. **I**gitur puro corpore est.

Euangelium docetur. **I**gitur aff-
licta conscientia consolantur.

Beneficus est. **I**gitur alijs bono facit.

Abstemius est Igitur non bibit in-
num.

Fragilis est Igitur sua non prodi-
git.

A. CONIUGATIS

Quod est argumentum a coniu-
gatis. Est quando unus ueris de-
rivate aut diversi casus concurrunt.
vt

Prudenter res aggredditur. Est ergo
prudens.

Sapienter et cum consilio rem peregit
Igitur sapiens fuit.

Moneta hinc Cesaris habet effigiem
Ergo pertinet ad cesarem.

Homo est imago dei. Igitur pertinet
ad deum.

Hannibal pugnavit fortiter. Fuit
igitur uir fortis.

A. CAUSIS

Et primum ab efficiente
causa.

Quod duplicia cadunt argumenta ab
efficiente causa. Duplicia. Affirma-
tiva et negativa. vt

Magistratus est ordinatio diuina

Igitur magistratus est colendus.

Leges civiles sunt ordinatae ut vita ho-
minum in honestate et tranquillitate
esse possit.

igitur magno sunt in precio habende.

Fides iustificat eos coram deo.

igitur est optanda.

Christus est communis salus omnium
credentium.

ergo est amandus.

Observanda circa locum a causa efficiente.

Quid est causa? Est qua posita sequi-
tur effectus et non posita non potest
istud effectus.

Quod dupliciter accipitur nomen cause?
Dupliciter. per se et per accidens.

Potest nec causa per accidens firmum
duci argumentum? Non, sed coniect-
ura inde sumitur.

Quid est efficiens causa? Est a quo pri-
mo fit motus.

Possunt ne animus rei esse multa efficien-
tia? Possunt sed ut ordinis quodam sunt
coniuncta. Ut Deus pater, mater, procre-
ant hominum.

In argumentando a causa efficiente quod
est observandum? Observandum debet ut
a causa remotiore ducatur argumentum
omnino prioribus.

Quoduplicia sunt efficiencia? Dupli-
cia. Principalia et minus principalia
ut faber et malleus.

Quod dupliciter agunt efficientia. ²
Dupliciter. Naturaliter et voluntarie.
Vt Ignis naturaliter calefacit. Archi-
tectus cum uult edificat.

Suspiciunt ne naturalis causa acti-
onem non. Maxime cum admatos
sunt materiae. Vt Ignis admotus oleo
incondit illud.

Possunt ne voluntaria causa cessare ab
agendo. Possunt Vt Deus creare quidem
mundum ab aeterno potuit non tamen
creauit illum ab aeterno.

Regula

Cum causa sufficientes agunt effectum
sieri necesse est et e contra. Effectusposito
necesse d' causas adesse aut abfuisse.

Alia

Non posito effectu non e necesse causam
adesse Vt Animalis homo non precepit
ea q sunt dei. Ergo Animalis homo no
rogatur spiritu sancto.

Alia.

Dignitas effectuum ex causis sumitur
nam ex digna causa sequuntur digni
effectus Vt Deus ordinavit magistra-
tus. Igitur magistratus sunt coloni.

A. FORMA

Anteridum argumenta sumuntur a forma
sui formali causa cum res commendamus ab
arte qua factus sunt uol ab operaria specie.
Est autem forma perfectio rei q uocatur
materiam, ut est tumentum mare,
rid u
Vas e rotundum. Igitur e uolubile.

Hic pannus est tunica. Igitur indui de
bet.

Hic panis est albus. Igitur habet al
biditatem.

Coruus est niger. Igitur nigredinem
habet.

Lignum hoc quadratum. Ergo aptum
est ad mensam.

A. MATERIA

Seu materiali causa.

Non raro trahuntur argumenta a mate
riali causa in hunc modum. Vt

Lapides et ligna desunt.

Igitur non potest extrui domus.

Pannus adest.

Ergo non potest fieri uestis.

Hic fronde super uiridi sunt nobis mi
tra poma, castaneae molles et pressi
copia Lactis.

Igitur cibi parari possunt.

Adest bapirus.

Igitur potest parari liber.

Cementum et lapides adsunt.

Ergo murus fieri potest.

AB. EFFECTIBVS. SEV.

A FINALI. CAUSA

Colliguntur non raro argumenta a
finali causa cum aut bonitatem aut
utilitatem rei demonstrare uolumus
et e obseruandum quod unius rei se po
multri fines esse possunt maxime

46
maxime autem fines principales
vel fines minus principales et hi
causa uniuscuiusque rei officium seu
usum ostendere solent. Quae propter
diligenter et consideranda. ut

Virtus est honesta

Igitur est optinenda.

Euangelium consolatur conserenti-
as afflictas

Igitur omnibus afflictis conserenti-
is annuntiandum.

Christus venit peccatores saluos fa-
cere

Ergo omnes homines opae habent
Christo.

Civiles ordinationes promouunt ho-
nestatem et tranquillitatem publicam.

Igitur sunt seruanda.

Scholarum publicae reddunt homines
civiles

Igitur sunt erigenda.

Bonae artes emolliunt animos homi-
num nec sinunt esse feros

Igitur sunt amplectenda.

AB ANTECEDENTI BUS ET CONSEQUEN TIBUS

Argumenta quoque sumuntur non ra-
ro ab antecedentibus ad consequentia
sive ab eo quod antecedit ad id quod

sequitur et occurrunt huius loci plerumque
in sacris literis exempla. Ut

Caecus sedens secus uiam fide implo-
rauit auxilium christi

Igitur uisum recepit.

Syro phynisa fide fimbriam uestimen-
ti christi tetigit

Igitur sanata est.

Fab. magno e iussu consilio

Igitur Hannibalem vincendo uicit

Interdu[m] argumenta a conse-
quentibus dicuntur ad
antecedentia. §

Christus promittit consolationem

Necess[e] e[st] ergo eos perterrefactos esse
quibus consolationem promittit.

Curatus est

Ergo morbo laborauit.

Resuscitatus est

Ergo mortuus fuit.

Christus coelos ascendit

Ergo in terris conuersatus e[st].

**Regule de locis sumptis
a causis.**

Vna causa naturalis non habet in
eodem subiecto contrarios effectus ut

Ignis calefacit

Igitur non frigidat.

Sol splendet

Igitur non e[st] obscurus.

Legit terret conscientias
 Igitur non consolatur.
 Victor terret furem
 Igitur non lustrificat.
 Vocatur autem causa naturalis cau-
 sa propria et sufficientis.

Alexaegida

Una res non habet ^{in eodem subiecto} plura efficiencia
 quorum singula sufficientia. *vr*
 Si ex lege est iusticia frustra claudit
 mortuus est.
 Si opera iustificanti Ergo fictas
 uana est.

A·TOTO·AD·PARTES

EA est genus argumenti quod a toto
 ad partes appellare soletur circa quod notan-
 dum est quodposito toto necesse est et
 partes poni q si necessarias sunt rite eas
 sequitur totum contra si necessarias no
 sunt infirma erit argumentatio. *vr*

Vnquibus caret
 Igitur diutius uiuere non potest.
 Domus caret porrecto
 Igitur durare nequit
 Manus caret digito
 Igitur non e manus. **I**nfirmas
 sunt huiusmodi argumentationes.
 Paulus docuit boni ton riam et remissi-
 onem peccatorum
 Igitur docuit euangelium.

Piscopi tractant de christiana religione
Iuris tractant de timore dei et fide in
christum

Corpus e humanum

Igitur caput manus et pedes habet.

Huiusmodi argumenta sunt firma
quia partes sunt necessariae sine his
min totum existere non potest.

A. SIMILITVDINE

Argumentis utuntur auctores inter
dum a similitudinibus sumptis ut
hoc non tam in probando quam in
illustrando et amplificando suam.

Sunt autem et haec argumenta
plerumque infirma iuxta illud
dictum. Omnis similitudo clau
dicat. Sunt praeterea quaedam
paria quaedam uero imitaria.

Apari exempla.

Si a deo maledictus e qui patrem
contempsit.

Ergo et is maledictus e q matrem
contemnit.

Si illum poenas dare oportet qui
patriam prodidit

Ergo et ille dabit poenas q patriam
in condio prodidit.

Si puer q vergilium non memorat

mandant dignus de castigatione
Ergo et sic dignus de castigatione qui
eius quod memoriter tenuit oblitus est.

Ab impari.

Argumentatur a minore ad maius
affirmative iuxta hanc regulam
Si id inest quod minus inesse videtur
quanto magis in erit illud quod magis
in esse videtur. ut

Si Turcam reprimere solus Ungaricus rex
potuit, multo magis reprimere eum
poterunt omnium Christianorum con
iuncti exercitus.

Si bonum vel Asinum servare licet Sa
barho multo magis hominum.

Si discipulus intelligit preceptorem
multo magis preceptor eius.

Pallas potuit perdere Argivos
Ergo et Iuno soror ut coniunx Iouis
Troianos perdere poterit.

A maiori ad minus.

Argumentatur negative iuxta hanc
regulam. Si id quod magis inesse
videtur non inest neque illud inest quod
minus inesse videtur. ut

Si coelum et terra non permanebunt
multo magis potentatus huius seculi
non permanebunt.

Si preceptor ignorat, Ergo neque disci
puli sciunt.

Deus angelis peccantibus non peccat
Ergo nec peccantibus hominibus peccat.

AB-OPPOSITIS

Aliquando fiunt argumentationes ab oppo-
sitis sive a contrario. Sunt autem contraria
Qualitatum ut frigus et calor.
Relationis ut pater et filius.
Privationis ut Inops et Dives.
Contradictionis ut vivus et mortuus.

DE Contrariis datur haec generalis regula.

Nunquam possunt contraria simul in eodem
existere subiecto.

Exempla argumenti a contrariis qualitatum.

Corpus est calidum. Igitur non frigit.
Terra est humida. Igitur non est siccata.
Lignum est durum. Igitur non est molle.
Prudentia est virtus. Igitur non est vitium.

Exempla contrariis ex relatione.

Ioannes est pater. Ergo non est filius.
Principes sunt domini. Igitur non sunt servi.
Tu es discipulus. Igitur non es praceptor.

Regula.

Vno relationum posito necesse est ut alte-
rum boni sed in diversis subiectis ut
Pater est Ergo filium habet.
Promissio est Ergo factus requiritur.

Acquiescentia
 Iesus fuit pauper. Igitur non fuit diues.
 Christus est lux mundi. Igitur non sunt
 tenebrae in eo.
 Euangelium e uerbum gratiae. Igitur
 non e uerbum indignationis.

Nota.

Privationes non significant rem aliquam
 sed absentiam rei quae adesse potest. Ut
 Rex tuus uenit tibi pauper. Igitur non
 cum regio apparatu.

A Contradictione.

Cordum moartur. Igitur non e Pax
 Mens praedita e motu sempiterno. Igitur
 nunquam quiescit
 Iusti uiuunt cum christo. Igitur non
 sunt mortui.

Observatio.

Contradictiones nunquam simul uerae
 aut simul falsae esse possunt.

AB EXEMPLIS

Solent ab exemplis non raro sumi argumen-
 ta. Pertinent autem ad locum ab exemplis
 ab allegori et proverbis. Ut.

Petrus mortientem occidit Ananiam cum irap-
 uitate spiritus Sancti. Igitur haud
 dubio deus iniqua punit.

Abraham credidit deo et reprobaturum e se
 ad Iusticiam. Igitur haud dubio
 cuius br sua fides reputabitur ad Iusticia.

Apocryphus

Scanditur incertum studia in contraria
vulgas. **E**st igitur vulgus in
confans et mobile.

Omnos sibi melius malunt quam alteri
Igitur Omnes priuata utilitati student.

Ab appollogis

Grus extrahens lupo ossa horrentia in
cula vt hōt multa promissa resum accipit
pro suo beneficio. **I**gitur perit qd
feceris ingrato. **A**liud.

Vulpecula qdam fluvium frangens in
lacunam ē propulsa unde propter limi-
tationem exire non potuit quam musca
aculis grauidox culligebat quod ubi uidit
vriactus misericordia ē motus inuero
gemitq; vulpeculam velle ne ut abigeret
ab ea muscas ille abnuic dicens haec mea
sanguine iam plena parua mihi possunt
inferre molestiam si autem has abigeris
alio superuenient q; quicquid mihi superest
sanguinis exhaerent. **I**gitur
reges ut vident se iam opibus de sup-
tidorum labore impauescunt non sunt
nec deponendi nec occidendi ne ubi alij
illis successerint totum quod subridis
relictum ē ab illis eripiant.

AB AUTHORITY

Ducuntur argumenta ab authority aff-
irmatiue tantum. Est autem regula
suis maxima **V**nicuiq; in arte sua perito
est credendum. vel sic. **V**nicuiq;

exposito in sua facultate est credendum.

Exempla.

Cicero scripsit nullum magnum uirum sine diuino extitisse afflatu. **I**gitur uerum est.

Paulus dixit Iniqui regnum dei non possidebunt. **I**gitur uerum est.

Christus dixit Nemo nouit patrem nisi filius. **E**rgo uerum est.

Obseruatio.

Obseruandum e circa hunc locum quod nunquam ab auctoritate licebit arguimur negatiue, ut si quis arguimur, tunc sic.

Plinius non meminit huius herbe. **I**gitur nullas habet uirtutes. **I**tem.

Scriptura non meminit quotto die angeli sunt creati. **E**rgo non sunt creaturae dei.

Fat pertinet ad hunc locum totum dicta, leges, maiorum inestituta, consuetudines, et quia de deo diuinitate rebus sine scriptura auctoritate nihil affirmari debet idcirco in disputationibus theologis interdum locus ab auctoritate negatiue usurpatur.

A. SIGNIS

Postremus dialecticorum locorum dicitur locus a lignis eo quod sepe solent argumenta duci a signis. Sunt autem signa exteriora nota quod sensu deprehenduntur.

Exempla.

Homo nascitur inermis et nudus.

ITATE

horum est
in regula
sua parte
Vincit

Ergo non nascitur ad bellandum.

Ez palluit **I**gitur sibi timor.

Rubrascit **I**gitur e reus.

Corrugat frontem **I**gitur irascitur.

Oculi flammant ac scintillant.

Igitur e iracundus.

Tricem habet vultum **I**gitur in
fortunio premitur.

Demisso iultu incedit **I**gitur furor.

Observatio.

De locis in genere vel observandum
quod quidam sunt probabiles quidam
vero necessarii.

Probabiles sunt q continent probabilia
argumenta q ex coniecturis constant
tantum.

Necessarii sunt q continent argumenta
necessaria vel firmas ^{probationes} ~~rationes~~ ex definiti
one vel partibus eius aliquid colligimus.

DE SYLLOGISMO **H**YPOTHETICO.

Circa syllogismum hypotheticum prin
cipio e considerandum quare dicatur
Syllogismus hypotheticus quo cognito
facile deprehendi potest quid hypotheti
cus syllogismus sit. **A**nt ergo questio.

Vnde dicitur Syllogismus hypotheticus.

Dicitur a propositione hypothetica.

Nam supra in parte secunda Dialectice ubi tractatur de divisione propositionum habetur quod propositionum alia est categorica alia uero Hypothetica.

Quid est ergo propositio hypothetica? Est in qua duas orationes conjunctione sunt copulatae ut **S**i fortuna uoluerit sis et **R**ethore consul.

Quid est syllogismus hypotheticus?

Est cum duae propositiones categoricae per conjunctionem coniunguntur ut **S**i Petrus legit et homo legit.

Quod sunt species syllogismi hypothetici? Tres: **C**ondictionalis: **C**opulativa, **D**isunctiua.

Quid est condictionalis? Est cui condictionalis particula se seruit.

Quid est copulatiua? Est cui particula copulatiua et seruit.

Quid est disunctiua? Est cui seruiant particula disunctiua **A**ut, **S**ed, **U**el.

Exempla de specie condictionali.

Si dederis diligentem operam litore doctus euadēs. Est autem notandum quod ex hac specie iuxta has regulas argumenta ducuntur.

Prima: **A** positione Antecedentis ad positionem consequentis ualere consequentia

Si homo currit animal currit

Sed homo currit

Ergo animal currit. *Aliud*

Si Petrus studet homo studet

Sed Petrus studet

Ergo homo studet.

Secunda. A destructione consequen-
tis ad destructionem antecedentis ua-
let consequentia ut

Si ex operibus iusti sumus coram Deo
et non ex fide in Christum tunc fides
est uana

Sed fides non uana.

Ergo non ex operibus sed ex fide in Chris-
tum iusti sumus coram Deo. *Aliud*

Si uirtus perit perit et Iusticia

Sed iusticia non perit

Ergo uirtus non perit. *Et huius*
modi argumenta proprie et uere dicun-
tur Syllogismi hypothetici.

Exempla de specie copulatiua.

Christus mortuus est propter peccata
nostra et resurrexit propter Iustificati-
onem nostram

Ergo Christus est nostra Iusticia et
redemptio.

Observatio

Notandum quod hic copula non accipit^r

iuxta Grammaticas regulas sed dno-
tat coherentiam materia an s par-
tes apte coherent requiruntur ut
utraq; pars uera sit et datur hanc re-
gula. **A** tota copulativa ad
partem sequitur bona consequentia
ut patet in exemplo supra posito.

DE Specie disiunctiva.

Disiunctiva d' in qua particula d'
disiunctiva et est obseruandum quod
satis est alteram partem esse uera
daturq; hanc regula. **A** tota disinn-
ctiua ad alteram partem sequitur
bona consequentia cum destructione
alterius partis ut

Aut voluptas est finis hominis pro-
prius aut virtus est finis

Voluptas non est finis hominis pro-
prius.

Igitur virtus est finis hominis pro-
prius.

Aliud:

Aut fides iustificationem deo aut
opera iustificat

Sed opera non iustificat
Ergo fides iustificat.

Aliud.

Aut aliquae ecclesiasticae constitutiones
sunt retinendae aut confusio ordinis in
moribus ecclesiae est ferenda.

Sed confusio ordinis non e' ferenda

Igitur aliquae constitutiones ecclesiae
sunt retinendae.

Quod Dialectica necessaria
dissentij reliquas Artes, ac
omnis negotium ambigu-
um explicatj.

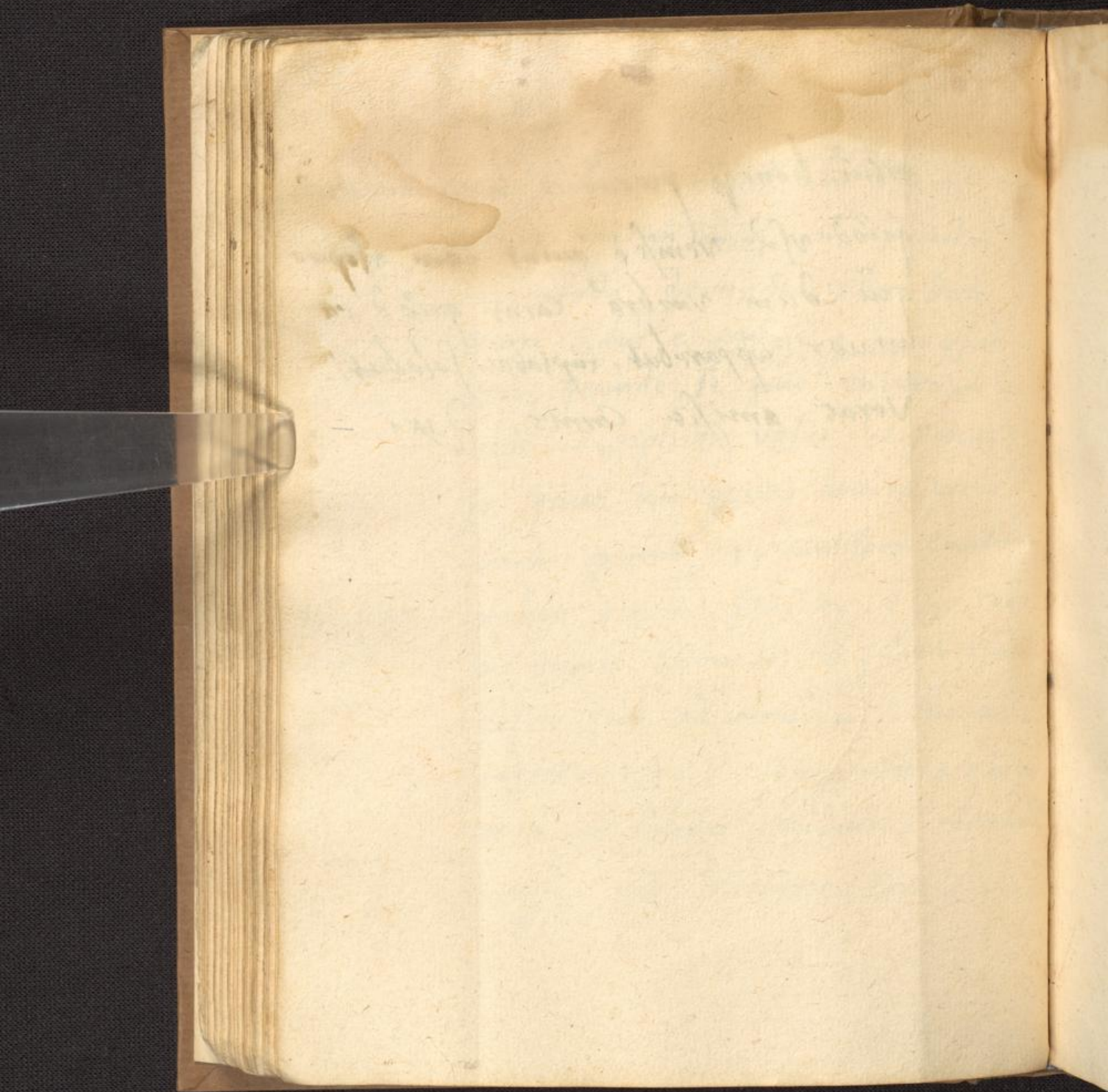
Dialectice ars (vt Plato ait) tradendi
& accipiendj. sermones. Sola ista & recte
discendi & perspicuè docendi. via tradit,
Nulla sine hoc instrumento) ars penitus
cognosci aut perspiciri potest. Nulla can-
ta. sine hujus auxilio explicari potest.
Nihil igitur istj nisi Hystriones meri
sunt, qui artem vllam profiteri, nisi
dialecticam teneant, audent. Plato in
republica. spiritus philosophos appellat,
eos. qui sine dialectica. Satisfacere se
alijs disciplinis existimant. Quare
sicut non licet hereditatem petere

Spūrio. Ita ab omni literarū mānere
 procul. (preterio aliquō adisto) submoueri
 debeant illi, qui ex aliis in alias irruunt
 pūnt disciplinas, quūm hanc non probe
 perceperint. Quidam perlestis preceptis Ar
 tis. Statim se artem tenere putant, qui
 longissime falluntur, vsus adhibendus qdā
 in quō pcepta experiantur, ut quādo
 arte utendū sit, norint; Sicut non sta
 tim pictor ē qui imaginē quādam
 pingere vidit, nec Cytharedus, qui vidit
 aliquē tangērem fides, Ita non putet
 se dialecticam calere, is qui nihil scrip
 sit, nec disputauit, deniqz artem nō
 exercuit, quē noua ē hac fiduciā erroz

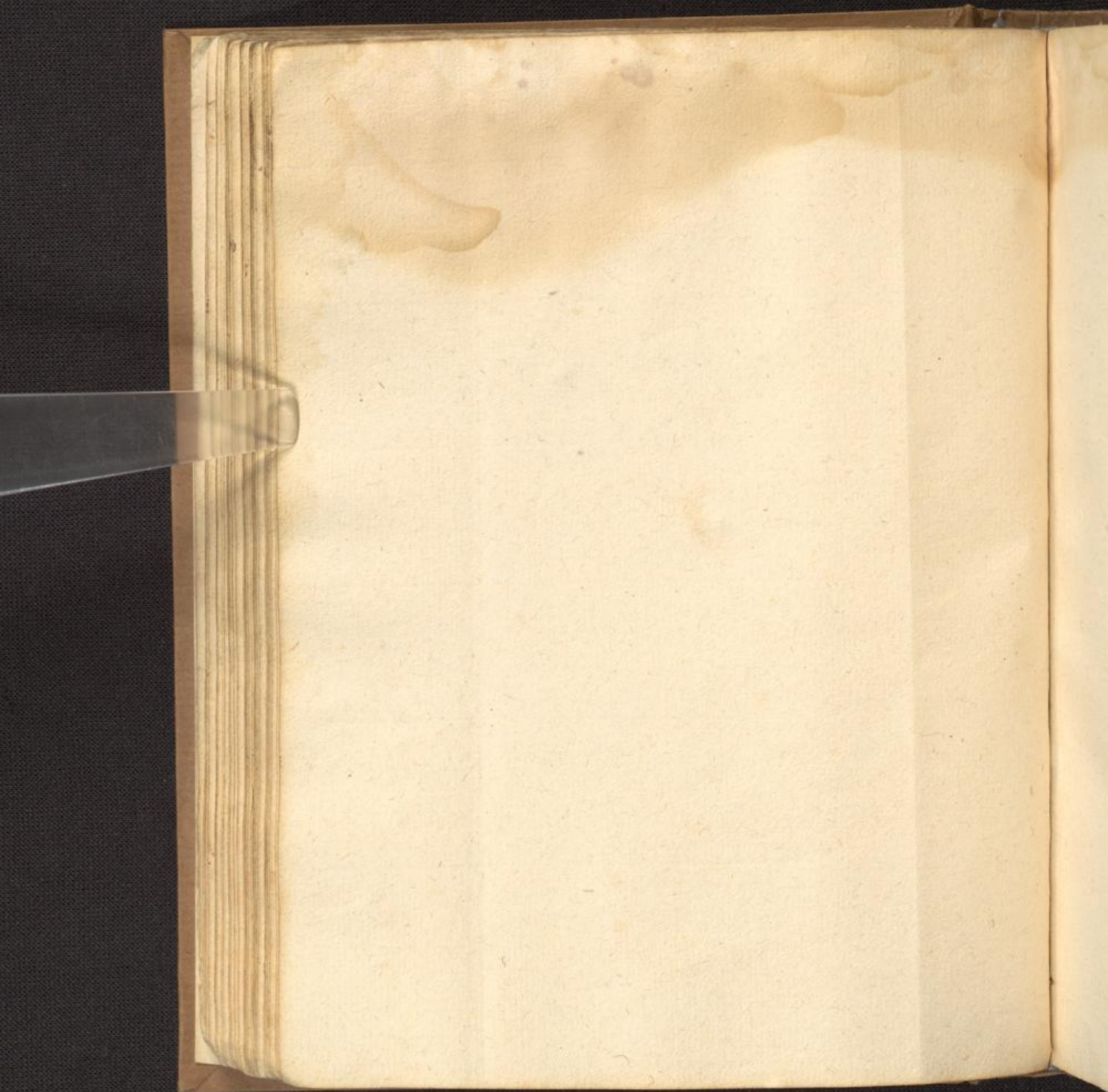
cessaria
 Artes, ac
 amplex
 tradendi
 scia vrate
 di, via hūc
 no pmo
 st. Vlla ca
 dicarū p
 Hystoriarū
 proficere, nō
 ent, Plato
 his, appella
 Sibi facere
 nant, q
 hanc pte

gare sibi, q̄ nullū h̄tē vsūm;
porro cū in om̄i ḡn̄e Arciūm
consuetudo dominatur. Idem dicit
poeta. Solus ē artificis. q̄ facti vsus
erit, proinde si quis vtiliter in
aliis disciplinis vult, ^{versari} q̄s patiat̄
se prius his primis artibus arciū
miciis exerceri. Et tantisper conatur
in hoc genere studiō, donec radi-
ces ~~erit~~ summas, ut quotis vsus
poscat, sint ad manū, ac vsuū inūz
merato. Hęc ē compendiosa via ad
verā, ac solidā eruditiōē cōparandā.
Si quis autē splendore captus, aliq̄

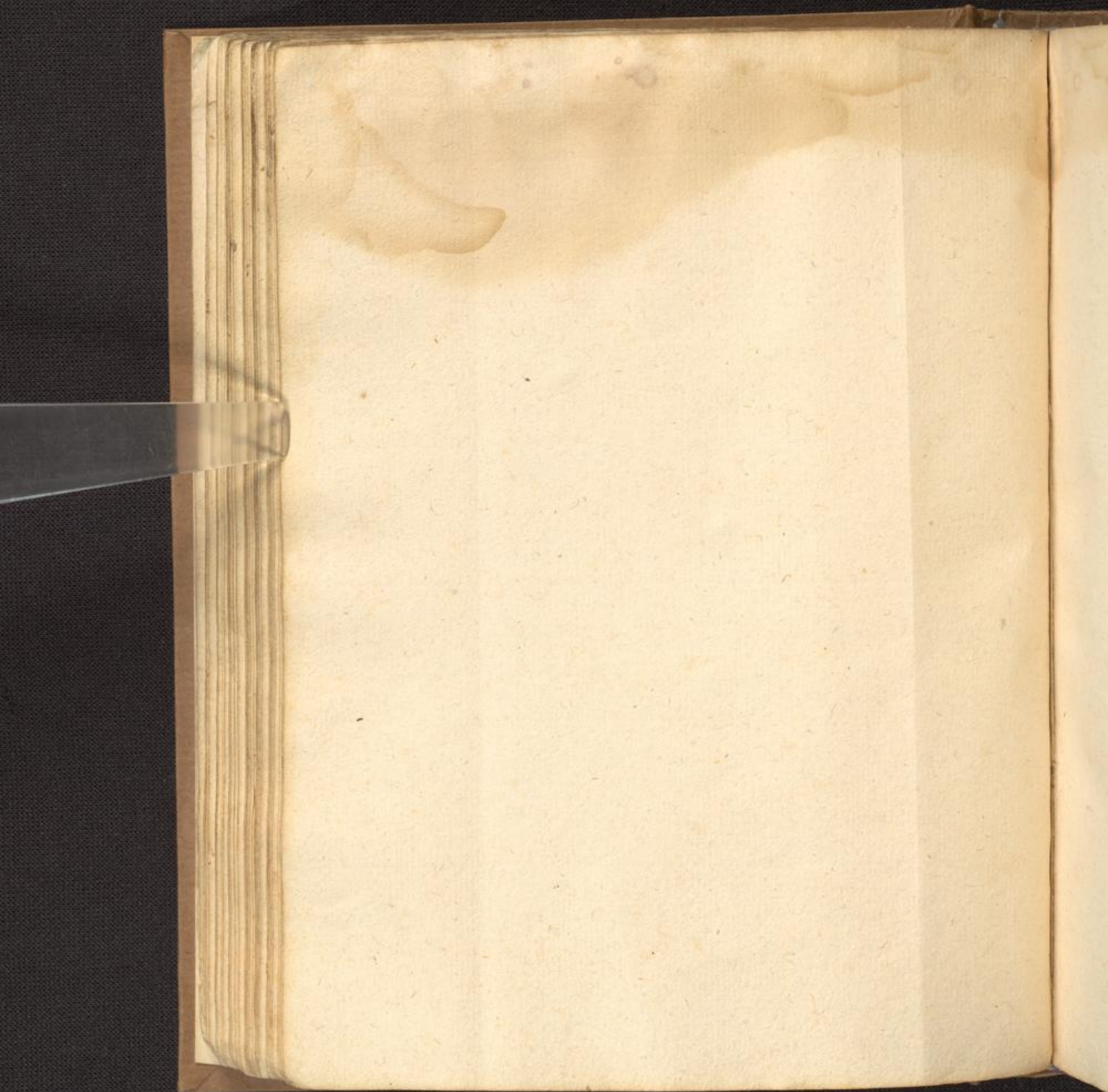
orsiū, hancq; p̄servātes, hūi eūm m̄
 quōd usū venis e. aiunt. Cami asopero
 quī dūm v̄stra' carni quōd ea
 Maior apparebat. captatur. solebat,
 Veras amisit carnes. Dixi,

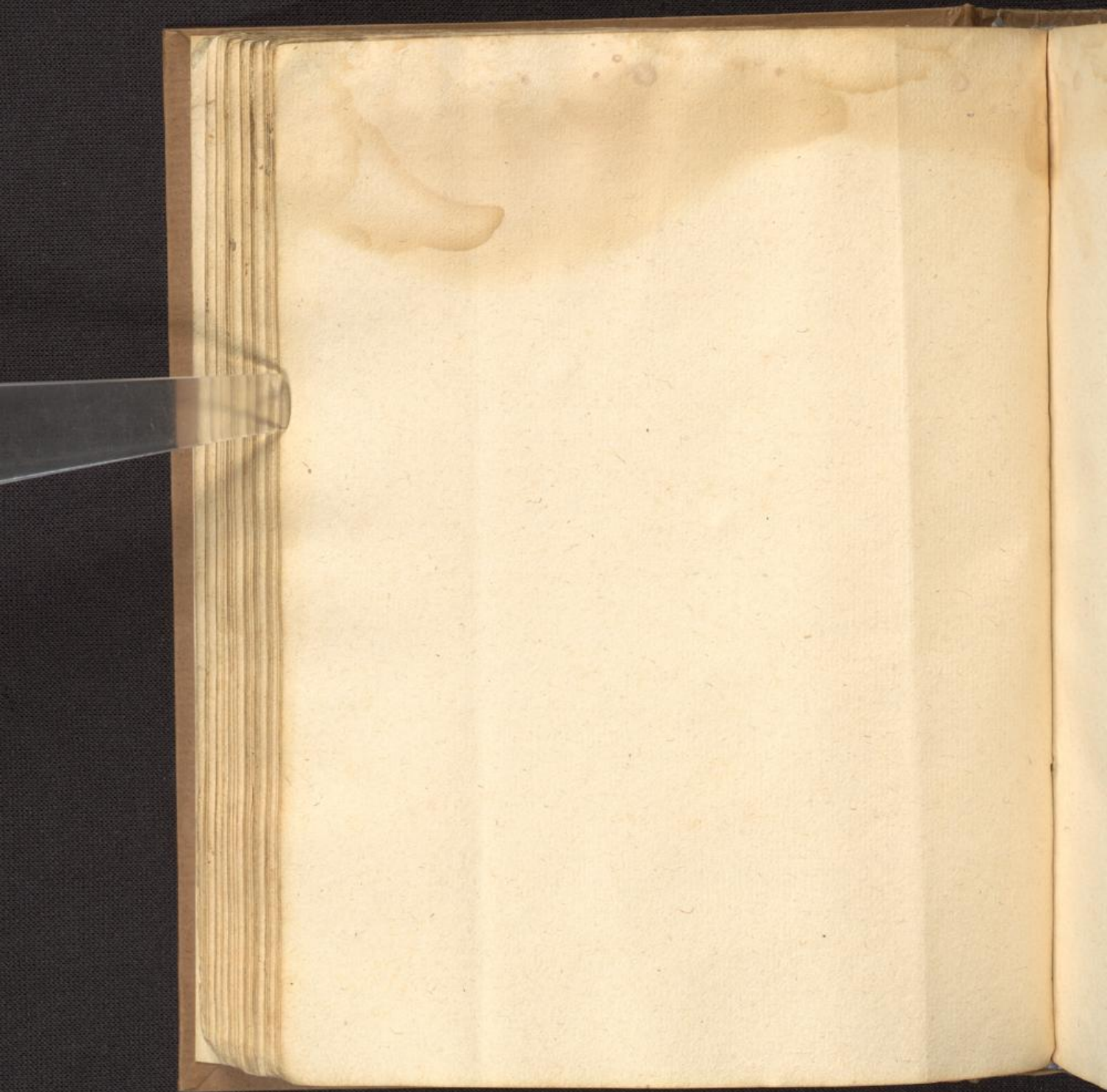
55

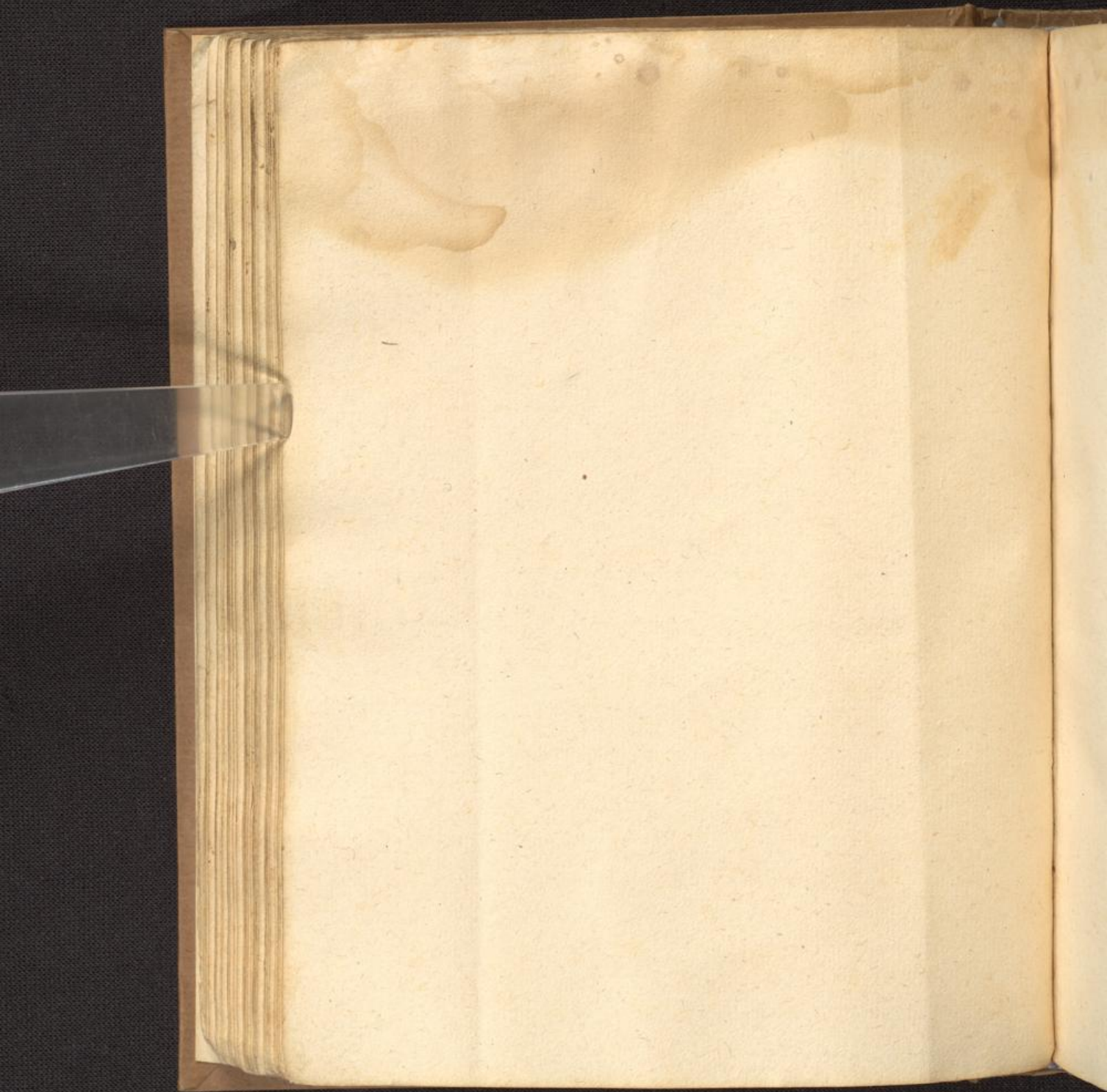
56

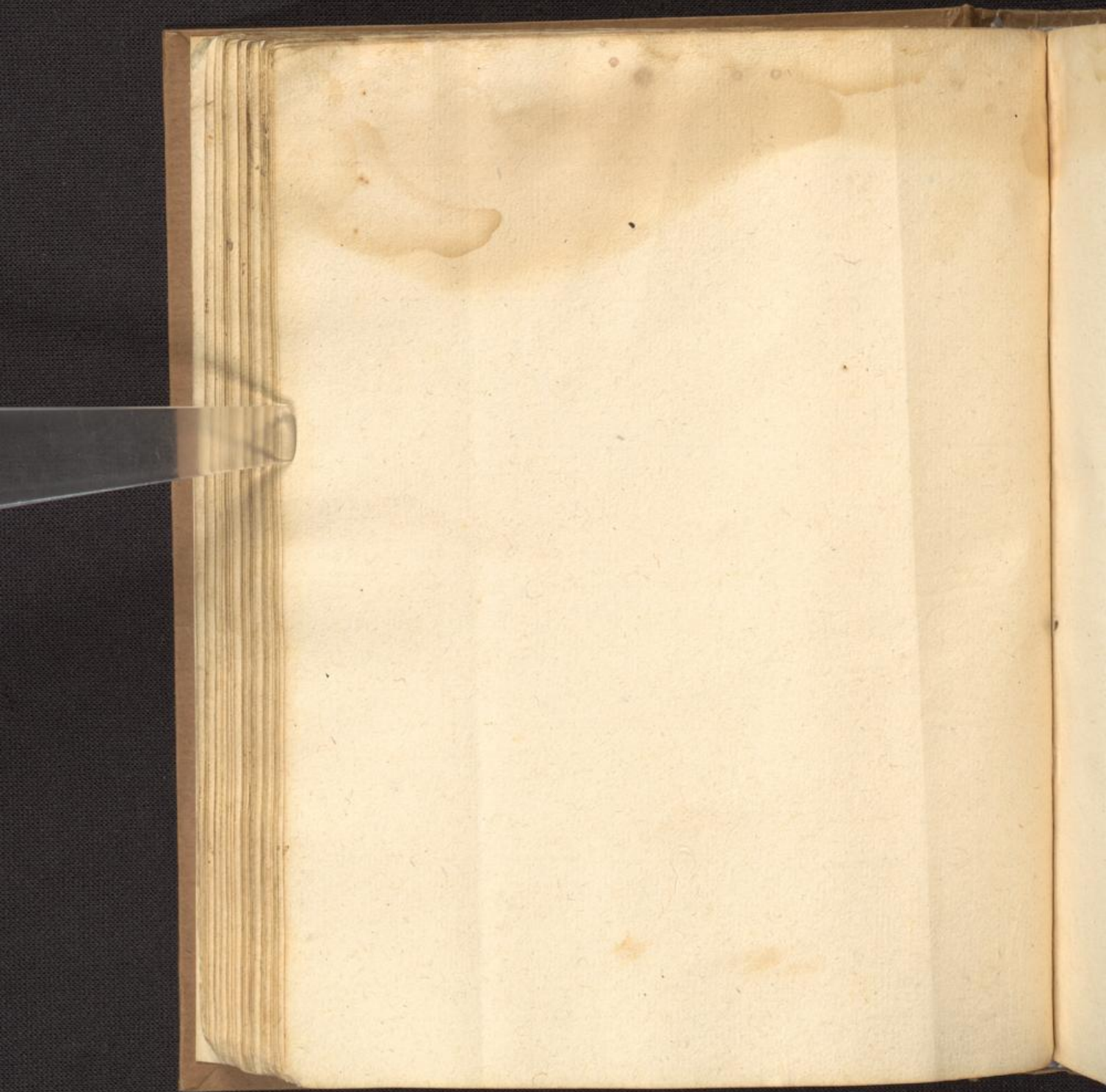
57

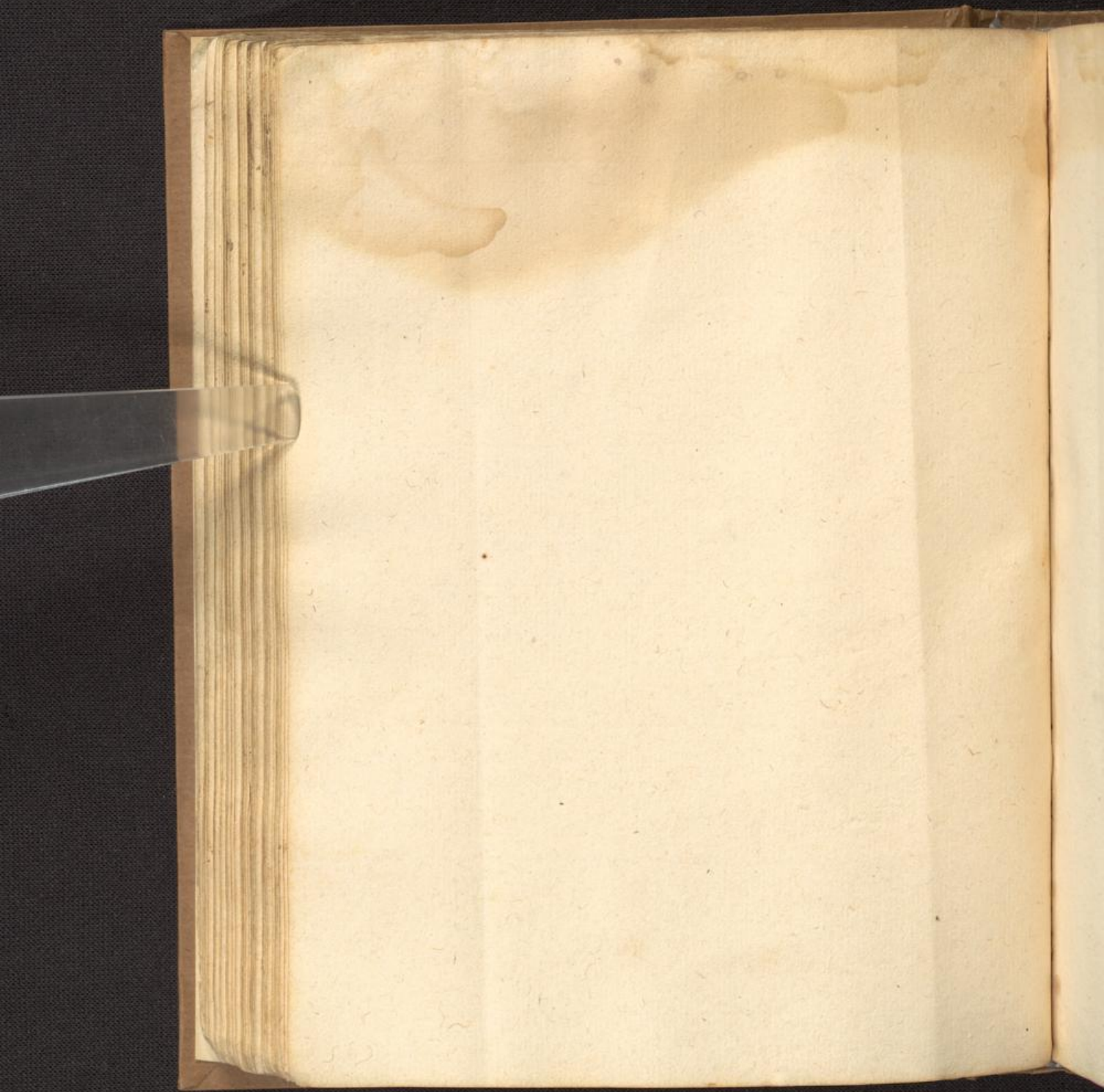
58

59

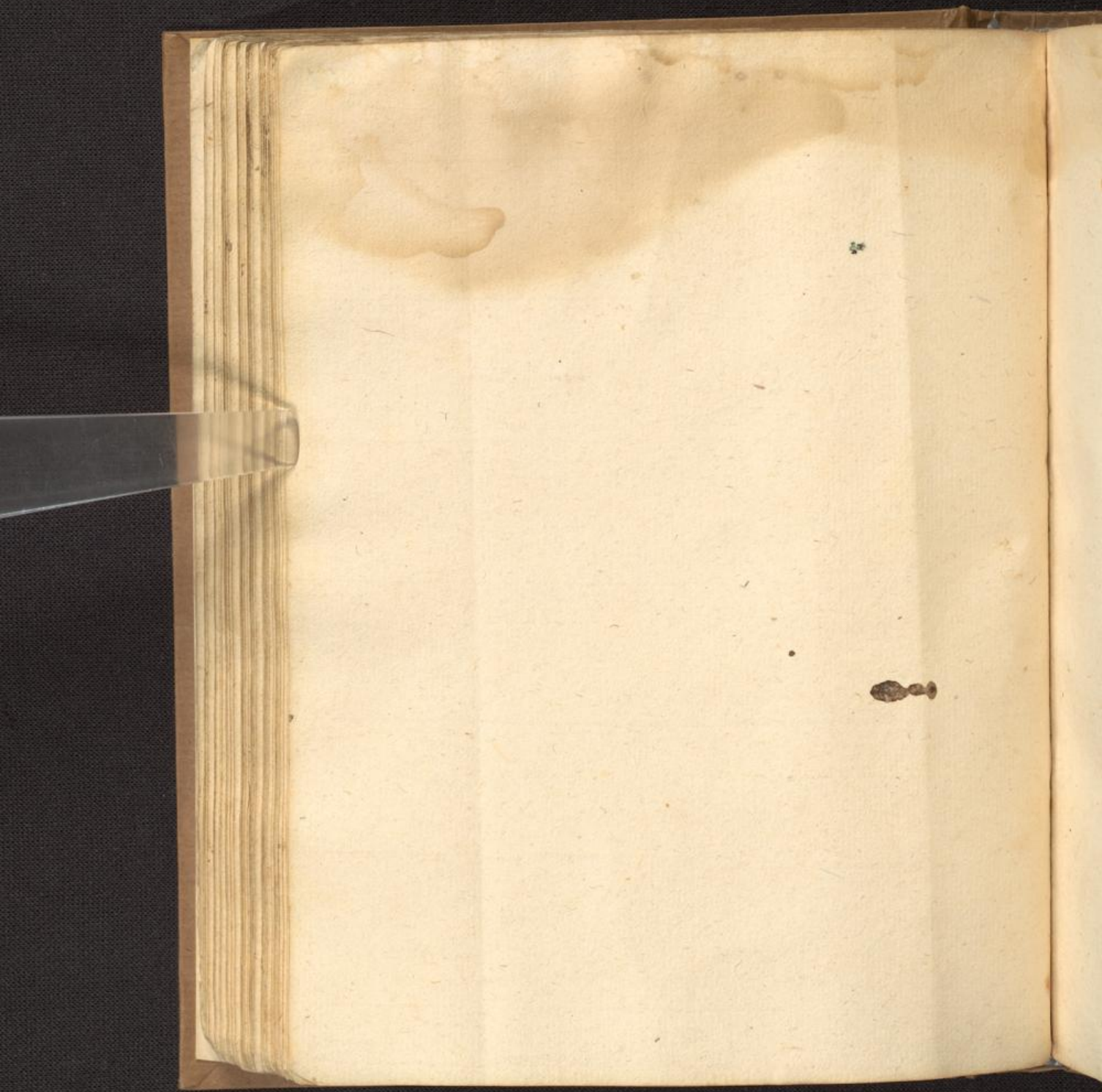

60

61

45

62

PRÆFATIO

CUM SUPERIORIBUS diebus Erasmi
 libellum ut sane horum ita ualde ut
 de Epistolis conscribendis in scholas
 publicarem, meminisse uobis Adoleſcentibus
 mea sponte non unam efflagitantibus opera
 et studium meum in Rhetoricos præcepti
 onibus tradendis pollicitum esse, uidebam
 unum ad stili exercitationem plurimum con
 ferre eam artem quam qui ignorat præcep
 tarum feliciter, uiam si natura quadam
 singulari uirtute in eo genere ualeat uel di
 cendo uel scribendo operam nauaturam,
 Ciceronis sententiam uerissimam esse uis
 etiam res ipsa monstrat cum inquit ea q̄ bo
 na sunt fieri meliora posse doctrina ut q̄ non
 optima aliquo modo acui tamen et corrigi
 arte esse posse, requiri quidem ad dicendi
 facultatem in quibus uix magnam nemo uis
 cit sed interim artem imare naturam opti
 mam fieri oportet quod quamuis consiliam
 meum reprehensio et cariturum non sit si
 quando uix artis rudimenta q̄dam artis ex
 p̄tenda tradere uelim præsertim cum uer
 torum doctissimi tum nouorum quorien
 dam in eo genere scripta absolutissimi extant
 (quod certe non ignorabam multa ab auto
 ribus q̄ ad hanc dicendi artem pertinent dili
 gentissimi cogitata esse, tamen hanc rōnem
 institui mihi uobis ita probari cupio ut non
 magis ostentationis quam commo dandi gra
 suscriptam expectetis, namq̄ non ita statim

q̄ in ista arte publico ordine sunt sicut dic-
torum privato a pueris periciuntur cum sa-
lo accuratioro studio et oratione grauiore
adantur adantur quam puerorum etas
capere q̄at, itaq̄ in his tractandis dicendi
regulis etatis captum sequi oportere ai-
deo ut his quasi leuioribus exploratis
tandem grauiorum scripta auctorum in-
telligenti uia pateat. Nam cum Podo-
gogus talis esse debeat ut sit primitus or-
ti conuentionis audiebimus per q̄stiones ar-
tem illam a Rhetoricam quo ad fieri p̄t
ita docere ut his quasi initijs quibusdam
grandior etas ad grauiora scandere possit.
Nam dicendi facultas illa nec uiam in
pueris ipsis negligenda erit q̄ recto q̄dam
Aristoteles dicendi plus philosophiam omni stu-
dio comblectendam mouet. inquit enim
Quomodum corpus bona ualitudine
ita et animus hac disciplina et eruditio-
ne seruetur cuius ductum haudquaquam
in rebus agendis aberrare accidit. cuius in
quam auctoris summi de dicendi rōe hoc
hac elogium ad Alexandrum regem extat
Quomodum imperator sui est exerci-
tus seruator ita uiam eloquentia q̄ est
Sapientia coniuncta humana uita guber-
natrix est. Quamobrem cuiusq̄ stu-
diosi officium fuerit tam dicendi artem
diligenter amplecti atq̄ quotidiano exer-
cicio assequi quo tandem priuatum hoc
studium reipub. commodari possit. Ceterum
quod ad ipsas q̄stiones attinet ordine eas
per q̄stiones tractabimus.

Quod in omnibus artium perceptioni
 bus usu univo soler ut semper aliquid an
 to legitimam tractationem artis ipsius ex
 quiri videatur eodem nunc uobis, qd. vobis
 rics confondiosum roam quondam ad pa
 erorum utilitatem quo ut scribendi et dican
 di rationem leuioribus his simity aliquat
 pora poru quomam tradidit sumis faci
 endum vso conso. Si quidem sumi qdam
 in omni scintia prima qd. si cognita fur
 rint vo cetera facilius perdisuntur idq.
 principio ad eam dicendi artem utilissima
 qdam per singula capita disputabimus per
 tamem breuitate qua maxime fieri de
 ber. **S**u igitur Prima qd. hō Quomo
 do ad homines Rectorie studio m
 peruenit. Respondendum ex Ciceronis
 sententia cuius hae verba sunt, **S**i no
 lumus huius rei quocat Eloquentia, suo artis
 suo studio, suo exercitationis cuiusdam iur
 facultatis a natura profecto consideraro pū
 apium, reprimus id op honoratissimis
 causis natum, atq. optimis rationibus pro
 fectum. Nam fuit quoddam tempus cum
 in agris homines passim bestiarum more
 uagabantur, et sibi uictu ferino uitam pro
 pagabant, nec ratione animi quicquam, sed
 praeque viribus corporis administrabant.
 Nondum diuinae religionis, non humani
 officii ratio celebratur, nemo legitimas
 uiderat nuptias, non uirtus quicquam
 in supererat liberos, non ius aequabile, qd
 utilitatis habere, acceptat. Itaque

proteram atq; infortiam, circa ac tempora
ria dominatrix animi cupiditas ad se
plendunt viribus corporis aburbatur per
nitiosissimus satellitibus. Quo tempore
quidam magnus videlicet vir et sapientis
cognovim q materia videret; et quanta ad
maximas res oportunitas animis in se
hominum, si quis tam possit videret, et
prociendo meliorem reddere, Quia
dispersos homines in agris, et in tractis
sylvestribus abditos, ratione quadam
compulsi unum in locum, et congregavit
et eos in unamquamque rem indueris vi
tam atq; honestam. Primo propter inso
luntiam reclamantes, deinde propter ra
tionem atq; eorum studiosius audientes, et
feris et immanibus, mitis reddidit et
mansuetos. Ac mihi quidam videtur
hoc, nec tacita, nec uno se dicendi satum
tia perficere potuisse, ut homines a con
suetudine subito converterent, et ad divi
sas vias rationis traducerent. Ago vero,
urbibus constitutis, ut fidem colere, et
iustitiam retinere discessent, et alijs pa
rtibus sua voluntate confluxerunt, ac
non modo labores recipiendos communis
causa commodi, sed etiam vitam am
tandam existimarent, qui tandem fe
ri potuit, nisi homines ea q ratione
inveniunt eloquentia persuadere pot
uerunt. Profecto nemo nisi gravi ac sua
vi commotus ore, cum viribus plurimu

64
posset, ad ius voluisset sine vi descendere
re, ut inter quos posset excellere, cum
is se patretur equari et sua voluntate
a iucundissima consuetudine recederet
et profertim iam naturae vim obtineret
propter virtutem. Ac primo quidem
se, et nata et progressa longius et loquax
tia videtur: ut etiam postea maxime in
rebus pacis et belli cum summis hominum
utilitatibus vix vixit. Hactenus Cicero.

Quid est Rhetorica?

Rhetorum uariae sunt ut dicitur in defi-
nienda Rhetorica sententiae quas Fab. plura
puleherrime refertur in lib. 2 institutionum
oratoriarum, eas igitur nunc breuitatis gra-
omittimus atque ueram Rhetoricam defini-
tionem ex Fabij et Critippi sententia de-
bimus istam quod Rhetorice sit benedicen-
di scientia, quae eorum definitio oris om-
nium virtutes simul complectitur, et uiam mor-
tali ipsius oratoris, quia benedicere nemo potest
nisi uir bonus, excludit igitur hanc defini-
tione a Rhetorica malos et praueos homines
qui et si ad suam malitiam in qua uersan-
tur persuadere uideantur, tamen non
benedicere consendi sunt. Ut etiam hanc
uadam definitio in alijs uerbis dari potest
quod Rhetorica sit scientia quae docet uiam
et rationem bene et ornate dicendi.

Rhetorices praecipua ad quid
confertur?

Consensus omnium et clarissimorum Rhetorum

est Rhetorices precepta ad eloquentiam si-
cut ad bene et ornate dicendum confertur.
Siquidem diligentissimi viri Rhetores certas
quasdam rationes ad bene dicendum scrip-
serunt ac regulas quibusdam comphendunt
tant, quas igitur qui tenent multo rectius
his qui pro se ruditer verarum sunt observa-
tionum ut scribunt ut dicunt aliorumque
scripta iudicant.

*Habent ne eloquentia sine dicendi per-
fecta ratio alia quam per philo-
sophicam adiuventia.*

Habet quidem maxime non tantum natu-
rae sed etiam doctrinae adiuventia quod
Cicero ut Fab. affirmant Naturae bonita-
tem plurimum valere ad dicendum, arte
tamen eas ipsas naturae doctus expoliri
Deique utriamque eloquentiam omnium aliarum
doctrinarum exposcit cognitionem perfec-
tissimam, Homo enim ad dicendum
perfecto valere nisi qui et virtutum et
doctrinarum fere omnium sit praeditus
cognitione atque exercitatione.

*Est ne Rhetorices sine eloquen-
tia Audium utilis.*

Quod optimi Rhetores Rhetoricam bo-
ni dicendi scientiam definiere, necesse
est oratorem illum tantum habendum
esse qui sit in primis vir bonus et dicen-
di peritus, in quo recte colligitur eam
scientiam Rhetoricam utilem esse, quod
non nisi bonis conveniat, Sic enim ut
Fab. inquit Deus ille princeps parentum
rerum, fabricatorque mundi, nullo ma-
gis se paravit hominum a ceteris animalibus
quam dicendi facultate, Nam inquit

Corpora magnitudine quidem, viribus,
 firmitate, patientia, velocitate pro-
 tantiora in illis sunt, minus, muta. n.
 animalia minus ergo acquiescere opus
 extrinsecus apparent, va unum in gro-
 di citius ut passi ut tranare aquas
 extra decontem natura ipsa sinit, Et
 pluraq; contra frigus et suo corpore
 uestiuntur, et arma his ingenta
 quodam, ut ex obvio ferro iustus circa
 omnia malis hominibus labor
 est, igitur natura vel deus potius
 hominibus dedit persuanam rationem
 Verum autem ipsa ratio hominis non
 tam iuuare, neq; etiam esse tam
 manifesta in ipsis nisi quae concepi-
 sent hominis mente uel loquendo, et
 promere possunt quod magis deo se
 cogitatis animalibus quam intellectu
 Nam et moliri cubilia et nidos terre
 et reducere fortas, et excludere quae
 et reponere in tyromum alimmenta,
 opera quaedam nobis incitabilia, qualia
 sunt eorum ac nullis afficere, non
 nullis forte esse rationis est, sed quid
 carere sermone quae id faciunt, mu-
 ta atq; irrationabilia uideantur, et si
 afficere ualiant ea quae sunt rationis,
 quod in araneorum telis planum est.
 Itaque si adeo parent rerum omnium
 nil melius acciperent horum oratione quod
 tam dignum cultu et labore ducentibus
 est, aut in quo melius praestare ho-
 minibus quam in quo ipsi homines
 praestant animalibus ut eo magis quod
 nulla in parte plene labor grauius affert.

itaq; dicendi ^{difficultas} non tantu
deffunduntur amici, regitur consilijs
suavis, populus, exortus, sed in glo
riam et laudem vram asequi ex ista
sententia licet, ut quis non modo loqui
dicatur sed suavis scire dicere vel vnam
tonare. Quantam vero utilitatem in
se continet ex his q; dicta sunt nemo
non videre potest, quod vero acerbis et
gravius quidam timoratis ausu ma
gis quam irritatis studio in istam ar
tem longe utilissimam inuenerunt, id
factum falsa quadam erroris opinione
quod elegantius Fab. in dicto loco ostendit.

An Rhetorica sit Ars?

Fab. illam disputationem prolixo habet
in lib. 2 institutionum oratoriarum
sed nobis hic paucis res illa agenda pre
terit hoc pacto respondendum ex Fabij
sententia, quod si ex ijs qui dicendi
precepta tradiderunt nemo dubitat ac
et ipsi librorum ^{in tribus} tractatu
sit scriptos esse nos de arte Rhetorica
Quum Rhetorica ars sit cur nobis in
dubitationem ea res venire debeat no
recte intelligo proinde accedit quoq; Ci
ceronis auctoritas, qui Rhetoricen
artificiose proloquutionem uocauit.
Namq; ut Fab. dicit si torredi fabri
candeq; ut lino uasa ducondi ars dici
myretur quis aduo non ab eruditione
no modo sed a sensu remoto tus hris q;
Rhetoricen putelurrimu et maxime
opus in tam sublime fastigium exoti
mur sine arte esse, quamuis aut muli

multi contra disputarunt qui magis
 credendi sunt non tam rati sunt quod
 dixerunt quam ut materia difficulta
 to in grana exerceant sua, itaq; artem
 esse Rhetoricam confirmant et quod sit
 certa quodam via atq; ordo in benedi-
 cendo, Sic namq; ex artis Definiti-
 one colligitur qd constat ex praesertim
 consensu in tribus ut ad unum uita fi-
 num exercitatis, quorum nihil non
 est in arte Rhetorica manifestum
 est.

Quis est finis Rhetorice?

Quod in Definitione Rhetorice qd
 comuni sensu Rhetores dederunt cogni-
 tum est Rhetoricam esse benedicendi sci-
 entiam cum si reposito eo quod optimum
 est, qui quicquid aliud vix sit. Simul
 igitur manifestum erit et illud quum
 finem vel quod summum et ultimum
 habeat Rhetoricam quod T. E. L. O. S. di-
 citur a quo omnis ars tendit namq; si
 est Rhetoricam benedicendi scientia
 vix est summum est benedicere.

Quae materia Rhetorice?

Varie de materia Rhetorice sensus
 Authores. Cuidam enim opinantur materi-
 am vix ut Georgias apud Platonem, quae
 potius Rhetorice quam materia dicitur
 esse. Quibusdam vero alijs per suadi-
 bilia argumenta Rhetorice materia
 placuit esse, quae tamen et ipsa potius
 in aliqua operis parte sunt et arte sunt
 atq; materia. Idem tamen in his consi-
 tuenda materia Rhetorice est. Alijs
 vero Rhetorice materia tota vita

dicbatur. Atq; ita alijs alia de materia
Rhetorices sententia fuit. Fab. uero
Cuntil. probat materiam Rhetorices
esse ois res quinq; ad dicendum pro
posita vrunr. Sicut ut Socrates apud
Platonem Giorgio dicere videt non in
verbis v se materiam sed in rebus, ut
idem Plato in Phaedro palam non in
inditjs modo ut concionibus sed in
rebus ut priuatis ac domesticis Rho-
toricem v se demonstrat, itaq; mani-
festa hanc est Platonis sententia ut in
Cicero faretur Materiam Rhetorices v se
res ipsas q; si subiecta sunt, ut idem Hie-
rophanes in si se apertit, cum dixit
materiam vj artis v se in causa ut
qstionibus quibus duabus partibus ois
res subiectas (sint dubio) complectens
cum nihil sit quod non in eam ut q-
tionem cadat. Proinde Aristoteles
quoq; faciendo tres partes ois, Judi-
tialiam, Deliberatiuam ac demonstra-
tuam puit ut ipsi oratori subiectoia
quia nihil non inter hanc tria cau-
saram qna tradit. Deniq; ut Cicero
oratorum vj rei de qua dicturus est
in seium non v se affirmat videtur de
omnibus rebus dicere. Quare inter
roganti q; sit materia Rhetorices, Res
pendat puer, Rhetorices materiant
esse ois res q; sunt si subiecta. Quia
admodum Dialiecticis v materia de
rebus subiectis disputare q; si ars hie-
orum conu'sam, ergo materia vrit ut
Rhetorices, q; hie oram pstatuam, Coltra
apud Fab. copolis in qm lib. 2 cap. de
materia Rhetorices.

Quis dicitur orator?
alioquin et Rhetoricus?

Eam Differentiam Melanthon in suis
 Rhetoricis plenissime disputat sed pro
 uitor ita fuerit responderat. Dialectica
 res subiectas Aristodico hoc in breui
 ter explicat quid sint, quae partes
 causa, & effectus. Rhetorice uero parte
 tua orationis sunt Elocutionem in
 dis uerbis per Dialecticam ad ueritatem
 oppositam Illustrat atq; ornat. Itaq;
 Sono storica sectae princeps. Dialecticam
 atq; Rhetoricam ad inuicem disseruit
 re uolens. manus iudicio usus est
 Namq; manus compressa Dialecti
 cam eadem q; extensa Rhetoricam signi
 ficauit. Cetera apud Melanthonem
 in dicto loco legantur.

Quis igitur dicitur orator?

ORATOR est qui est uir bonus ut di
 cendi peritus, siquidem nomen tam cla
 ro nomine dignandus est nisi qui ut
 uirtute ut in firmitate excolit.

Quis dicitur finis oratoris?

Oratoris finem apud Rhetoricis Defini
 tionem intelligere debent qui est bene di
 cendo persuadere.

Quae sunt officia oratoris?

Omnes Rhetores quinque officia ora
 tori attribuunt, nemp; Inuentionem
 Dispositionem, Elocutionem, Memori
 riam et pronuntiationem. Namque
 Rhetores ut praecipue Cicero hic pro
 proprio oratori omnium uim et facultate

Oratoris in quinque partes distribuitur ut
orator debet reperire primo quid di-
cere. Deinde inuenta non solum or-
dine sed et momento quo daretur atque in
dono disponere atque disponere cum demum
quod iustitiam atque ornare orationem, postea
memoria se fieri, ad extremum agere cum
dignitate et venustate, Quam sententiam
confirmat in pulchro Fab. lib.
3 de quinque Historiae partibus.

Quid est inuenio?

Est cogitatio rerum utramque aut utri-
usque quae probabiliter reddunt causam,
Namque ut sermo inquit Fab. (quoque
dem voluntas aliquid nuntiat) habeat
necessario rem et verbum, ergo videndum
est quod et quomodo dicatur quippe
quod per ea quae inuenio dicitur partem
docetur. Lib. 2 cap. 3.

Quid est Dispositio?

Est rerum inuentarum in ordinandis
tributio. Et tamen hic non solum oportet
quid et quomodo dicendum, sed et
nosse oportet quo loco et ordine, et igitur
opis.

Quid est elocutio?

Elocutio est idoneorum verborum et pul-
cherrimarum sententiarum ad inueni-
entem accommodatio. Quia ut oratio
constat rebus et verbis, quae enim inuen-
ta sunt atque ordine disposita verborum
et ornata sententiarum illustranda
sunt, Nam hoc praecipuum munus est
ut ea quae in animis hominum cogitata
sunt idonea ore ueliantur et orantur.

Quid est memoria?
 Memoria est firma animi rerum et
 verborum ad inuentionem respectus.
 Itaque Memoria quartus loquax factus sen-
 tentia datur. Quia non in inuenta
 tenent ut disponamus neque disposita
 ut uolo quamuis sed in uerbis formata
 Memorias mandari debent, quia me-
 moria omnia que sunt in ore collata gra-
 uantur.

Quid est pronuntiatio?

Pronuntiatio est rerum et verborum cum
 dignitate uocis et corporis moderatio.
 De qua Cicero in lib. de claris oratori-
 bus et eius partibus maxima uis est.
 Fertur enim Demosthenis in interroga-
 tus quid primum in dicendo esset
 Actio. Quid secundum? Actio.
 nam. Quid tertium? Actio.
 respondit, quia nulla res penetrat
 magis animos nosque frangit et for-
 mat et flabit, et talis orator
 uideri facit qualis ipse se uideri
 uoluit cum pronuntiat suo
 actio.

Quot sunt inuentionis partes?

Rhetores seu tribunt inuentioni partes se-
 ptem. Narrationem, Diuisionem, con-
 firmationem, Confutationem et conclusionem

Ad inuentionem quot sunt necessaria?

Maxime tria scilicet ingenij acumen, Diligentia
 et ratio. De quibus Cicero in lib. 2 de

Oratorum Ingenium est vigor animi ad
dicendum et intelligendum. Diligentia
vero est assiduitas et frequentia, quem quoque
et tunc discendo tunc dicendo adhibet.
Et haec inquit Cicero summi in omnibus re-
bus tunc in causis defendendis plurimum
valet. Et praecipue colenda est virtus et tempus
adhibenda. Haec, nihil est, quod non asse-
quatur. Ratio autem est ipsa ars et perceptio
Rhetorices.

Inuentio quid possimum docet?

Docet locos quibus qualibet causa proposita
confirmetur et doctur.

Sunt ut vni et consimiles loci
probationis in omni materia?

Non. Nam in magna varietate negotiorum
magna est etiam diuersitas locorum colligenda.
Nam alio materia alios locos requirit.
Idcirco pro materia diuersitate, loci distin-
guendi sunt per causarum genera, et cuiusque
generis sui sunt proprii loci cuiusque subijcendi.

QUOT SVNT ET INE

ta calixarum?

Vulgo Rhetores tria numerant, Demon-
stratiuum, Deliberatiuum et Iudiciali.

Ad quam rem conducit no-
ta in re quibus causis?

Melanthon breuiter respondit ad hoc
conducere, ut Adolescentes sciunt quando
debeant consulere locos inuentionis. primum
hoc meminerint, Locos non conferre ad in-
uentionem negotium suis primam questi-
onem, ipsa enim tempora offerunt negotia
ut is qui litigare uult coram iudice, offerat
causam suam ad patronum suis causidicum
cuius deinde est ad iuris etiam conferre negoti-
um oblatum. Et hoc est quod Iuriscoss.
dicunt. Ius est facto oritur. Sic ergo oblata
causa uel facto aliquo, orator ad rursus trac-
tationem locos inuentionis consulit, ut est
qui docturus in ecclesia habet certam euangelij
doctrinam praescriptam, quam applicat
debeat. Sic et in scribendis epistolis

79
vana argumenta et occasionis offerunt.
Igitur Rhetorica non traditur de iuris
mundis negotiis. cum ipsa negotia sua
sente se offerunt. Sed ad hoc est munus
Rhetoricæ, ut magnas et graves atque obli-
tas causas oblatas replicare doceat. per vir-
tor cuiusque omnes causarum locos. Quamob-
rem oblato aliquo negotio gravi. statim om-
nes causas negotium oblatum pertinet.
Et ob id et distincta sunt etiam causarum
cum peculiaribus sint cuiusque omnes causarum
numerationis loci. ne diu in turba loci
ramis. sed in numerato habeantur et
cognito et deprehenso genere causarum. mox
ad replicandum negotium loci sunt ostren-
dant. Proinde et predest. et esse ostren-
causa. quia eo cognito facile perspicitur
finis omnis. et præcipua intentio atque summa
consilij. vel ut uocant scopus omnis. quod
certe primum in omni oratione atque in om-
nibus negotiis scire suam et utilitatem
quæ sit et oratione præstanda. Si enim omnis res
docet. nec se est uidere quid ipsa doce-
at. ut orationis deliberatius consulari
suadentque aliquid fieri. exempli gratia. Si
quis Germanis suadet ad mutandam
religionem et patriam maximis copiis
instru. tum exercitum contra Turcas
ducere. Idque adeo doceat et honestatis
utilitatisque locis. Quæ sunt utilitas et
ori. facilius cognoscitur. si eorum causa
cognitum fuerit. nec adeo et auditoris
utimur et ut reddi pot. nisi prius om-
nium animo suo præparatur. Quod
certe contingeret et conditione timoris.

Committatur ut in aliquando
etiam causarum in iudicia
tota.

¶ Rhetorice circa hoc quæsitum ita sentit
sæpe fieri ut quædam causarum committatur
in uno aliquo negotio proposito. quævis
unaqueque causa suum negotium ad unum
aliquid quæ causa principaliter referri
dum sit. tamen sæpe aliud etiam ali-

u locis aliteris tunc mutuat, quod
quasi factum est in ore Cicerois pro
Archia poeta, q̄ quamvis perueniat ad
genus iudiciale, multa tamen in va
Eccero sumptu ex locis tunc Demosthra
tici, cum non de causa ipsa sed de
sona multa dicat. Siquidem Archid
Postea laudes in iudicio opponere plurimum
proderat. Idcirco debent Adversarij dili
genter uideri in omni ore iudicanda
Quod sit genus principalis causae, Demis
et alia ad causae tractationem qua si ex
trinsecus accersita iudicentur et cognos
cant.

DE GENERE DEMONSTRATIVO.

Quid sit Genus Demonstrativum.

Est quod constat laude et vituperatione.
Atq; versatur maxime in Descriptione.
Cuius finis est honesta uoluntas. Lau
dantur enim et res et personae.

Et ut etiam genus Demonstrativum
usur in negotiis publicis, q̄ tunc
et tunc publicis positus.

Arto, ut cum sequitur Theophrastus, illud
causae genus remouentur a negotiis publicis,
ut ab solis auditoribus relegantur. Atq;
ad ostentationem solam ex hoc tunc ma
terias componi putauerunt. Verum
tamen consuetudo obstitit ut Romani
et negotiis publicis illud dicendi genus
darent: Cuius modi fuerunt fune
bres oris et laudationes et publice ali
quo officio pendebat. Deniq; et in
iudicijs saepe laudantur aut vitupe
rantur testes. Quamuis et saepe ad so
lam ostentationem in eo quo casus
tunc competit oris, ut sunt laudes
clarissimorum uirorum. Item etiam
cum virtutes et statum et et ipsarum
Virtutum. Et si quis Caroli Quinti
imperatoris factum in Africa lau
dare uelit quod si Thunberg oppidum
trucidato hoste obtinuerit, verum

autem utraque laus de siderat probati
 onem si q in negotiis publicis et in
 ostentatione sua est. ut si quis Ro
 mulum, Martius filium educa tum
 a lupa dicat, in argumentum conse
 lictis ortus. utatur his rationibus.
 Quod abivsus Romulus infans in
 profluentem, non potuerit extrin
 quod omnia sic videntur ut
 pposidi bellorum Deo incredibili no
 sser. Sic in sacris Lxxi 2 cap. de
 ollo legitur. Cum pharao mandas
 ser obstetricibus, ut quodcumq; ma
 culinum natum esset de mulieribus
 iudaeis, illud proderent. Inten
 na scitur Moyses de stirpe Levi et occu
 latur aq; ad ripam fluminis hypo
 nitur, Prinde a filia pharaonis
 clam educatur, et in adoptionem assu
 mitur, Quod factum si quis apol
 leret voluerit, in argumentum pro
 bationis dicat. A obstetricibus
 Aegyptiacas abstinuisse manū, ut no
 uter fierent Moyses. Deniq; quod
 Moyses non alia rote ad profluentem
 appositus servatus sit, quam quod
 Deus omnipotens et misericors su
 curare voluerit et non miser fieri.
 Quo et ducet Israhele totos populi
 uterentur.

Quid u propend Laudationis?

Res et personas amplificare et ornare
 Laudantur enim homines, et olim vete
 res non Deos, quos prius tempora tie
 lerant, sed et heroes laudantur et alia
 quoq; antea. Item, carmina anima
 Item. Inuenta quo utilitatem ali
 quam hominibus attulerunt, Ita veteres
 Louem laudantur a potentia impera
 di. In Marte imperium belli, in
 Neptuneo Maris. Sic etiam inuenta
 laudantur ut Inuentio artium in
 Minerva. Literarum in Mercurio.
 Medicinarum in Appolline. In
 carare frugum. In Baecho vinum

Vnde sumitur laus hoīs.

Ex tribus rebus. scilicet corpore, animo, et
his quae extra posita sunt, quae fortunae bo-
na appellantur.

Quae sunt bona corporis.
Vnde laus hoīs condit.

Ea quae ipsius corpus natura consequuntur
atque commendantur ut sunt Pulchritudo
forma, robur, vires, statura, Decus;
Dispositio, valens, vigor.

Quae dicuntur bona fortunae.

Ea quae extra potestatem hoīs posita sunt
ut Diuitiae, potentia, fama, fortuna,
Amicitia, Parentes, gloria, Patria, Ma-
talis, educatio, et alia id genus.

*Quomodo laudantur ea bo-
na si obtigerint hoīb.*

Hoc modo, ut non qui ea possident prop-
terea laudentur, sed quod his honeste
et recte sint usi. Quia Diuitiae et po-
tentia atque gloria, cum plurimum uir-
tutum dent, in utramque partem carnis-
quam faciunt motum et perperam
Aut enim mulieres propter hoc au-
deteriores sumus.

Quae sunt bona animi.

A quibus animus laudatur ut Pycha-
ria, Memoria, Intelligentia, Providentia
Iustitia, Religio, caritas, veritas, pac-
tum, pars, iudicatum, leges, malorum
punitio, fortitudo, Magnificentia,
Fidelitas, Patientia, Perseuerantia,
Temperantia, Clementia, continentia
Liberalitas, Modestia, Humanitas
Comitas, et reliquae in virtutum
specie sub aut laudatione continentur.

*Quomodo laudantur bo-
na animi.*

Varie et ex his bonis laudis ratio ducen-
da. scilicet si ceterarum gradus et verum
ceterarum ordinem sequamur ut si
in primis annis laudatur infans

71
Item de disciplina. Post hoc operum h
factorum dicto nimirum contemptus lau
dantur. Item et in virtutis specios
tam laudem dicuntur convenit ut in
Laudem Fortitudinis, Iustitia, con
tinentia et ceterarum. Denique ut
singulis assignare oportet. Denique ut
quamque partem gesta. Laudantur
autem homines non in viventes,
sed et laudatur tempus, quod fuerit
hodie insequitur, ut si statua con
stituantur in laudem alicuius moru
aut alij honores tribuantur per fune
bras oris, inter quae et ex nunc morari
posunt in genitorum monumenta et
solaris probantur. Nam quidam
sicut Memorandis comicus poeta, in
tiora posterorum quam sua gratia
iudicia sunt consecuti. Sic liberi ad
fatum parentibus laudem, vides con
ditionibus, Leges ipsae latentes, ar
te ipsas in iustionibus, in statura et
auctoribus.

**Quis ordo servandus
in vituperando.**

Idem omnis et in vituperatione ordo
constat quod in laudatione tamen in di
versum. Quemadmodum n. laus est
virtutum aliarumque rerum et dispo
rum et factorum laudabilium: ita
vituperatio est vitiorum et turpitudi
nis atque rerum omnium quae in ipsis rebus
dictis et factis approbantur. ut saepe
turpitudine tunc approbatio est multis, et
denique claritas ipsa notioris circa vi
tia et magis minus facit.

**DE CING. DELIB.
RATIVO**

Quid dignas Deliberationem?

Est quo suademus aut dissuademus, pro
muis, commendamus, desecamus, conso
lamus, obiurgamus, atque id genus alia dic
imus.

quomodo huic contrari attribuantur

Circa quas res tractantur

De rationibus eius?

Maxime circa consilia capienda, de
inde et circa adhortationes, dehorta-
tiones et alias his non dissimiles
omnes species.

*De quo tempore fiunt
consultationes?*

Facilius inquit de tempore futuro con-
silia capienda esse, et gronda de presentibus.
Siquidem suadendo sive dissuaden-
do in id quod fiat honeste et utili-
ter respicitur. Illud autem de futuro
est, quamvis et de his quae praeterita sunt
saepius queratur, unde consilia confirmantur
si quis Christianorum copias ad-
uersus Turcas in fortissimos Euangeli-
stas hostes educendas esse suadet no-
luit, per multitudine de pro tempore
per exempla veteris testamenti ostendit
Deum semper pijs aduersus im-
pios auxilia diuinitus praestitisse ut
populo Israelitico et Aegyptio domi-
nanti contra fortissimas Aegyptiarum
copias assistit: quod et per miracula
dei uia qua uadentur Israelitici
et per rem Aegyptii, preparata sit, Sic
et hodie Deum sua infinita miseri-
cordia et omnipotentia pijs pugnanti-
bus contra impios adfuturum.

*Quot sunt officinae
uere De liberatiui?*

Haec sunt potiss. suadendi sive dis-
suadendi. Quibus tamen et alia
annuntiantur et quaedam capita.

*Quis est finis eius? De
liberatiui?*

Eius est finis finis est actio non cogi-
tatio. Consistit enim in honesta
voluptate. Quia enim semper suadendo

De persuasio animos mbr illi ad ali
quid agendum. Illud igitur in pri
mis positum e in utilitate, q est con
iuncta cum honestate.

**DE IUDICIALI
GENERE.**

I. Quid e iudiciale?

Iudiciale e iudiciale e, quod ipsum in
controversijs civilibus spectandis po
situm est. Sunt autem controversie
civilis forensis cas, q iudicij termi
nantur.

**Circa quas res versatur
genus iudiciale?**

Circa spectantia iudiciorum ut et iudicij
et criminalium. Sunt qui iudicia et
iudicia, quibus non ad publicam potestatem
sed privatam vindictam aliqz, deniqz
ut ad ius suum retinendum agitur.

**Quae sunt officinae
iudiciales?**

Officina istius generis sunt accusatio et de
fensio. Fab. vocat instantionem
et Depulsionem ubi crimen aliquod
obijci tur, ut Ulyssi quod Atracem oc
cidisset, qui in tuncio dicitur accu
satus. Ulysses vero defendens se ab
accusatione depulsionem usus, se Atracem
non occidisse.

Quis e finis huius generis?

Finis e huius generis cogitatio, q in absol
vendo et damnando consistit. Iudicij
autem unum officium e ut sua sententia
quomodo acquitati debet esse con
sentanea, vel absoluat vel condonet.

**Quae sunt officinae
iudiciales?**

Rhetores plerique se ponunt omnes q
res q in iudicio describuntur ut ut

Exordium. Narratio. Quisio sive
positio. confirmatio, confutatio
Epillogus

Quid est Exordium?

Exordium est principium orationis, per quod
auditoris sive iudicis animus prepara-
tur ut sit benivolus, attentus et do-
cibilis. Sunt in his tres partes proprie
Exordiorum scilicet Benivolentia, Attentio
et Docilitas.

Quid est Narratio?

Est rerum gestarum sive ut gradum
quorundam applicatio.

Quid est propositio?

Est quod quid dicendum sit aliqua sententia
exponitur. Quod idem est officium est
Divisionis peculiariter, ut ostendat quod
conueniat ut quid in controuersia
sit, et quibus de rebus dictum sit.

Quid est confirmatio?

Est argumentorum nostrorum causa cum
a sustentatione oppositio.

Quid est confutatio?

Confutatio est obiectorum argumen-
torum quorundam dissolutio.

Quid est Epillogus?

Conclusio sive Epillogus est finis
omnis orationis.

**Quid est causa exordiorum
in orationibus?**

Hae sunt ut iudex sive auditor sit dicenti in
caeteris partibus sive tota causa accommoda-
tior.

**Quor rebus fit ut prepara-
tur animus iudicis?**

Tribus scilicet Benivolentia, Attentio et
Docilitate, quamuis tria haec per totam
oracionem ad custodienda sunt, tamen quia
in initijs maxime necessaria uidentur
per quod in omnium iudicium ut procedat

ultra possumus admittitur.

Quaestio de Exordium
Dubio. Principium s. or. insinuatione.

Quando utimur principio
Cum causa sit honesta statim audientium nobis idoneum reddimus ad audiendum, ostendendo quare ea sit honesta et de gl' rebus breviter dicturi simus. Si tamen ut aliquando non utamur principio, ut si modo si oram incipiamus a leg. vel scriptura, vel aliquo piam adiuventore.

Quid i insinuatione
Est exordium quo non statim bene uolentiam captamus. ostendendo uero quibus rebus dicturi simus, sed clam in audientium animu irascimus aliquo munito extra eam quo facit auditor conciliatur.

In q' causis sit locu insinuatione
In insinuatione utimur si ca sit turpis, item dubia, item humilis, item obscura. In turpi causa utimur insinuatione uel aduersariorem recriminatione. In dubia ca utimur bene uolentia ut quid obsit turpitudine. In humili ca attentioni maxime locus datur. In obscura ca docilitati studamus.

Quomodo faciendi sunt auditores d. oculis

Auditores dociles facimus si qua de re dicturi sumus breuiter exponimus.

Quomodo fiat attentus auditor

Attentos reddimus auditores si promittimus nos dicturos de rebus magnis nouis, in uitalis. Deniqz si rogauerimqz auditores ut attentis audiant. Item si diximus, item si diximus uimino id tate se uam cam de qua dicturi sumus.

Quot modis bene uolentia captat

Quatuor. Primo s. ab aduersariorum persona facimus bene uolos auditores.

si indignum aduersarios in odium
probit, ipsorum superbiam, perfidia,
crudelitatem, confidentiam, mali-
tiam, flagitia, vim ducunt eos
in inuidiam si deprimunt seditio-
sus aduersarios, diuites, incontinen-
tes, nobiles. Secundo. A persona
auditorum illos huiusmodi appellat
audo. Tertio a rebus ipsorum cum se
nostras res laudamus, aduersarios
vero deprimimus. Quarto a nostra
persona, hoc fit si orationem ut
admirant nos auditores, ut fauere
ut succurrant, non nisi ubi
referant incommoda nostra partis
propter inopiam, calamitatem, in-
firmitatem, et ut summam mat-
ra dicant, in Exordijs considerat
qualis auditor, accusator, et Def-
ensorum et omnium quae in ea et extra
causam sunt de ipsa et de qua agit
reprehensio sit.

**Quod est discrimen inter prin-
cipium et Insinuationem?**

Hoc interret quod Principium aperte
docet, et verbum uel Argumentum red-
dit. Insinuatio uero hoc omnia oc-
culto facit.

In Exordijs qualis debet esse oratio?
Oratio in Exordijs sit omnino
breuis non affectata ne uideatur
preparata.

Quomodo sumunt Exordija? Ali-
quando a partitione, ut et
reprehensione, quae et con-
fessione.

Partitione sit. Si dicamus nos non
minutione de rebus dicentibus.
Ab reprehensione sit. Si quando ad
uersarium de maiore crimine accu-
sari potuimus, quam ipse nobis ob-
iicit.
A confessione reperdimur si quando
id quod faciendum dicimus a liquo
modo paratum et sit ostendimus.

Quando insinuationi da
vix Lacus

Insinuatione vrandam? Si ea sit aut
turpis, q. autem auditoris a nobis
alienare solet. Aut cum auditoris amig
persuasus est videtur ab his q. ante
q. traduntur. Aut si de his q. auditor
audiendo adversarios, qui ante dixerunt.

Quomodo insinuatione vran
dum est in turpi causa?

Si causa turpis sit, exordiri poterimus
his rationibus: Si deprimus homin
ipsum, non rem sicut factum, aut contra
ipsum, non homin spectandum est. Si q.
dam nec nobis ipsis placeant, ea q. gra
nos dicta sunt ab adversariis, sed est
nimium indigna et nefaria. Proin
de si rem un pluribus verbis apponit,
occludere poterimus nihil simile a no
bis factum, est. Interim et perferri
dum fuerit aliquorum indignum de
consimili ca, vel et maiori, et ita ad
nostram eam pedetentim accedendum
vix quadam similitudinis collatione.
Proinde et negandum vix nihil nos
de adversariis aut de aliqua et vo
rum dicturos, et interim oculis de
yis quadam insinuatione: Secundo
Si per se a suis auditoribus si oro ad
vix saniorum auditoribus fidem te
curit, hoc pacto insinuatione vran
Si de eo quod adversariis firmisimum
sibi adiumentum putaverint, primum
nos dicturos pollicemur, aut si exor
diamur ab adversariis aliquo die
to, vix maxime quod illi vix dix
erunt, tum et insinuatione vran
terimus quid potissimum dicamus.
aut cui loco primum et post deam
eam quadam admiratione. Tertio.
Si de his q. sit auditor insinuatione
vrandam est, ut ab aliqua et quod
ri sum mouerit, ordiamur, ab apolo
go, fabula vix simili, imitatione, De
prauatione, suspicionem, Denotione,

stilitia, ypuratione, collectione,
adiratione, hincanon mutatione, ype
puratione, Similitudine, noui talis
Historia versa aut ab altero inter
patione, arriptione, Aut si promissio
rimus noi aliter dicitur quam sa
rani erangi. Demq; nos non eodem
modo que ceteri dicitur. et quid
alij solant quid nos facturi simus
breuiter exponimus. et alia multa
de in similitudine scripsit Cicero in
suis & Cicerone. unde hanc aperit
sunt.

Exordium quod inuenitur?

Varij sunt loci in uentionis Exor
diorum. sed ualge numerantur in
Persona, Res, causa, locus, Tempus,
Modus, Fama, Expectatio, uolum.

DE NARRATIONE

Quis locus datus narrati
oni in orationibus?

Narratio oris secundum locum occupare
Plurimum q; debet. Quoniam ut fab. ait
maxime naturalis est in firmi frequentissime
debet, ut Exoratio per exordia in dicitur,
res de qua pronuntiatum est orator in
dicitur. Quod officium narrationis pro
prium est.

Cuius inuenta est narratio?

Narratio non solum ideo inuenta est
ut iudex cognoscat, sed aliquandam
gis ut dicitur. Quare non solum
iudex docendus est sed afficiendus quoq;
ut omnium casus de qua uerba sunt
intelligat.

In narratione quid maxime cauendum est?

In Narratione diligenter cauendum
est obscuritas, q; iudicium corruptum
res oia sequitur. Nam satis est
aliquid narrationi superesse

quam de se. Super uicium animi
cum uicium dicitur sed uicium strana
cum uicium sub uicium.

Quae sunt actiones in?

Cicero de inuentione tria sunt genera
primum in quo ea ut oue re negotij
contingit, cum si apponitur tam
gestam et unum quodq; trahimus
ad nostram uicium uicium
causa. quod maxime ad in diuinas
causas pertinet. Et illud narrati
onis est cuius dicitur. Secun
dum est narratiouis in quo di
gestio aliqua extra eam propositio
nis, uel criminatiouis, uel similitudi
nis, uel delectatiouis non aliter
ab eo negotio de quo agitur: uel
amplificatiouis, uel laudatiouis
interponitur, quod Rhetores di
uisionem nominant. Tertium
est illud quod cum a eam, cuiuslibet
sunt factum est in delectatiouis
causa operari conuenit, quo facit
id quod ad eam pertinet, peragere
liber, et dicitur remotum est nar
ratiouis.

Quae sunt quae sunt partes?

Cicero duas numerat s. Argutiou
et Personarum.

**Quae sunt actiones negotij in quae
sunt partes?**

Fabula. Argumentum et Historia.

Quid est fabula?

Est rerum nec ueraru nec uerisimi
limum, sed omnino ab horrens a captu
limum hominum, et uerisimilitudi
no carnis oppositio. et sunt Trago
diarum fabulae et uerum et sapienter
in quibus lupa et stirps loquuntur,
et animalibus omnes sapiunt, et
omnino nihil in his e. quod non
intelligatur, aut fieri non potest

aut factum, & ser nunquam.

Quid est historia?

Est expositio rerum gestarum q nos
pro statu memoriam superant ut
sunt Liviano historiae et aliorum
historiarum ut si quis narrat factu
Pub. Scipionis Africani de Cartha
gino delata.

Quid est argumentum?

Est res facta q in fieri potuit et a
coi rerum natura atq quodidigno
vfu vira non recedit. Eiusmodi
sunt argta comordiarum ut Sineo
apud Terent. narrat Sotia. vlam
felix sui et consilium suu de nuptijs.

Quid est Maximo personu?

Est res q versatur in personis, ita ut
simul cum rebus personaru sermonis
et animi perspicantur. Cuiusmodi
est appa Terentium in Adolph. tis
verbre. vnu ad me clamitans.
Quid agis Melio? cur perdis Adolp?
contem nobis? cur amat? cur
potat? cur tu hic reby stuprum
suggeris?

**Eiusmodi Personaru noxa
na qly rebz se esse ornata?**

Multis rebz s. Sermonis fastidita
to vnu errantur et limitate, sp
Mru, suspitione, et alijs q ne Cier
non de inuentione colligi possunt.

**Maximo q cau continet expostio
nonem et qlio noie ciuile et
quas res habere debet?**

Tres maximo debet esse res. s. vt sit
Breuis, Aperta seu Dilucida et pro
bablis sicut vni/inuile.

Breuis Maximo q est?

Ea videlicet q sic exponit rem gesta
ut recordari audire possint tuci
pundo vnde necesse e narrare
summatim. non particulatim

ut unum alterum confirmet et
nullum aliud impediatur.

*Quo pacto in uentione Max
rationem proprie sepe?*

Fabius dicit quod ordinem ipse narra-
tionem suam debet confirmare, si
quidem sint probanda quae proprie
hoc apponimus, nihil enim est
in consequenti quam narrationi
probando.

*Quomodo igitur locum sibi vendicat
in oratione degressio quae tunc
regenda dicitur?*

In ea parte variant Rhetorum
sententiae, et praecipue Fab. utteret pro
risque moris et prolatorem ordinem
in aliquem locum ac plac-
tulum locum quo maxime possint
favorabiliter excurrere. Et nam
dignandi rationum ab oratione
non declamatoria naturam et se ac
deinde in forum venisse ostendit.
Siquidem non magis patronorum
id est quam litigatorum utili-
tas agi capta sit, sed si preses
illi, quali sapienter desideratur, non
rationis gracilem unumque, et
quoniam utrumque pugnantibus, et
dilatatis dicendi voluptatibus,
oro refrigescat, Haec igitur
cum non nihil voluptatis suum ad se
rat in praefab. Sententiam non modo
narrandi, sed et in orationibus ut vniuersis
suis vel in tantum singulis oportere sap-
ienter praefab. Cum res maxime postulat
aut pertractat unde et in oratione illustra-
tur et exornatur. Denique et in illi-
bus quoad locum. Si oppositio circa
tantum facta atrop. ubi si cer non pro-
luqui velut spiritu erumpente pro-
tinus indignatione. Quam in
Cetero in oratione in Milone.

Quid est Digressio?

Digressio est sermo cuiusdam rei, sed ad utilitatem eius tractatio. Quae non tantum unum aliquem omnem locum occupat, sed per totam eam varios hinc hinc cursus. Eiusmodi autem sunt laudes hominum locorumque, descriptiones rerum, propositioes, rerum non modo gustarem, sed et fabulorum. Ceterum admodum Cicero in oratione in pro digressioem. Sic in oratione pro Manilio. Cuius Pompeij viri tunc memorat. Siquidem nonnulli quidam usque Propositionem quasi partem quandam indistinctam materiam dicitur post tractationem digressioem quaedam etiam dicenda sunt de Propositione. Cuius ordinem ut Fab. in Rhetor. instit. servat.

Quid igitur est propositio?

Propositio est res cui de qua agitur demonstratio, ut si quis ita dixerit. Quid potissimum iudicet dicitur sim, cognoscat, furti namque accusabo et librum sceleris tibi virum ut contra defendere velis accusatum, Propositione uti pro si ita dixerit. Facit igitur iudex ostendam reddis, non modo non paratum factum, sed ne cogitatum quidem. Sic Cicero pro Roscio Amerino proponit in verbis. occidit patrum. Siquidem Roscio arguitur, sceleratum deum immortalis facturus.

Propositioni quis locus datur in Maximo?

Et si quidam post narrationem statim proponit locum dandum, sed contra tamen multo rectius Fab. sentit si sero credendum est, qui ita tandem proponit

locum dari voluit. ut sic ipsa confir-
matione iuriam, et id quidem no-
ta in ostendenda questione principali,
sed et non in q̄ in singulis arḡis pro-

Est ne semper utenda pro-
positione?

Non semper ne esse in propositione, h̄c
aliquando sine propositione aliqua sa-
tis quoq̄ manifestum est quod in con-
trariis positum est, et maxime si
narratio habet ibi finem ubi initium
questio.

Quotuplex est propositio?

Luxa et Curtiorum perceptiones sunt Du-
plex si simpliciter. Si unum aliquod
crimen obijciatur, ut in illa pro S^o
Rof. Amorino, occidisset patrem S^o
tue Rof. scius arguit. Aut duplices
sunt propositiones, ubi non unum
aliquod crimen, sed multa simul
obijciuntur. Sic Socrates accensatus
est, quod corrumperet et novam re-
ligionem induceret. Nam ibi cum
singula et pluribus colliguntur id est ut
duplices et quoniam dicuntur. Contra
quod Propositiones sunt scripta videtur
antur apud Fab.

DE PARTITIONE

Quod per Propositionem summarri
de qua agitur ostenditur, atq̄ iusti-
um confirmationis in di sumenda
sc̄o, supra declaravimus, ut cum
propositio rerum ordinis subijciatur quod
dam partes negotij totij summria
Cum aut negotium sunt ea proposita
sunt si ob scura et ambigua atq̄ pro-
lipita et quadam questionum implicent
maxime vanae ne esse vrit com-
propositam in certis quodam partes
partiri. Ita q̄ maxime commodum
dicere. hoc loco de Partitione quodam

in quo debet haberi animus occu-
patum. Secunda uero in qua
omnium de quibus dicturi sumus
per Distributionem et enumerationem
tionem, et propositionum proponimus
unde fit ut certat res audiret deo
tenentur, quibus de his intelligantur
fore peroratum.

Quo hinc in Partitione?

Non una fore partitione uti licet, sed
cum duo sunt eius partes duplici mo-
do nam quoque negotio proposito con-
fiteri oportet. Et primo qui dicitur
ra Partino qd quoniam et qd non con-
ueniat ostendit, debet ante illud quod
quoniam nobis cum aduersarijs
inclinare ad causam propositam commo-
di ut si quis orationem de fratribus
matrem Clitumnensem occidit, ut
per partitionem proponer. Clitum-
nam a filio Orrethi occisam et
cum aduersarijs nobis conuenit,
Denique in Agamemnonem patrem
Orrethi a Clitumnensis occisam quoniam
hic uniusque partis confessio de suo
facto gestat. Secundo. Partino ac-
comodari debet, ut quid in contro-
uersia sit illud in expositione et mu-
tatione indicationis. necesse est
Itaque quibus res et quos numero
dicturi sumus in ea parte declarabi-
mus ut nec plus nec minus quam
quod causa quoniam dicamus: et
auditori ut iudici suspicio aliqua
de nostra causa oriatur.

DE CONFIRMATIONE

Hactenus partes omnes quasdam breui-
ter exposuimus scilicet Exordium, Har-
rationem, Propositionem, Parti-
tionem, Proximum uero de Con-
firmatione quodammodo pro Adulterio

capitū confirmatur. Est autem
hoc pure longē distatillima, huius
dam in ea annis per suasionē et
victoriae vis consistit qua vel sola
vix movet ad quod respondendum mi
proposui ut supra ostensum est pro
positio nō est summam tantum
am q̄ confirmatione propugnanda
est, itaq̄ principio cognoscendum
est quibus quid sit confirmatio.
Primo confirmatio est certis lo
cis per causarum quā sigillatim
tractari debet prout vni usq̄ casus
nā postulat. Tertio cum pro
statum varietate loci confirma
tio variis declarandi erunt
status, quod sunt numero et qui
et quibus ratione ad viciniam dif
ferant, et qui sunt vni usq̄ stat
loci. Deinde in confirmatione
vī datus locus arguunt rationi
namq̄ in Rhetorice docentur lo
ci, ut admonent nos de ipsis re
bus, quo modo et quolibet casus
quo praevidenda sunt et quibus cog
nitis et ob oculos subiectis rebus
quasi manū arguunt
sunt et forma arguunt quas in
manu Adolphiensis et Diabrechis
explicationibus pariter debent, quare
et nunc illas arguuntandi formas
siccō (et aiunt) prae praeritan
das conlatus.

Quid igitur confirmatio?

Est qua nostras argumentatio
nes cum a se invicem arguuntur
ut et Cicero dicitur per quam
argumentando nostras casus fidem
et auctoritatem facimus.

**Confirmationes supra quae
sunt tradenda.**

Huius partis precepta distri et in per
singula causarum qua tradenda sunt
quoniam in unum confirmatio
fit. Argumenta vero ex locis sumuntur
Sunt autem cuiusque sui causam
proprij ut peculiaris loci, unde ea
cunctar confirmationis precepta per
causarum qua singulariter traden-
da esse.

probatz quod Chry verus deus

ex precedetqz aut effectu.

Nemo potest naturam ordinatam, velutorem
aut transformare, nisi solus deus,

Sed Chry in thana nuptis naturam
et substantiam aquam vitam in vinum
fryo Chry sui vero deus.

Joan: Chrysofost:

Lachryma lauant delictum, qz pudor
et confiterij

et Hieron: sup esayas

Ratio deum lenit, sed lachryma cogit:
hac ungit, illa pungit.

D: August:

Frequentar peccas & lugens vix veniam
merebitur, nihil psumt lameta si repli-
cantur peccata, nihil valet venia a malis
poscere, & de mo iterare.

in
da
pymako
sumu
u/ant
de ca
in per
orden

Deus
afflu

ta, vlt
lus Deus

s vlt
vlt

is

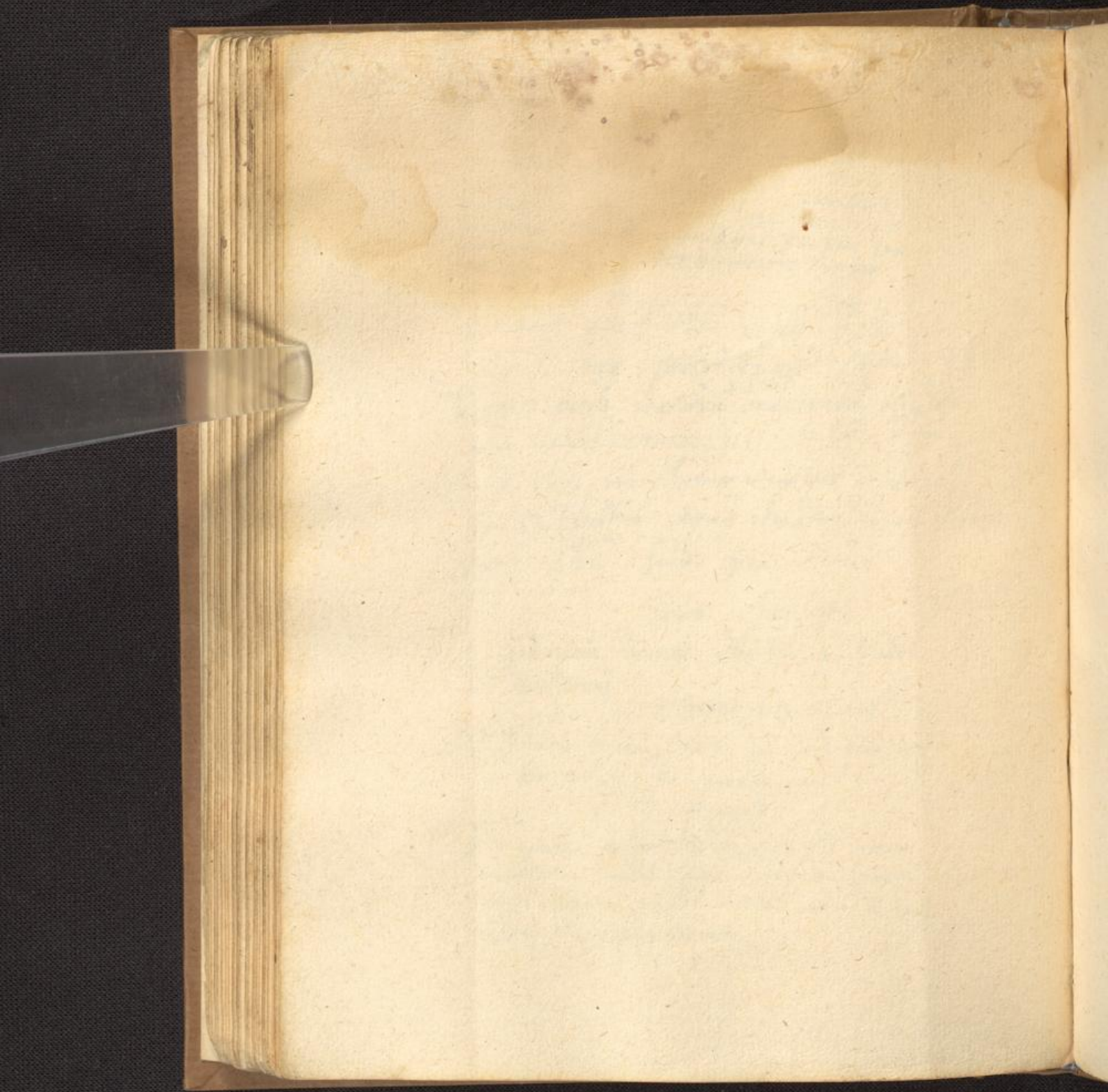
:

pudor

ayg

ijma Gyt

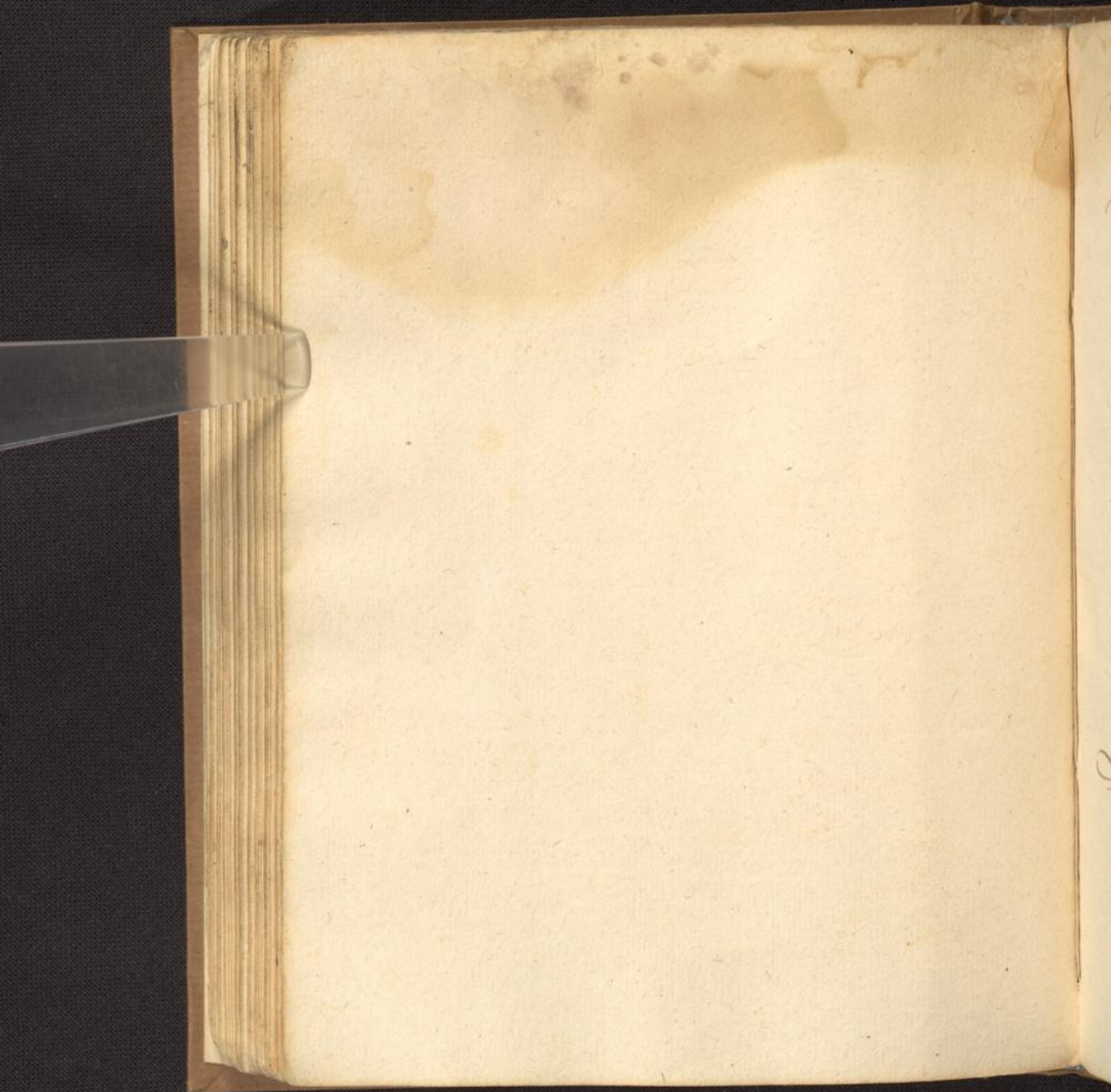
vlt
si repli
a i mly

81

82

83
Annotationum parva prima.

Discrimine est, ut hystrix non calculetur
Spinas nisi pronotatae sed Scutra
in nonnunquam non pronotatae, sua Scutra
et dicta calculetur.

Comparata

Triplix, paria a maiori et a minori
et comparata, ad quantitatem, similia ad
qualitatem pertinent.

Paria autem duas species sub eodem genere
posuit exemplum, ut si abstinentia virtus
et continentia sunt virtus, Maxima de paribus
idem est iudicium, et de inaequalibus.

De maiore ad minus negativum arguitur
ut si id non iustitiam, quod minus iustitiam videtur
esse quod minus, ut tamen non potest
multo exercitum expugnare romanis arguitur
vix milites.

a Minori

Affirmativus, si id qd magis inest, et id
qd magis inest, ut si factus est capitulum,
et multo magis ad alterum.

Opus longi de proportione, ad comparata referri
debet, utque longi in quantitate est. Ana-
logia proportio est, dicitur barbare pro-
portionalitas, est autem proportio, duorum
invenit similitudo, ut si una libra
constat albo, ergo decem constent decem
albis,

Item personarum collatio fit saepe,
ut opus est doctoribus qui docent scrip-
turas, fit opus est militibus qui docent
defendere patriam.

a prominentis seu
terminis,

Proprietas, prominentia, Rodolphus

alias adhibere, sine testimonio
 qly tanq̄ testibz utitur,
 Duplex testimonia. Divina & Humana,
 Divina, ut prophetarum Scripta. Chriſt̄ qui
 credi in me, non moritur in eternum,
 ergo sola fides facit ad vitam eternam.
 Humana q̄ ex profanis literis petitur
 quoru testimonium nō semp̄ recipit
 ut veritas facit obliuionem, ruzas in
 visu, oculos corrumpit, portenta libri
 dicit veritas, p̄ q̄ dixit ergo si ita
 cur referuntur, principia didactica, opinione
 Epiphonemata, Normata, perita ut in scia
 arte credenda s̄,

Logu m̄tu in humanis affirmatiue
 tantu, ut curu eloquentia solo vsu
 & exaritate effri dicit ergo, s̄ ita,

Negativè minime, ut Aristoteles, non
scriptu mundu copisse, tunc omni copii,
In diuinis affirmatiuè, & negatiuè,
argumētariū ut abiq̃ dicit maior p̃i-
mip̃ debeat, Magisimū, quod ita ē.

Negatiuè q̃q̃ videri, non leguntur ṽq̃q̃
Sarrdome fuisse cōtribinarius, ṽq̃q̃
ut sic dicitur, Regula tu hūma-
nis, q̃d probatis ṽ pluribz videt, sic,
ē, tu diuinis q̃d dicit dicitur ṽ.

Regula Repugnātia,

Rodolpho Cicero cōtrariū cōsequētia
vocat, ut dicitur in Plagrio cōtra-
ria, q̃a ṽmo legens dicitur, Rodolpho
cōtraria, Cicero opposita vocat, q̃q̃
sunt quatuor genera,

Contraria. Cicero ubi aduersa prima
relatiua, q̄ in aliis conferunt, Contradictio
ria Cicero, negantia vocat, ex his lonis plu
rima argumta s̄ inueniunt, Contraria
sub eod̄m genere posita diuersa s̄ in.

Alia s̄ mediata alia in mediata,
in mediata, fides ⁱⁿ incredulitas, regu^{la},
de in mediatis, et uno mediatore remoto
ponit necessario alteru^m, ut in incredulitas
eod̄m est, ergo fides iustificat.

Mediatis

In mediatis, ut hic parius est albi,
ergo n̄ est niger, n̄ sequi potuit
esse talis q̄squam color.

Contrariis

Contraria in eod̄m subiecto r̄a, non
possunt, in gradib^{us} excellentib^{us}, ut bonu^m

ergo nō malis, in remissis posuit ē.
v. dauid beatus ē. I. tristat⁹ sic in corpore
humano: frigus & calor in sumis: in remissis
& proportionatis gradibus, obseruanda qd opponitur
nō debet in iuxta gen⁹. nec iuxta accidentia
indifferēter opponi, sed iuxta differētia
vras eas in qbus discernunt. v. calor
in se ergo non frigus, nō frigus v.
etiā pater ē bon⁹ ergo filij in dy.
virginitas ē a deo probata ergo sc.
virginitas ē mal⁹, in omni opposi:
tione. diligenter obseruanda, v. vitæ
ambiguitas, tū sunt eodē tempore eodēq;
subiecto, nec sunt, v. Ethiops ē albus
ergo nō niger, ē qd albus dicitur
capere niger, in diuersis subiectis,

Relata

Alias relatiua, positi vno, ponit v alterū

altero sublato tollitur reliquum
In remissis possunt esse similes, ut
lucis & tenebrarum, in tenebroso loco
& caliginoso.

Contradictoria,

Sunt contradictoria, non possunt similes
esse, ut dicitur de reddente, ergo falsum
non reddisse nos, in hac specie plerumque
compositioe utitur,

Differentia disparataeque ut numero vel
genere & accidentibus: de rebus pluribus
differentibus, idem non potest, potest, posita una
specie. Innumerabili reliqua sunt differentiae,
Una verum disparataeque species, valere tantum
in uno, in Christo scilicet, qui est filius
dei, & homo, id est imago patris,

Inuicem ad repugnantiā referunt
exempla ad comparata, promissio &
fides sunt relativa, plene ergo
non vacuunt, finitū ergo non
infinitū, non sequitur, nam sunt relativa
re vera in non vacuunt, non infini-
tū,

Privatiua est negatiua. Sicut negatiua
differunt, privatiua significat desinctio-
nem in subiecto, in quibus ut aliquid
desit reliquū est, Negatiua simpliciter
absentiā signat.

— In haberi aliquid adesse in in pri-
uatiuū aliquid desit,

— In privatiuū requiritur ante haberi, ut
cognitio est ergo videre non posse,
quod de Stupido dicere non possit

Mutuo v. nego loqui ad fort. putari
In praesentia mutuo no. quoniam
gradibus exaltatibus. ergo e. nego no. videtur,
no. in sub. sum.

In coparativis. si altera pars pro
bet, firmis rationibus. altera vincenda.

Cum ambigua speculabilia. cum amplexibus
s. tota, q. verisimilior, ut quae in diebus
de causa loquuntur. emiserunt in inter,
se videtur, aut Vulcani ferrum ita lo-
quuntur. tu fontes ex pluvia, an ex
vento incluso terras, nostras. In
practicis, coparatio. electione. bene an
mala, an bona, ambigua, ut inter
dico mala si nil sceleris. Sic quod
nunc eligendum, ut cum tanto dico aut
perpetua aut vita, pecunia potius danda,

Propositio.

Quod ex mandato diuino dies paschatis sit celebranda die
14 primi mensis. Exod: Cap. 12. mandauit Deus celebrare
Pascha die 14 primi mensis ubi scriptum habetur, Locutus
est dominus ad Moysen & Aaron in terra Aegypti. sic, Exodi Cap: 12
Mensis iste uobis principiu mensium, primus erit in uelutiq;
anni, Loquimini ad uniuersum coelum filiorum Israel &
dicitis eis, Die decimo mensis huius tollat unusquisq; agnẽ
& familias & domos suas, & seruabitis eũ usq; ad diem
decimu quartum huius mensis, a quo die Agnorum sumunt
cordium, inolatq; eum, uniuersa multitud ad uesperam.
Item Leuitiq; Cap. 23, Numeri 28 Cap. Item 9, Deut:
Cap: 16, Et Josephus lib. 3, de Antiquitatib; Nunc porro ha,
bitis testimonijs ueteris testamẽti q; pascha sit die 14, pri,
mi mensis sit celebradum, qui rex, si quado, ut nris tem,
porib; factum e, hoc festum sanctissimu collapsu rursus re,
uocauit, ostendendu e: Scribitur. n. th: 2 Cap: 30 Paralip:
q; Ezechias filij Ahas, rex seueriss; qui uixit Olympiade
decima, ante Chrũ natum, anno septingentesimo, & quadagesimo
a cõdito mudo 3225, Ante urbem conditam anno 17. Cum ui,
derat, p regem Ahas, maximũ idolatri, horrida idolatriam
introducãtã, adeo q; nõ amplig legis fuerat, apud populum. It,
militica memoria, & oia festa in lege mandata, &
in primis sacru pascha deseruãt, magnis dolorib; templum
& pres sui conspurcati, varijs, & detestabilib; idolatrijs per
gauri, sacruq; pascha, cum reliquis solemnitatib;, magna
cum reuer:

Cum reuerētia reuocauerit. Huius deinde nepos, rex solias optimi
uti scriptura peratip. lib: 2 Cap: 34. qm̄ historia testatur, vixisse
olympiade 39, Anno ante Chr̄m incarnatum, 640, ab origine mundi
5321. Animū appulit ad restaurandā verā religione, q̄ festum
Paschadis reuocauit, & ut huius rei esset maior, & diuturnior
memoria, donauit populo 300 bouem, & 130 pecorū, ut hoc
festum iam p̄ multos annos nō celebratum recte celebraret. Haec
paucis sint dicta de celeberrimis reipublica heroiibz, q̄ reipub.
sine vera & sincera religione iustaq; temporū obseruatione, q̄
a recta paschadis, & aliorū festorū pendet, constare nā pt.

Constantinus
Imperator.

Est Constantinus Imperator sui temp̄ simillimis, q̄ magna animi
Constantia, maximiq; sumptibz quae conulium iudicū, ut Chi-
stianos de paschadis honoribz, quasi Lerna hūdra innumerū
capitibz scissq; ad concordia redigere, cuius impiū sumptū initium
olympiade 200 222, Anno vrbis 1062, Chri vero 300, q̄
alter fuit imperator Chronū, post philippū primū Chri-
stianū imperatore.

Theodosius Im-
perator.

Theodosius imperator eminentissimū merito nōc
in ordine sequit̄, cui inter alia negotia grauisima reipublice
etiā hoc serio cura erat, ut pascha debito, ac statuto die pa-
geretur, iste, inquit, imperator vixit olympiade 301, anno Chri
427, mox multis ex causis locū Ephesi consiliū, anno impij sui
septimo, & rogauit theophilum Alexandrinū patriarcha astro-
ru peritissimū, ut sibi noua paschadis conscriberet amūsim. The-

Alexandrinus
Patriarcha.

(Sed quis potuit tamē op̄ impedire) rectū paschadis modum ad
centum annos sibi p̄scripsit, qui deinde a Christianis seruatus ē.
Hoc negotium nempe ut pascha sanctū, iuxta dei p̄ceptum
& patrum decreta, congruo tempore celebraretur, et dissen-
siones in paschadis celebratione, ad concordia reuerterent, nō miny

curae fuit Martiano imperatori, a quo proterius p[re]sul Alexandri. Martianus
Imperator.
 rogatus e[st] ut ratione paschadis interpretaretur: & nris
 paucos cum sole meridiano clarig[is]it Calendarium p[ro]p[ri]e ee g[ra]plum
 commemorare placuit Maximilian[us] Caesar multissim[us]. & Leo Maximilianus
Caesar
 decim[us], no[n] multum differes a primo Leone sum[us] pontifex
 vehom[er]ter conati sunt, Calendarium Romanu[m]. & factum
 pascha ad p[er]fectione[m] rursus reducere, hoc in qua[m] p[ro]posito
 D: Maximilian[us] afflat[us] Diuino p[er]ite imperatoris u[er]itate
 usq[ue] adeo inuare studuit, q[uo]d sine controversia sup[er] memoratis D: Maximilian[us].
 heroi[is]q[ue] adnumerari p[ot]e[st], sed bella tum temporis exorta huc
 conatum impediuerunt, quod multis. haec res in multis g[ra]uis
 patru[m] nostroru[m] memoria seruo agitata est, sed nuqua[m] succ[es]s[us]
 sum habuit, quid futuru[m] sit, cum nuc[un]c tot[us] mund[us] ardeat
 scetis hoc in paucis annis p[ro]p[ri]e nri experientia. Atqui
 p[ro]p[ri]e ad alia fiat transitio, opere p[ro]p[ri]e esse videtur, ut
 obiter etia[m] ostendatur paucis, quales in nouo testamento, ob
 sacra[m] paschadis celebratione[m] sint orta[m] disensionem, q[uo]d Ch[ri]s[tus]
 saluator humani generis pascha cu[m] discipulis suis legit[ur]
 time, p[ro]p[ri]e pateret[ur] celebrauerit, nemo no[n] nouit. Quo
 modo aut[em] res sese habuerit post passionem eius variae s[un]t
 opiniones usq[ue] ad Concilium Nicensu[m], sunt qui affirmat[ur] D: Petrus.
Marius.
 Petru[m] norma celebrandi pascha dominico die Martis dis
 cipulu[m] suu[m] docuisse, hunc deinde p[ro]p[ri]e illum vero Ro
 manos instituisse. Alij aserunt Ioanne[m] apostole[m], & p[ro]p[ri]e, Ioann[is] philip[pi]
 bippum Asiatis de celebrando paschade regulam p[ro]p[ri]e. apostoli.
 deinde Alij simul cu[m] Iudaeis Luna quarta decima in me
 moria[m] h[uius] dominica pascha celebra[re] uti erant instituti
 a Ioanne, & philippo. Sunt rurs[us] alij, qui p[ro]p[ri]e affir
 mant in exordio ecclesiae de celebratione paschadis neq[ue] Ch[ri]s[tus]
 neq[ue] Apostolos, quicqua[m] statuisse, sed p[ro]p[ri]e consuetudine[m] apud diuersas
 nationes, diuersimode celebrata[m] est, Hij no[n] p[ro]p[ri]e multu[m] errant

Montanus,
haereticus

Manichaei
haereticij.

à scopo, siquidem in primitiva ecclesia maxime Choro existerant persecutiones, sed fide in corroborata, varie & horrendè cum legalis illis tanto morifera sunt reputata, discordia sunt ortæ ob celebratione paschadis. Nam anno Chri 130 prodit turpissima heresis & dissensio, p̄ Montanum phrygem, qui se paracleti appellavit, huius sectatores phrygae postea sunt appellati. Hi, inquam, haereticij ut errores eorum forent splendidiore addiderunt etiã sacrũ pascha, nõ secundũ Luna cursum, sed secundũ cursũ Solis, q̄ legi divinae p̄p̄ contrarium est, esset celebrandũ, qui etiã affirmarunt solares annos esse sequendos, & nõ lunares, defixerunt quoq; singulos menses triginta esse dierũ iuxta pentecostiam horũ contingeret p̄ sacrũ pascha, subinde in autumno celebrandũ foret. Inveniuntur & adhuc alij diversũ sentientes, q̄ statuerunt principiu anni & Calend: Aprilis, & pascha ab hoc decimo quarto die sc̄i uaverunt, nempe septimo die Aprilis. Manichaei porro, qui anno salutis 270 existerunt qui dominicã resurrectione p̄p̄ negarunt modo dicebat se gerere formã Chri, modo dicebant se esse paracletum. Huius sequaces cum aliis multa absurde dicebant contempserunt diuinũ madaũ, & celebrarunt pascha ante equinoctiuũ vernũ, idq; nõ dominico die, neq; in honore resurrectionis Chri quã contempserunt, neq; observatũ Luna 14. Sunt etiã multi alij haereticij qui in primis huiusmodi negotiis & gravissimè exararunt dissensiones, nũc inter graecos & nunc inter Latinos, hinc tandem factũ ē q̄ orthodoksi p̄res in Synodis scilicet Nijvena, Antiochena, Calcedonensi, & Constantinopolitana, & multis alijs, decreta promulgaverunt, ut sub vinculo excommunicationis in posterũ pascha celebratũ Luna 14, primi mensis, die dominico, usq; ad

diem 21, ut habet in Gratiano, de Consecratione, distin-
 ctione tertia. Quot Calendaria, & p quos apud
 Romanos edita sint. Tria a Romanis veteribus leximus
 edita esse Calendaria, primum Romulus conditor urbis addidit
 Solino, Capite tertio, Macrobio lib: 1, Cap: 12 Saturnal: Var-
 rone, & multis alijs testibz, q infavit annu trecentis
 quatuor diebz, suoz Calendario decē tantu m scripsit mēses.
 Annu incipiens a Martio, qm seqbat Aprilis, Maij, Ju-
 nijs, Quintilis, Sextilis, September, October, Nouēber, & De-
 cember, Quare aut Romulus annu trecentis quatuor diebz
 aut Ouid: his versibz prima Fastoru explicat. .p.

Proposito
 Romulus.

Tempora diageret cum conditor urbis in anno,
 Constituit menses bis quinq esse suo
 Scilicet arma magis quā sidera Romule noras
 Curasq finitimos, vincere maior erat
 Est tū ratio Cesar, que mouerat illum
 Erroremq suum q tuetur habet.
 Quod satis est utero matris dum pdeat infans
 Hoc anno statuit temporis esse satis
 Per totidem menses a funere coniugis vltor
 Suffinet inuidua tristia signa domo

Hic obiter notandū ē, q Ouidij tantu eiq temporis partiq
 hominis faciat mentionē, in quo plerunq q nascitur, solent esse
 supstitos, na qui octauo mēse, aut septimo nascuti, p raro vita-
 les sunt, & hoc causa frigiditatis & siccitatis futurū, septimo
 mēse nascuntur tantum illi, qui pridie posterioe die plam,
 Lunij, aut interlunij concepti sunt. Eorum qui vndecimo, duo,
 decimo, & decimo tertio mense nati sunt paucissimi, teste pl-
 ino lib: 3 Cap: 5, Et Caelio lib: 3, Cap: 16, de hoc
 alibi. Alterū Calend: aditum ē a Numo Pompilio, secundo Numo Pompilio
 Romanoru rege, ad huc usq fuit officio sacroru pontificis,

quam necis tricens quinquaginta quatuor dieb; annū taxavit.
 Ab hoc, primū Calend: Lunare, deodecim mēiū apud Roma-
 nos Compositum esse Constat: Nā addidit Romuli anno 50
 dies. Hī mēses erant pfecti, alternatim triginta, & vigin-
 ti novē dieb; iuxta motū ipsiq; Luna. Certum ē enim, a
 Coniunctione eiq; cū Sole, ad sequente giunctionē, absumi 29 dies
 cum dimidio, 44 minutis. Et cum dies in Calendario partiri nō
 debent, necessitas postulabat, ut perfectio diēū Constaret alternatim.
 Hęc fuit apud Latinos prima annū Lunarū ratio, a Numa
 instituta, qui reliquis Decem mēsi; addidit Ianuariū, &
 Februariū, sicut id testat Ovidius, lib: 1 Fastorum, cū ait.
 At Numa nec Ianū, nec antea pterit umbras
 Mensib; antiquis, addidit ille duos.

Numa Ianua-
 rium addidit.

Porro in Calendario Numa Martius habuit 30 dies, Aprilis
 29, Maius 30. Junius 29. Quintilis 30. Sextilis 29.
 September 30. October 29. November 30, December 29
 Ianuarij 30. Februarij 29. Tertium Calendarium hinc

Tullius Caesar bono,
 ru studioru ama-
 tor.

computo nro accomodum Tullius Caesar tam pietatis, quā
 rectoris respub. institutionis studiosissimus magno Consilio Com-
 posuit, qui bonorū principū & pontificū magnū est exemplar,
 q; quāquā erat ob imperij gubernacula q; tenui assidue
 reb; bellicis involutus tamen nunquā neglexit bona studia
 qui fuit sine dubio, uti videre ē ex decimo Lucretii de
 bello civili ubi in hęc prumpit verba Coram Atheno
 ptho o sacris devote semiq; quodq; arguit atq; famq; qd
 generi varias mē duxi ad vrbes, sed tū & vetri me-
 dia inter pta semp. stellarū cœliq; flagis superis va-
 cauit, Hęc meus Eudoxi vincet fastidij annus. Hinc hic
 inquē, Tullius addidit Calendarū, q; vulgo Iulianū appellavit
 adhibito sibi Sofigene Mathematico excellentissimo partem in
 duodenes menses, idq; magna prudentiā, tribuit Ianuario 31
 diē, Februariū 9 & vicenos, Martio 31, Aprilis 30. Maiū

91

31. Juno 30. Quintili 31. Sextili 30. Septembri 30, Oc-
 tobr 31. Novembri 30. Decembri 31. In hoc Calend. tria
 sunt memorabilia. Primo q̄ ab initio Olympiadaū ad initium
 Calend. Julij, sunt plures anni Aegyptij 230. Olympias pri-
 ma incepit, anno 46 Osia regis Juda p̄ris ipsius Jo-
 acham; & anno 19 Amuly regis Latinoru, & anno
 42 Ful Belochni regis Aegyptioru, ac anno 3186
 ab initio mundi, initium vero Roma fuit Olympiade
 septima anno Septuagesimo quinquagesimo ante Chrm̄ in stau,
 ratio huius Calendarij facta ē anno 3. Olympi 183. quo te, 235
 pore fuit Luna prima, in Calend. Ianuarij, quo anno fuit
 B. littera dominicalis, anno 45 anno ante Chrm̄. Alte-
 ru est, quod in hoc primo anno primus dies diei octoeciesis
Atheniensium ggruebat hunc ad primu diem mensis Quintilis.
 Et cū p̄ annos 230 Aegyptios, secundu Olympiadum rationem, 182/182
 intercalati sunt dies 182. Retulit hos dies in sex menses. scilicet Ia-
 nuariu Febr. Martiu, April: Majum, & Junium. tertium ē
 q̄ eo tempore, media pars Cymiq̄ anni erat absoluta, qui
 constat 1460. annis Juliani, & q̄ inscripserit etiam Calendario suo
 occasus & ortus siderum. Anni Cymiq̄ die-
 te sunt p̄ or-
 tum Calendij.

Cognitione Computi sacerdotibz & religionis p̄sonis esse
 nec necessarium.

Veteres p̄res, ut constat ex uerū scriptis, maxima cura, & dili-
 gentia adhibuerūt, ad recta Paschae Celebratione, & q̄ minus
 diligens diligentia authoribz, rursus aliquis error irrepere, sta-
 fuerūt Luna etatem quod die post primas (vii vocant) in
 ecclesia eē p̄nuncianda. Atqui ut clero occasio nē daret obser-
 uandi atq̄ discendi, diligenter Luna cursum, deueniret serio, nemi-
 nē in sacerdotium p̄uenire, q̄ Computu, hoc ē, autē dicitur Luna
 regulas ac rationes, Item festoru mobilium, ordine & inuesti-
 gatione ignoraret, hoc eia voluerūt p̄res, p̄ximū Concilij,

vbi in 23 sessione, Cap: 18 precipiunt ut illi, q recte in ecclesiasti-
ca disciplina erudiendi sunt, ut etiam in Computo ecclesiastico dili-
genter insistant. T E L O S

Computus sunt q variè sentiunt de hoc titulo, qd voluit
ut mens e' etia' authoris, hanc doctrina' diuidentia' esse, ab
astron' scia' totaliter. Eor' opinio no' oio firma e', si stricte
intelligatur, alij vero diuersum sentiunt, ut utiq' res sit, hoc vo-
cabulum seu titulus nihil aliud vult, qua' qd in hoc libello
contineatur doctrina de Amore ratione. Et temporu' vices
Genesis primo Moyses author antiquissimus nobis scriptum re-
liquit nempe qd Deus fecerit duo luminaria, alterum
magnum, alteru' vero paruum, Magnu' s' ut p'ficeret diei par-
tem, ut p'ficeret nocti, Addit etia' ut sint in signa tempora
certa, dies & annos. Eis etia' illic mentio, Creationis
reliquaru' stellaru', & haec oia' ut vite nra' caduca famulata
atq' inserviant, na' solum, ut experientia' constat, nobis descri-
bitur Annu', & hoc diuersis vicib'q', tria, in qua' sunt signa
nempe Aries, taurus, & Gemini, q'q' consuntur ver-
in q'q' oes res crescunt, sequuntur tria, ut e' Cancer, Leo,
& virgo res gnatas, ad maturitate' adigunt, ob caliditate'
& siccitate' eoru'. sed tria consanguina' s' Libra, Scorpius,
Sagittarius, cu' sint natura' illius quartae frigida & siccata
res maturatas, rursus interitui offerunt. Postrema tria
Sagittarij, Aquarius, & pisces, vti priora tria fert, sequen-
tia tria ceptatem, & rursus tria in ordine sequuntur Arie-
na', ita haec tria posteriora prima' consuntur, in q'q'
oes res, quasi torpentos filum & iacent. Haec vici' nobis
motu' Solis annuo' describunt, q'q' vici' aliae multae correat

De quibus ob breuitatem nunc nihil dicendum est. Quae vero Luna cum sit terrae prius describat, his paucis habeatur, cum singulis annis duodecies soli coniungatur in diuersis signis describitur menses anni 12, & ut distat a Sole, ita suscipit diuersas qualitates, & naturas, quae a Costis^{est} usque ad primam quartam, ea est calida & humida, hinc usque ad oppositionem recipit Luna naturam aestatis ab oppositione usque ad alteram quartam, sequitur naturam autumnalem & est frigida & siccata. Deinde usque ad Coniunctionem se conformat & recipitur eum frigida & humida.

Horarum vero

Apud alios auctores horae ita distinguuntur. scilicet quae numerantur aequaliter a ascensu aequatoris dicuntur naturales, aequales, vel aequalitales naturales. scilicet a naturali & regulato totius vniuersi motu, Aequales, quia per quolibet ascendunt in quolibet horizonte et gradus aequaliter, Aequinoctiales vero, quae causantur, ab aequali motu aequatoris & vniuersi est regula, sed quae numerantur ad motum Zodiaci, non dicuntur naturales, ut hic definiuntur ab auctore, sed inaequales, temporales, artificiales, & planetae, riae. Dicuntur inaequales, quia propter obliquitatem sphaerae quae fit, ut diuersificentur ascensiones, & quia dies artificialis nunc plures, nunc pauciores habeat horas aequales, quae 12 & tamen quantumvis dies artificialis, sit longus, aut brevis, semper e redigendus in 12 horas artificiales, ita etiam non hoc etiam non pretereundum est, nempe quod horae aequales, uti dictum est supra, non omnia inter se sunt aequales, sed cum illarum diuersitas, sit quasi imperceptibilis, de ea nunc dicere non opus est. Coeterum si placuerit generare horas inaequales, ad quoniam quae die artificiali, tunc quae gradu solis, cum quo sol mane oritur, a quo quindecim graduum consequuntur, ascensiones obliquas inuestigat, & illae erunt prima horae inaequales, a quibus deinde sequuntur 15 graduum ascensiones queras, & hora secunda

& sic deinceps & reliquis horis inaequalibus operandum erit
 si autem desideras scire, quantum unaque horarum inaequalium
 hora aequalis complectatur, tunc ascensionem eius, & 15 partem
 si quod residuabit, illud & 60 dividat, & fiat rursum divisio
 hoc modo una ulterius si necessitas postulaverit opereris, &
 quod reliquum fuerit, post primam divisionem erit differentia inter
 horam aequalem & inaequalem, & ut res clarior sit, ponatur
 exemplum tale. In Triburgi Brisegia, ubi solus septem
 trionalis declinat supra horizontum 48 gradibus, orientem pri-
 mus gradus Leonis una cum sole. Hora primorum 15
 graduum Zodiaci, reperta e est tabulis obliquarum ascensionum,
 ipsa ascensio 20 graduum, unius & viginti minutorum. Et
 per consequens 15 gradibus, eisdem signi obvia fuit ascensio
 obliqua, 20 graduum, & 38 minutorum. Post partitionem
 partem inventa e differentia, inter horam aequalem & in-
 aequalam primorum 15 graduum, hoc e ascensionem dimidij sig-
 ni, 21 minutorum, & 24 signorum. Pro succedentibus autem 15 gra-
 dibus illius signi data e 22 minutorum, 32 secundorum. Ad hoc
 igitur situm, hora inaequalis maior e hora aequali in differentia pro-
 portis. Si vero ascensio & 15 graduum non poterit dividi, tunc ascensio
 obliquam & 60 dividat, & utrumque cum 15 gradibus dividat, & offe-
 rat se data quae, huius rei capere hoc exemplum. Atque de diver-
 sis annis, tam Lunaribus, quam Solaribus. Item mensibus in sequentibus
 copiose dicetur.

sol, ven, Mer, Lu, sa, Lu, Mar,
 Lu,
 Mar,
 Mer,
 Io,
 ve,
 sab,

Si Anno 28, die 26 Aprilis oriebat sol cū 15 gra-
 du tauri, cuius ascensio obliqua ad elevationē poli 48
 gradū, 13 minutorum, dīa ascensionalis inter hos 15 gra-
 29, & 15 gradū sequētes quoru ascensio obliqua fuit
 33 gradū, & 5 minutorū, 10 gradū, & 2 mi-
 nutorū, & cum p̄ 15 nō possit fieri diuisio, sol.
 uant 10 gradū p̄ 60, & fient 600 minuta
 His additis quatuor, factaq; diuisione prodibūt ad
 hunc solum solis 40 minuta, 16 secūda. Mani-
 festum ē ex his, q̄ hora inaequalis collata ad aequa-
 lem minor sit in 20 minutis fere, ad hūc modū
 etiā aliae iudicandae sunt.

Dierum autem alius.)

Si scrupulosiq; quis inuestigauerit naturalis diei
 quantitate, reperiet paulo maiore esse, quā hic
 meminit auctor, nempe tribz minutis 56 minutis
 33 t̄rit testijs, hoc incrementum, vti ex libello sphae-
 ra patet, nunc crescit, nunc decrescit, & hoc par-
 tim ob sphaera obliquationē & partim ob solis mo-
 tum apparentē, seu inaequalē, ex quo patet dies
 naturales esse differētes inter se, licet haec dīa
 sit p̄dīca, tamē si colligū, in pluribz diebz fit
 valde sensibiles. Dies vero artificialis.)

Dies artificialis nō coequat nocti suae nisi in Sol
 fuerit in principio arietis aut librae, hunc t̄m nox
 quā dies constat, ex 12 horis aequalibz, non seg
 ac habitantibz sub aequatore, q̄ hoc anno fit 11
 die Martij, & 14 septembris, sed sole existente
 in reliquis signis, tunc aliquādo dies artificialis
 superat noctem p̄ longitate sua, aliquādo nox arti-

fictilis diem: Nā si sol repley fuerit, in signis
 Septentrionalibz semp dies artificialis exedit nocte.
 Exemplū Cape, Dies 28 Aprilis, in quo sol reperire
 in 17 gradu & 20 minuto tauri, ad hunc
 sibi ipsius solis, dies artificialis ē sub elevatione
 poli 48 gradua, & 13 minutuū, nempe 14 ho
 rarū, 38 minutuū, nox aut nouē horarū, 22
 minutuū. Quando vero sol fuerit in signo opposi
 to, decimo septimo gradu, & 20 minuto scorpionis, tunc
 diuersum contingat, nempe q̄ dies artificialis supabit a nocte.
 Et hoc sciendū ē, q̄ tam dies quā nox artificialis nō habita
 Consideratione phisicis aut breuitatis eius, diuidit in 12 ho
 ras, q̄ ut supra dictum ē Inaequales & Temporales dicitur:
 Et si volueris pposita diei artificialis quātitate cogno
 scere quod gradus seu tempora inaequalis hora sibi sumat
 tunc resoluio horas diei, per 15 gradū, quo facto
 productum illud per 12 gradū diuidas, & q̄ inde pro
 uenerit, erit numerus gradū & minutuū unus horae in
 aequalis, huius rei capias Exemplū pcedens quod dies erat
 14 horarū, & 38 minutuū, his horis & minutis p
 15 resoluio pducti sunt 219 gradus, 30 minuta. Huius
 gradū postquē diuisi sunt p 12 gradū, inuenti sunt
 p una hora inaequali 18 gradū, & 10 minuta
 Ita quoq̄ agendū in horis nocturnis. porro cū alijs
 volueris querere diei artificialis materia, tunc capias ex
 Euphemundity locū solis diei propositi, cū eo ex tabulis
 directionū, venet loci sui obliquam ascensionē, Illius signi
 in quo sol erat, & similiter signi oppositi, & quot post
 subtractionē minoris a maiore reliquerit, id p 15 gradū
 aequatoris redigat in tempus, & habebit q̄ ferebat.

13
 15
 65

Exemplum.

Notandum igitur
 Olimq[ue] 110. 2. Cap. 111. de diebu[m] incceptione ita scribit:
 Ipsi[us] die[m] alij vlt[er] obseruaueru[n]t Babiloni inter duos
 solis occasus: Athenienses inter duos occasus: Umbri
 a meridie in meridie. Vulgy[us] t[ame]n a luce ad tenebras,
 Sacerdotes Roman[orum], & q[ui] die[m] defineru[n]t: Item Egyp[ti]j
 & Hippocritus, a media nocte in media: Ptolom[us] aut[em]
 & multi alij Apprononij quos hodie potissime sequimur, incho-
 arunt diem a meridie.

Est diem max[ime] a nocte

Beda de usu mortis in hac scribit verba. Est aut[em] noctis tem-
 pus, morib[us] ad requiem corporis data, ne operis auida continua-
 to labore deficeret, ac periret humanitas, & ut anteq[uam] q[ui]da[m]
 q[uod] luce solis ferre & naq[ue]nt, ipsis reia bestijs q[uod] sentiam fac-
 verent humana differendi rebus, ac vitam p[ro]hibendi, copia
 suppetere, iuxta q[uod] in dei laudib[us] psalmsa delantat, Psalmo
 104. Mira etenim p[ro]uidentia creatoris o[mn]ia temperavit, ut ubi ab
 solis longinquitate ibi ad opera breui & feruenda
 membra sui p[ro]p[ri]a & contra. Septem sunt partes noctis: Septe parat
 1. Crepusculu[m], 2. Vesperu[m], 3. Conspicium, 4. Intemp[er]u[m], 5. Gallicantiu[m],
 matutinu[m], de reliquis vide Beda in lib[ro] de natura rerum.

Mensuram autem

Si volueris quantitate[m] mens[ur]e solaris p[ro]p[ri]e sibi
 sciendu[m] e[st] q[uod] sol motu suo medio singulis dieb[us] abscondit de
 Zodiaco. Qui si quatuor die[m] motu suo medio abscondit
 rit die Zodiacu[m] simpliciter, i. gradus, tunc mens[ur]a solaris con-
 stat 30 dieb[us]. Siq[ue] quis se[m]p[er] de p[ro]p[ri]e in 20 grad[us].
 Ceteru[m] cum hoc no[n] fiat, sept[em] menses solares in se plures
 qua[m] 20 dies p[ro]fundare: Et cu[m] hoc scire aliquis cupit, ille
 resoluat 30 grad[us] per 60 in secundas, & similiter mediu[m] soli
 motu diurnum, quo facto, diuidat maiore numero in minore.
 & nascetur ei 30 dies, 10 horae, & 37 minuta & dimidia.
 Regula.

1	11	111
59	8	12

(unarius est.)

De hoc mēse infra satis plūxe disputabit.

Usualis est.)

Usuales mēses, sunt Iuliana, sicut in Ephemēridib; distribu-
tūe habentur.

De septimanis vide Bedam
in lib; de natura rerum.

Principiū generatiōnis Romulj.)

Quicq; Aegyptij, graeci, & latini habuerūt cognitiōnis artū
hic tōtū fluxit ab Hebraeo, nō mensū distinctū, cuius hic fit
mentio, ab Ebraeis ad Aegyptios, ab Aegyptiis ad Graecos, inde ad Ro-
manos derivatū ē, sicut patet ex Porocho Chaldeo scriptore missis:
lib; & sic niger tunc scripsit omniū per Noah, in
edictis theologiae .i. sacros ritus, cupit etiā eos erudire humana
sapientia, & quā multa rerū naturā mōdū literis, docuit utrum
illos

Januarius s; à Iano.

Noah; referte eodem porochō variā habuit cognomina
& cognominatū ē Coelum, sol, Chaos, semē mūdij,
pater omniū maiōrū & minorū, Aīa mūdij, Janus ob
beneficiū mūtae vitis & vini q; Hebraice יָנוּךְ de
hoc Ovidius

Februarius vero dicitur.)

95

De Huius mensis nomine Ovid: sic Canis in 2 Fast:

Denique quodcumque e hoc corpore nunc plantur

Hoc apud inanos nomen habebat annos,

Mensis ab his dicitur facta q pelle Lupery

Omne solus lustrant, atq piame habent,

Aut quia placatis sunt tempora pulchra sepulchris

Tum en ferates pterire dies

Tu quoq sacrorum terminis finis eras

Terminis solennitas apud veteres Romanos, q annum a

Marsio inciperet celebrabat die 18 Februarij, qui mensis

annu terminabat, sicut apud nos Decembris, post terminis

festu, in veteri anno nullu aliud erat. De quo sic Lac

Fastorum lib: 1 Cap: 20. Quid, quid lapide, edicit

informe atq rinde cui nomen e terminis, tunc pro

Ipse Saturnus de decollasse, nec imminente illi honos tri-

butar. Na in Tarquinus Capitolium sacere vellet, eozq

in loco multum deum sacelle essent, Consultis eos

q auguria v: Ioni cedere vellet, & ceterisq coe,

teris solj terminis mansit. De hoc Ovid: lib: 2 Fasto:

Ovid: nomen in feret Capitolium nepe deorum,

Cartha Ioni cecidit turba, locaq dedit,

Terminis ut veteres memorant inuentis in aede

Praxina & magna in Ioue templa tenet,

Nunc qp se supra neq nisi sydera cernat

Exigua templi, tecta forame habent

Terminis, post illud veritas, tibi libera no est.

Cum postibus fueris, in statione manes.

Sequitur igitur Julius Caesar ultima parte dicit, sequens,

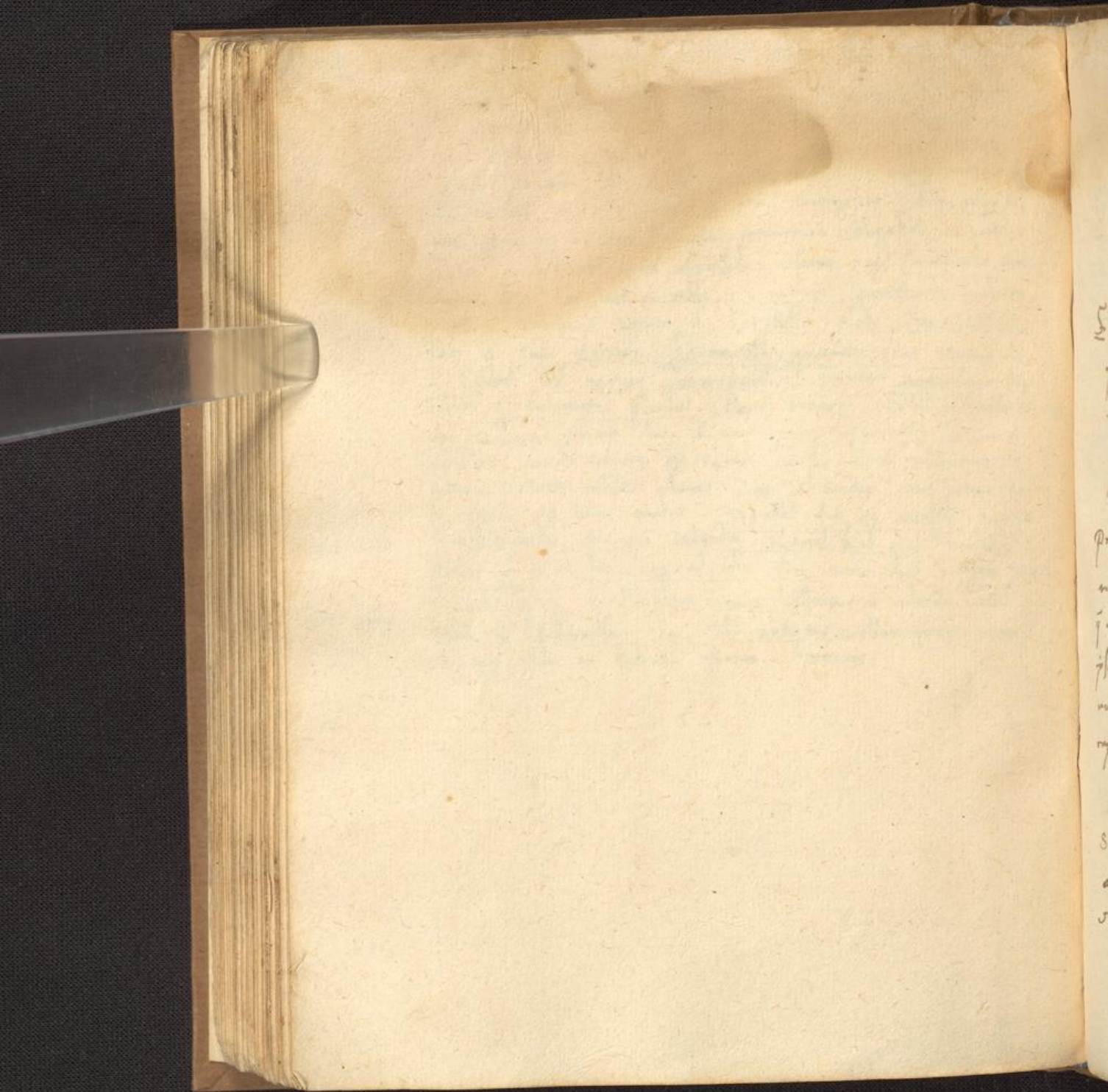
rem in partem dicit.

Quid Calenda, Nonae, & Idus

Calendae Nonae Idus, Continuo Calendae Nonae & Idus
a Romulo, ut scribit Macrobius lib: 1 Cap: 10 Saturnaliorum,
initium sumpsit: ~~Ita~~ Romulus cum regnum accepisset, seu
agressus, statim ordine ordinaret initium cuiusque mensis, &
illo sumebat die, quo nova Luna conigeret videri, eoque
pore pontifici minori haec de provincia deligebatur, ut nova
Luna primum observaret aspectum, visamque regi sacrificio con-
nunciaret. Itaque sacrificio a rege, & minore pontifice celebrato,
Pontifex Calenda .i. vocata in Capitolium plebe iuxta curiam Calae,
tamquam casa Romuli prima est, ~~agitur~~ quot numero dies
a Calendae ad Nonas superessent, & primus ~~praecebat~~ dies
eorum, qui Calarentis pluvius Calendae vocari. Et cum non efficerent
ut continuo primo die Luna semper appareat, sed modo
tardius, modo celerius, ex causis, ut in Theoricis do-
cetur, quaedam menses plures dies si tardius, aut pauciores
si celerius sit eius motus. Unde fit quod mensis Nonae
sint dissimiles, & etiam Calendae, Nonae hinc diu nonnulli
putant, quod ab eo die semper ad Idus sint novae dies. Idus putat
Macrobius diu, quod eo die plena Luna videatur, a videndo dictas
litteras, v. subtracta. In Idibus antiquitas veluit ferias Iovis
observari, sicut in Calendis ferias Junonis.

Nonae vnde

Idus vnde.

Annotations in Aristotela
Anno 57. Heidelberg.

97

De proprio e differentia

Est eadem summa distinctio inter differentia & propria
passionem, seu proprium, quod neutiquam Genus inungatur
in definiendo. Nam unius Speciei essentia est, differentia vero
plurium, ut videre ad hominem solum pertinere, rationale est
essentia celestibus animalibus tribuere philosophi.

Proprium quarto modo acceptum, significat naturaliter quaedam apti-
tudinem ad aliquid, quae naturaliter propria passioni vocatur. Illa
quae aliquam Speciem esseque naturaliter, inaccessibilem ab
ipsa intrinseca rei substantia effluens, et extrinsece subie-
cti, naturaliter procedit, quae proprietas seu aptitudo, ad
complectendam per rationem disciplinam.

De substantia

Substantia est seorsum eorum omnium adiacentium, quae non possunt
abesse, propter quodlibet, nisi quod in se habent, alia accidentia
sed quod sunt. Nam si quis abesse non possit, postquam dicitur
sunt quae non, et

De definitio

formalis definitio non demonstrat sed demonstrat
expressa sunt etiam quae definitives, mixtae, mixtae & formae
males, inquam sunt feminas, non indigent demonstratione
non possunt etiam, inquam materialis autem possunt. Quia
eius loco materialis, forma loco differentia ponitur,

De divisione

Quae est generis in species per differentias deductio
aliis sub dialeptica. Ita quae ad quatuor, sed
quid ad substantiam referatur,

Differentia

Differentia non re, non imaginatione separari a sub-
iecto potest, ut ratio in hoc nihil sit pars fieri in
quodam modo, et prima forma huius.

Differentia quae dicitur a propriabilibus.

Ita quod in definitione non exprimitur propriabilis
sed tamen subintelligitur, praedicta vero expressa
ponuntur, ut videtur in habitibus.

Sunt substantia, qualitates, quantitates, & diuina abstracta
 quae ex se ut sola posita, intelligi aliq^d potest, contra
 omnia, sunt in re relatiua, quae nisi sunt de re habent
 intelligi

Discretio inter Artem
 & Methodum

Artes cognitionis & confessionis proprias, et ad exitum
 vite vultu copiosa & creta, sed in hac copia
 & inartibus infinitis, via certa & breuis
 & q^dsi cupiditas non ingredi oportet, q^d si simplex
 & aperta, & directa, hanc vixi Methodo & dida-
 scaliu, q^d ad docendum quasi instrumentu quoddam

De dialektice
 vocabulo

Logica est communis vocabulu. Dialectica artium &
 scientiarum dialektice est effertur, demonstratio,
 orationis artificiosae & subtilis

Quae est Ars?

omnia docenda, per se probata

probat^r q^d Ars sit

Ars est q^{uod} exercit^{is} principis certas regulas
efficit Sed talis est dialectica, quae ars est. C

Cōtra,

Oīes artes versat^{ur} in certo aliq^{uo} genere
Sed dialectica id nō facit, ergo nō est ars
Minor probatur, nā dialectica, versat^{ur} in un^o
genere, q^{uod} tradit^{ur} facultat^{is} q^{uod} certa Method^{us} d^{icitur}
tractat^{ur} reliquas artes. Materia om^{nia} v^{er}
oī^{um} q^{uod} q^{uod}visio.

Itē A fine dialecti

Quia etiam in certa materia versat^{ur}
quia de oī^{um} eorum ordin^e materiae
disputat.

differt a p^{ri}ncipia philosophia

quia verissimūdo subiecta in dialectica
in Metaphisica veritas est subiecta est

Causa efficiens dialecticis

Potissimū ipsa natura. Ant^{equam} Aristot^{elis}
xpit^{us}q^{ue}, videtur dialectica quae servit q^{uod}
tribuere, tandem Aristoteles in Act^u redigit
bet tria officia quib^{us} dicitur v^{er}ū d^{icitur}

officia dicitur quod in se habentur vocantur
Quidam non est ars, a materia officio et sine probare
intentione.

A finem

finis debet esse certus artium, sed in dialectica non est certus
ergo non est ars, probatur nam finis illius est per se
simplicitate, sed qui ea utitur, non semper abigit illud si
non, ergo adhuc non est ars.

Respondeo

Quod duplex sit vis finis propinquus quo semper
assequitur, remotus autem non semper. Sicut in
medicina, Ab officio

Ars est eorum res, quae sciuntur, sed dialectica non est
eorum quae soluntur, ergo minima ars est
Absoluta veritas non in arte traditur, sed verisimilitudo
ergo in dialectica traditur, ut quod verum est eductum.

A proprio est

Quia in scientia posita, non ad opinionem accedunt
partem, sed dialectica est opinio, ergo non est scientia
non ad finem certum alligata, et probatur.

Videat Maior

Scientia est veritas, opinio incerta, ergo
non scientia sed opinio.

Responsio

Scientia duplici modo sumitur, significando
pro demonstratione & opinione & dubitatione
opinionaria est, aliquando vulgariter. Et tunc notitia
tantum sicut disputatio de his, qui in opinione
passim sumunt, sed necessario concluduntur.

A contrario

Artem opus est non virtute quod efficit, sed differentia
virtutis ea quae efficit, ergo non est ars.

Respondetur

Virtuti quod dicitur sed non proprie, sed per analogiam
falsa in absurda refutatur, sed si quis aliter
vult, ac virtutis libertatis gratia, falsum propro-
mitur, quae non ex ipsa materia discutitur,
sed propter eum in quo disputatur.

tres sunt pro diversis
ergo non duo

scilicet, inchoationis & iudicationis, sed ille tres
epheoditur sub illis duobus, & non suis duobus

Cognitio est actio, cognitio veritatis est per se
arguitur, dialectice enim quod sit quasi modus
actus et cognitio.

Quod sit simplex duplex et duplex variabile sit
aliquando quod simpliciter variabile et propositio sit
ut subiecto predicato.

De predicabilibus

predicabilia sunt vocis communes que de pluribus nominibus predicantur
quorum sunt quinque

contra quatuor tantum

predicabile est quod de pluribus nominibus predicari potest, sed accidit
non nominato predicari, ergo accidit non est predicabile.

probat

Accidit admittit in sensum et remissionem, ut aliter
in passivo. Aliter in Nominis, ergo accidit non nominatur
responsu

Minor distinguitur, quod ad individua attinet,
diversimode predicatur, sed que ad ideam abstractam,
sunt eadem ratio, sunt ergo per se distincta

obicitur à quibusdā. quatenus ad generā
et species, rediunt individualium, quod
quibusdā nō potest p̄dicari. Vnde aut
de vna aut de se. sed de pluribus, et quia
et aut aut ad p̄dicabilia ponitur,
ideo fit, q̄ nō vniuersalia intelligit
nisi p̄p̄ habuerit cognitionē singu-
larium,

Edolphus, lib. 2. cap. 7

Cū quing qd res sit, nō definitio,
sed q̄ ordinis res sit p̄dicatur,

In mundiis individualium

Cōtra nō ē, q̄a nullū individualium pot
definiri, sed mundiis definit, ergo nō individual.

Respon.

Definitur ut species remotionem potentia, sit
sol. Mercurij et solis species nō potentia
nō actū, defectu materia ē in materia, potest
et plures mundi. Si deq̄ solis et

proprissimè species infimè iudicij magis
genera. genus suat individuum in modis
quod aut genus definit. de pluribus specie diff.
rètibz. de his q̄ in modis d̄ differat dicit
remotissime igit differètibz dicuntur.

Contra nō sūt dicit
sūma genera.

Quia supponit genus. Ens. Responde
nomē qd̄ cōmuniat. sed nō natura
q̄ duarū om̄i requirunt.

De differētia

Qua nō sūt signa. submissivè ut
elationē. ut qd̄ magis d̄ minus
dicitur. sicut accidit facit. propriū dicitur
alicuj rei uno modo quōvis accidit
varis. propriū aut̄ hō intelligit magis
quarta modo. q̄ vero pro forma
d̄ propriū.

vsus p̄ dicitur

Ad definiendū vicia, q̄a velut
gradū viciū . . . titū.
Deinde ad diuisiōnē, quā aliquādo
Species in accidentia & eōra diuisiōnē,
tertio q̄ propositiōes necessaria q̄m̄
sp̄ndunt, ut attributū . . . subiectū
viciū . . . p̄dicatū tribuat subiecto, r̄u,

p̄dicatio alia vsitata alia
in vsitata & figurata,
In vsitata, ut cūm dico terra, Leo ē,
" homo iustus scit,
vsitata cū ordo viciū servat

Differētia p̄dicabilia &
p̄dicamēta ut sup̄,
P̄dicamēta sū exempla generū &
speciez, p̄terea p̄dicamēta, in viciū
solū latēt, sed exprimunt, sed p̄dicabilia
solū latēt, ut virtū & habitū,
isī qualitas exprimit, ut autē p̄dicabilia
sed dicitur in viciū & yōm̄

De predicamentis

Quo sunt predicamenta, non sunt
neganda est, propter specificitatem
dictum, possunt autem ad hoc referri, ac deinde in
multis modis dici,

utrum sunt,

Ad substantiam et definitionem aij, ut possunt
definire substantiam, et accidens, in omni alia
definitione, genus est sumendum in predicamento
in quo est definitio, Nam ex his et predicamentis
sanctum ex primum summum definitionis,

De substantia,

Quod potest definiri substantia in se primum
genus, predicamenta quod definiri non possunt in se
sunt prima, genera, nec aliquid generis possunt
proprio, propterea quod quicquid definitur genere
quodam simplici seu simpliciter et simpliciter,
Respondet vero hoc, sed hoc alio modo
consequari et desinit posse, vera defectus
faciamus.

Aliud

Materia et forma prima ponuntur in predicamento
natura substantia, sic simplicia corpora, ut

stemata. sicut Caeli. Metasta, deo autem,
spiritu, & inspicua quing. vox in pro 2
positio habet. yoboth. talis in lo. q. q.
deus igitur deus in y. d. i. a. m. e. t. o. p. o. s. i. t.
in d. i. v. i. t. e. d. e. u. s. e. m. i. s. e. r. i. t. o. r. s. q. u. i. a. u. t. p. r. o.
c. l. u. s. e. r. u. t. r. e. s. p. e. x. e. r. u. t. M. a. r. i. s. t. r. a. r. a. m. p. h. i.
t. u. d. i. n. e. o. i. g. s. e. d. n. i. h. i. l. n. i. p. o. d. i. s. t. e.

De quantitate,

Punctum proprium non ponitur in y. d. i. a. m. e. t. o.,
quia quantitas divisibilis est, sed punctum
Minime. v. g. o. n. o. e. q. u. a. n. t. i. t. a. s.

Oratio respectu ad finem quantitates est si
responsum syllabas literarum est in quantitate quantitate

De loco

Locus estent ad quantitates quatuor intervallu
Lorum ex qua, ut si querat. an lo. g. i. g. a. b. s. i. s.
a nobis Luna,

Estent ad ubi. quatenus aliam h. r. e.
significat. ut si querat. an h. y. r. u. d. i. c. i. o.
Hyeme sunt in Italia?

Locus, ut corpus in coniuncta quantitate ponitur

Duplici & simplici & coniuncti

Cum multiplex rei ratio quiritur ad quantitates
referunt ut referantur, respectu autem proportionum
ad aliqd ponitur

Tempus

Etiam numerus tantum ut separatus & copulatus
in presentibus & futuris, ut ^{est} via se per se
necessitas unitatis. Sed tempus non numerus est.
Et hoc per dies sunt quibus, ut & tempus
in coniuncta quantitate ponitur.

Quaedam in quantitate dicitur & non sibi habent
dicitur respectu primo ipse sibi, ut partes
aliis sibi, deinde non per se tertio ut
partes se coniungunt.

Proprietates

Proprietates quantitates, ut dicitur possit,

2^a ut aquales & inaequales sibi. Tertio
nec remissionem nec intensorem admittit.

Locus una res maior altera sibi. Tunc
in non in quantitate ponitur. Sed afferunt
tunc in non remissionem relationis signat.

De Quasitate

Habitus est affectio dispositio sive affectio
cogitatio brevis est habitus in arte & oratione

Secunda autem species posita naturalis est in natura
in est

Tertia differt a prima sicut in affectu.

Quarta figura est in ynaminis in
in instrumentis variis Mathematicis

Forma in Animalis & animalibus est

De Relatione

Dux sunt partes relationis. fundamentum a quo
oritur, terminus ad quem ut in quo de
sunt. fundamentum loco generis, terminus
loco differentie ponitur. Vnde inveniuntur
fundamenta ex reliquis predicamentis. ex deinde
terminus.

Definitio relationis Aristotelis & Platonis differunt
rur. quia Platonis plures continent. Deo magis
absoluta. quam Aristotelis.

Aliud de Relatione

Quædam relationa, scdm diu magis absoluta,
 Scdm esse propria sunt, omne relationum,
 habet suum. Antistropheon. v. correlatiuum,
 licet non semp exesse, ac in præstib. tantum
 effigere, offer, ut gratia q̄ habet utraq̄
 Significationis,

Terminis remanet, interdum fundamto manet
 aliquando utrimq̄, ut fundam. ut in baptismo
 reaty abut, commissoria ut fundamto manet.

Gloria qua sperant eterna, aliquando actiuè aliqua
 do passiuè, sumitur, cu dicitur omnes carer q̄ gloria
 deij actiuè dicitur, omnes carer ut affectu, q̄ debet
 rer deum glorificare

Quibus aut dicitur, Magna q̄ gloria deij, qua
 glorificat deij apud nos, et passiuè
 Relatiõs duplis

Reales q̄ à natura, deinde rationis q̄ cogitacione
 instituta, ex voluntate q̄ cupio q̄ vivor, ut q̄sũt q̄sũt,

virtus Dicitur

Improprie relativa. Item Gloria in
excelsis deo in q^o p^o dicitur sit q^o sit
nō in relatiōe. Contra Gloria ē virtus
sed virtus ē in quā sitate v^o o I gloria
ē quā sitas. Respondendu^m gloria non ē
virtus. sed effectus virtutis. tāquā fundam^{en}
mētū. quā angel^o ascribitur deo. Termini
v^o aut illa approbatio facta p^o angelos.

Lex ē potentia honesta. de morib^o. v^o
ē in quā sitate. Lex aut ē talis doctri
na. v^o in quā sitate. quando lex tāquā
sēntētia q^o dā nō lata. sed scripta in quali
tate. quando maiorē vim habet est in
relatiōe.

Par & dispar alio magis alio dicitur p^o ratio
solū in quā sitate. p^o nō. sed relata q^o nō
semper eoraria sōnt. Nā duplo nihil gratius
ē.

De Motu

Motus aut tractat^{ur} in actiōe q^o motiōe

actione sibi. Nemo dubitat, quin Spiritus
motus ad actionem referri, quod ut aliquando
ad substantiam aliquando non, et modo ad
substantiam et ipsam substantiam. Nihil
quod est actionem et motionem significat, ad
actionem referuntur.

De Substantia

Sola autem substantia, interire et corrumpi possunt,
propterea, dicitur spiritus gloriatus ad substantiam
Attenuatio et corruptio,

De situ et ubi

Naturalis locus in quo determinato, si
pro Affertione in qualitate, si autem dicitur
motus gloriatus, ad ubi referuntur, et
sensus ubi, alia verbalia plene ad re-
lationem referuntur, sed ubi ad situ referri
debet,

Sunt in sex posteriora determinata realiter
distincta a relatione, non, sed possunt sub
hac comprehendere, ergo non sunt. Summa quae

quia qd sub alio, nō ē summum,
Responde. q. facilius possunt de verbis
suis distincta, et tantum propter perspicuitatem
citatū maiore distinguuntur.

Actio et passio

sunt relativa verba, ad q. et verbalia
referri debet oia.

Contra

doctrina, et frigus talia sunt verbalia,
sed ad passionem referuntur, tunc non ad
verbalia hinc pertinent, verum non oia, sed ea
tantum q. re. Anchoata. et nodis p. h. t. signi-
ficat, ut destinatio et frigus.

Ocrea

In q. p. d. i. a. m. e. t. o. in nullo, verum tunc
artificium nō in nullo ponunt p. d. i. a. t. o.
ē. n. a. c. q. u. i. s. i. o. n. e. q. u. i. a. a. d. m. a. t. e. r. i. a.
in suis partibus ē. et ad formam in qua
liato. cū vero habitus sui substantia
signat significat, tunc habitus p. d. i. a. m. e. t. o. ē.

De pōssidēramētis.

Cūm autē pōssidēramēta ambigūa & vocabulorū
explīcatōes, quę pōssēt ambigūitate explīcari
non possūt, nec in pōssidēramēto pōnī, Mutus
nō generalitē in nullo collocat pōssidēramēto, sed
si certa significatio cōstituitur, potest deinde cō
pōndi. Sicut cōtra generalitē in nullo q̄q̄.
Si enim pro uerbo, in qualitate ponitur si
pro sidere, in substantia sumitur,

Differētia cōtraria & priuatiua.

Cōtraria sunt, mediata, & immediata,
Mediata autē gēnera a priuatiuibus differunt,
semper in uersis & unū inter priuatiua, in
esse subiecto, sed in gēneris nō ē uersis,
Cōtraria autē, immediata, quid unū dicitur
non utitur posse, sed in priuatiuis. Et
Egritudo & sanitas,

Inter cōtraria & relata,

Differētia,

Relata sū quorū vis ab altero pendet,
et producit, ut quod sermō est hōi a,
dno. Contraria autē nō su natura sū,
ut alterū in altero pendeat, C

Relatiua et priuatiua
different,

Relatiua recipiunt, priuatiua non,
nec etiā opponunt, ut relatiua, tam
priuatiua nota ad recipiendā rem quā
inest, priuatiua sūm dicitur de his quā
talem vim habet sūm potētiā, relatiua
quā tūc potētiā.

Contraria et Contradictoria

Contraria nō possunt simul vera nec
falsa ē. Semp n. in illis inest nega-
tio aut affirmatio, in contradiculis nō,
et priuatiua opponunt, contraria vero nō,

De propositionibz,

Plato philosophus non est, sed animal non est non
Mortalis. Affirmativa in infinita, ratio. in
ga tum demum negativa propositio, cum
particula negandi verbo coniungitur ante
verbum ut, predicatum ponitur, ut anima non
est mortalis.

Negatio in post verbum, non est negatio.

Quia vero ante verbum, cum vice

etiam modo sunt negationes, in universalibus
et particularibus.

In universalibus negandi particula in signo
vincitur, ut nullus homo est immortalis.

In particularibus et universalibus,

signo proponitur particula negandi
vel verbo, ut non omnes homines
sunt dactyli.

Vera et falsa propositio non idem?

quod negativa et affirmativa, nam negati-
va potest esse vera, et contra.

Materia propositivis e natura propria
q oratione declarari potest, declarari e
triplex, necessaria contingens, impossibilis
Contra

Contrarioz eadem e disciplina. Negada
consequencia, tametsi sit necessaria impossi-
bilis. Sape tamen tam obscura, ut non
nisi oratione explicet, non potest intelligi,

Necessaria e q sumit ex predicabilibz.
genere, differentia, specie, e proprio.

Accidentia constitutere, accidere propositioni
vera e, e contra.

omnino enim qd e, fuit eo ipso qd e,
e qd fuit, e qd fuerit, illa necessaria sunt
e qd fuerit. Aliud

Quae mutari non possunt, necesse e ita ee.
Sed pterita mutari non possunt, tunc
sunt necessaria.

Distingueda e amphilogia, in necessariu
su in q vere necessariu no mutari possunt
perpetuo sunt, ut ho e Animal. deinde cu
presens e pteritu necessariu, sed in ipsa
re no e semp necessariu, sed qdlibet
tantu.

De Modalibz

Modus e nota rei, et materie, Modus e
materie differu, Materia semper e,
Modo vero non, Contra Masi sui modi,
ut virgiliu doctissimu poetar, qui su non
plures qua quatuor assignantur, qui hi
tantu mutari gung oppositor, sed adiectiva,
no mutar, sed tantu notatiore

Veritatis, pterea debet fieri cu ipis e modo
differu impossibili e gung, ut ens, possibile
no e ta late vocatu, na possibile solu,
impossibili g opponitur, sed contingens,

nō solū pōssibile, sed etiā necessariū,

oppositio

quæ est pugna affirmatiōis & negatiōis,
quæ oppositio trā, cōtra quālibet
sūt, oppositio tēquā verū à falso distin-
guūt, sed in subalternis, verū à falso
distinguit, ergo est oppositio, ut sic hō
est animal, ergo quidā hō est animal, hic
verū à falso distinguitur, quoniam autē
nō est tam expressa pugna, sepe autē nō
cōtingit materia procedit, sicut obser-
uātur in opponēdo primo, ut eadem res in
vnoq; p̄dicato, ut plato disputat, plato nō
disputat, 2° ut nescit res ambigua, ut
christiani sūt liberi, christiani nō sūt
liberi, 3° ut sint synonyma q̄ nō cōtra
quāntitati definiunt, ut animal ^{pr}rationale
animal nō rationale, nulla est enim
hęc pugna 4° ut fiat diversarū
cōparatio sicut respectu, ut virgilio est

si duobus modis, propositio et
propositione

Consecutio

Veram, q̄ affirmatio durgādo ē
posita, tribus modis aut scilicet
affirmatio vs. simpliciter aut privative
aut quasi negatio, q̄ scilicet
p̄ se ferretur, negatio vs. d̄ nō sit,
v̄ v̄ritas ē omnino nō mala s. oīo
aut mortalis,

Simplex consecutio

si, ut virtus ē bona ergo nō mala,
virtus ē honesta ergo nō turpis
In privativis, sortatus ē honoradg. Corruptus
non ē honoradus. Consecutio ē v̄
similiū d̄ dissimiliū, ut papa ē impius
papa non ē impius,

De Conversione

Simplex cōversio fit etiam affirmando
vbi propriū, vt species

In particularibz affirmando vt videtur
potest vrgo o ho.

Cōversio p accidētē

Locū in vniuersali Affirmatiua, in q
p̄dicatū, latiq̄ v̄ subiecto, vt ois virtus
ē habitus, Quidā habitus v̄ virtus,
Quare tūc locū habitus in vniuersali
affirmatiua causa v̄ hęc maxia, posita
causa speciei, ponit̄ v̄ gong, vt ho ho v̄
vrgo animal v̄.

Per cōt̄ra positionē

per contrapositionem, ut qui crediderit & baptizatus
fuerit, saluus erit, ergo qui saluus non est, non
credidit, non est beatus. Posui habet in unum
satis affirmativa, ut des virtus & habitus igitur
non virtus non est habitus, non est virtus. Et
hoc conversio utilitate in syllogismo redun-
dantis. Unde oritur hoc forma ex loco in
genere ad speciem, & gratia speciei ad gen-
erem, ut in genere remota & speciei, ut
omne aurum est utile, ergo quod non au-
rum non est utile.

De Analytici
Qua Methodu Arist. in hoc libro servat,
an, Dialecticam an Syntacticam, an Analy-
ticam, usque in syllogismo Methodo
syntactico ordine compositio, nihilominus,
aut analytica inscripta, 7dq3 propterea facta,
qd cum resolutio difficilius compositio,

In omni argumentatione. aut a communioribus.
ad Angustiora. ut a genere ad speciem.
aut contra. ab Angustioribus ad communiora
vra specie ad genus procedunt.
Si vero a generalioribus. tum syllogismus
sive seu ratiocinatio. & notitia
Enthymema. et tunc ab
angustioribus. ad latiora sui progressio.
inductio est. & notitia. ex parte respectu
est. inferre. ac ad has formulas. reliqua
argumentationes omnes. accommodari possunt.
~~omnes~~ omnes syllogismus. & omnes syllo-
gismus. & omnes syllogismus. respectu qd ad formam.
invertuntur. aut propter materiam. syllo-
gismus qd duplex. simplex & oppositus.
syllogismus dividitur
Aut secundum formam. aut secundum materiam

autem sicut terminus, aut sicut per se
 Si sicut forma, aut categorica aut
 hypothetica &c. Si sicut materia, aut
 deinde simpliciter, aut dialeptica aut sophistica
 Si sicut terminus, aut & communis aut
 singularis, si sicut per se sicut
 in se sicut in se, sicut in se sicut
 in se

Regula de terminis
 Modij

Modum in figura prima maioris Aristoteles
 ad conclusionem affirmatam universalem sicut modum
 et modum, quia consequens subiecti, sicut modum
 per se, id est in prima figura videtur,

Ad conclusionem universalem universalem
 regantur in prima figura sicut modum in
 consequens subiecti & regantur per se sicut
 sicut aut consequens per se sicut & regantur
 sicut sicut, 3

Ad conclusionem particularem affirmative
in tertia figura, si modo antecedens
utriusq. s. subiecti & predicati.

Ad conclusionem particularem negatam
si modo antecedens subiecti & predicati
utriusq. ubique in omni figura,
consequens subiecti ut predicati. Si uterque
est latius & communius antecedens est minus
distinguitur repugnans qd magis de alio,
In articulo appellacionis, eadem est ratio
predicati antecedentis & consequentis
antecedens, animal

Homo est Substantia

Regule de Inventione

Modij.

Medium in prima figura maioris seu
predicati, in conclusionibus affirmativis est antecedens,
in negativis, aut repugnans minoris seu

subiecti utiq; consequens.

Mediu in 2da figura consequens e maioris
in canones & barrosa. & repugnans minoris
minoris aut consequens in casare & festino &
maioris & p dicitur repugnans.

Mediu in tertia figura Maioris. in syllogismis
affirmatib; ut in daraptij. disamis & datisi
e ante cedens. in negatib; aut repugnans
Minoris semp antecedit.

Principia

Syllogismoze triplex Materialis ut termini
formalia ut figura & modus. Canonica sicut
regularia ut ~~reductio~~ reductio. q d duplex. e
Apo dictura. e offensiva. & resolutiva. s.
p impossibile.

de namre quatuor figurae?

Quia quatuor sunt genera conclusionum
ergo et quatuor figure texta, a, e, i, o.
Thomistis figura quinque imperfectos
prime figure modos.

prima figura excellentissima
ceteris, nam habet omnia genera conclusionum
reliqua vero minime. Omnes enim sunt et
tertia figure Modi, ostensum videtur
cum ad prima per Barroco et
bosardo per impossibile,
observabis

Omnes sunt et tertia figure possunt
per impossibile dicitur, ut
omnis homo est corpus animatum,
nullus lapis est corpus animatum,
ergo nullus homo est lapis,

De Medio Singulari

potest in ista media singulari esse
 ita, Contra no si pmissa sunt generalia
 res, sed ex particularibus nihil probatur, ergo
 nec syllogismus expositivus, cum pmissa
 singularia et conclusio sit,

Unganda sequentia, Medium e singulari in
 expositivo, sed ita ut subiecto exponatur, qd
 possit vniuersaliter esse in altera p
 missa,

~~Ex~~ Expositivus syllogismus exponitur
 causa proposita, vnde quae a sensibus incipiunt
 sensus omnes sunt singularium, ergo et illa propositio
 a sensibus ut principium sumitur, ac ad
 intelligentiam tendit,

Expositivus e pterea in nulla figura,
 vnde aut expositivus, qd p eum
 ea q nobis nota sunt exponat ignota,

Vt C.

7ta est formosus, est Medax vago
est formosus mandax, non valet
est n. fallacia a dicto scdm qd ad dictu
simpliciter formosus est corpus. Medax, aming
De Enthymemate

Definitio de enthymemate, q^{ue} ab Arist,
posita, noⁿ est dialectica sed potius rhet^{orica}
vicia, na^m rhetor ex signis videtur. 993.
Item est dialectiq^{ue}, veru^m dialectiq^{ue} magis
ex contrariis.

Quare una propositio in enthymemate
omittitur, q^{uia} aliquando res notior est
qua^m v^t expositioe indigeat - aliquando
infirmiter qua^m v^t addit^{io} possit.
Unde regula, si subiectu^m antecedens
est generalis fuerit id est, maior omittit^{ur}
debet, si p^{re}dicatu^m conclusioe id est fuerit,
Minor, v^t cu^m dico petrus est rationalis

particeps ergo petrus e ho hic dicit maia
aliud. Omne animal scit ergo. I homo scit
hic minor dicit.

Enthymemata posiu p ois duq figurat e
fieri. sed magis in pna q alio obq ystuntur.
sed duq definitores Enthymematis. altera rhu-
torica. altera dialctica.

Differunt tota e signa. tota su argumenta
probabilia. I rati similia simia et signa
probabilia su, ex o plu

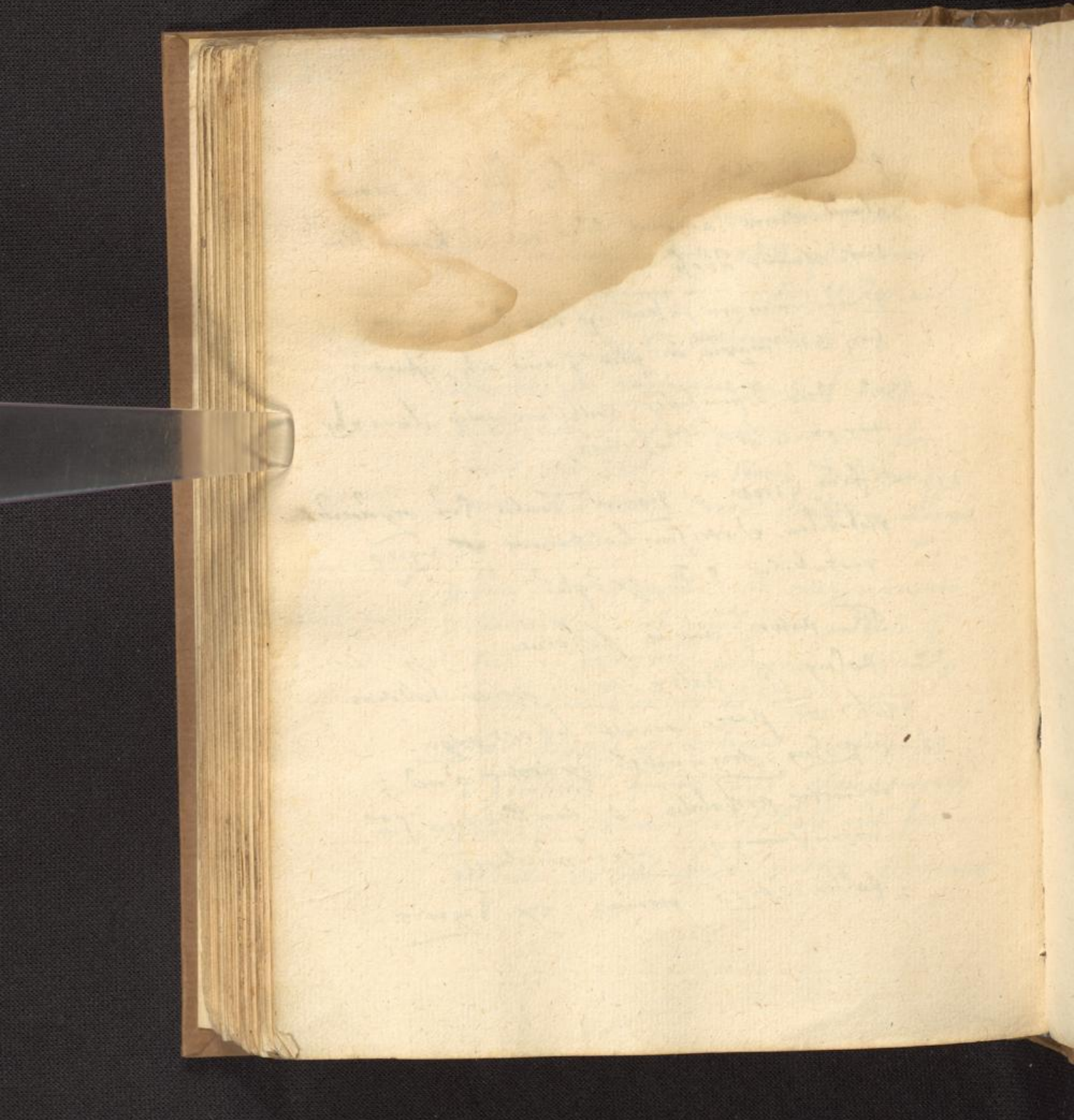
dis pater amat liberos

Rosig e pater ergo amat liberos

vel dis pater amat liberos ergo

e Rosig, argumentu ex istis dat =
innotis. probabile e constata neq su
similium q argumentatives.

pater ergo amat ex signis

116

Sunt autem firmæ argumentationes Enthymemata, quæ ex contrariis dicuntur non intermediis, ut Mendax est ergo amare non debemus dicitur autem ab indignitate quod cogitare significat.

Item in omni ratiocinatione debet esse tres terminus, sed inductio est argumentatio, ergo habet tres terminos, sed non simpliciter verum, quare sequitur. Nam ibi valet, quia vult esse ratio singularium, quæ est universalium, tu omni bona inductio debet esse singularia adhiberi, sed singularia sunt infinita ergo non possunt cogitari. Respondetur, Et si singularia numero sunt infinita, tamen affectio et proportio illorum videtur

generis nobis nota ē, & ga illa pro
 partibz sibi singularibz quoniam. & eius
 cognoscant, ergo & alia sibi ee tendunt
 ubi pura particularia vbi non sequi
 sicut, inductio, intelligendi potest non
 sit etia in exēplo, quando eade proportio,
 & similis ratio sequitur sequentia, quando
 dissimilis ratio non sequitur.

Sorites

De Sorite.

Sorites ē quoniam a specie ad genus
 transiunt, ut tristitia ē virtus,
 virtus ē habitus, habitus ē qualitas
 ergo tristitia ē qualitas.

Aliquando a causis, hoc argumentis
 vsq̄ tradit, Aristoteles in antecedentibus
 in regula quando aliter dicitur ut
 subiecto propria y dicitur.

Itē d. Casarij. dicit autē seritas à
sorex qd ē cūmūly hic in multitudine
grunffe accumulāt.
posuit in etiā fieri negatiui syllogi
sui in hac specie non. ralis ē ga
votis debet inuolucris conferre adherere
sed in negatiui. in adherentes applicam
sed potij emittunt. ergo ex negatiuis in
fiūt.

Quod dicit ex malis moribus bonū
legis scilicet sū. rē sūq. rā ut
per se. sūq. p. accidit scilicet sūq.
sic etiā q. bonū bibi.

Nā ebrietas rē per se caritā ē
somnia ē, rā etiā per somnū ebriat.
at habet in se lūgides spiritū.

Quae Sortes & gradationis est differentia.

Ma in Sorte. Subiecti prima propositio, in conclusioe. Semp. repetitur.

Sed in gradatione, hoc nu. fit. Sed est argumetationis, proprie ad Rhetores. pertinere.

Dilemma.

Est argumetatio, qua argumeta diuiduntur in duas partes, distinguuntur a dis & a pharus, qd utriusq. aduersariu. apud, costat aut. plurimuz ex hi. hypothetice, seu conditionali propositioe, ut si timemus ut dicis, cur feruora tanta committis, si non times cur summas amoris deos. Snt aut. optia dilectata q. ex contrariis sunt, ut si male uoluit sibi uisitare, sin bene cur, nro peruenit.

phion sicut Violatio.

Est argumentatio ad rhetores proprie
pertinens, in qua adversarius rationum
pro nobis favore dicitur, ut papiste dicitur
non legendos poetas, & oratores, & non
linguas graecam & hebraeam, ratio qd hec
refert, saepe ex variis linguarum interpreta-
tionibus sui ortu, ob hoc igitur nos dicitur
magis discendas, quo hereticorum argumeta
faciliter conuellerentur ac refutari possimus,
qui eisdem lignis aduntur, & c.

Enumeratio

Primo ad rhetoris spectat, qd consistit,
expositio, inferentia, & conclusio, negatio
& affirmatio, saepe in causis contentio-
plurimum, ut iusticia nostra e' ingesta rege,
fide tantu' no' ex opibz saluamur & c.

De hypotheticis Syllo-
gismis

Quatuor quinq; sui partes, qda aut
tres primas, tunc ut antecedens, deinde
consequens, tertia conplexio sui copulatio
quarta, assumptio e' postremo conclusio.

Quo aut forma argumentationum, talium
tres conditionatis copulativa e'
disiunctiva.

In conditionalibus affirmativis e' ne-
gativis argumentum.

à genere

ad speciem e' gra. In copulativa
utraq; pars debet e' vera.

à toto

ad partem argumentum ibi, sed ne
gra. In disiunctivis altera pars
sua vera necesse e', ut aut propter
exa una trisitivam aut propter fidem.

Syllogismus.

Est materia triplex, demonstrativa,
dialctica & Sophistica,
Demonstrativa est sex generibus seu
partibus, quae sunt, vera, prima, non inter,
media, notoria, priora, & causa conclusiva
Verum & necessarium differunt, ut ante cadit
& consequens, dicitur ut necessarium verum,
sed non dicitur verum necessarium. Ut verum
est Caesaris esse Augustus, sed non necessa-
rium, dicitur fortunatus sunt beatus, Caesar
& fortunatus regis & beatus non sequitur necessarium,
quos plus demonstrativa,
tunc subiectum ut genus, dicitur proprium
vel affectio, & praedicationis, principium aliud
vel aequale & medium.

De omni dicitur.

Est quod omni spectum tribuitur suis
velis individuum exceptio, ut dicitur omni
daly. Sonty color & perpetuo,

quod per se

Cum definitio videtur subiecto per se,
 ut omnis virtus est habitus. Differunt hęc
 autem, innumerum. Nam quod omni tribuitur
 rei per se dicitur, sed quod per se non potest
 de omni. Ita etiam differunt per se dicitur
 et videtur saltem, ut antecedens et consequens,
 Omne enim quod per se dicitur, videtur saltem
 dici potest, sed non contra,

Quod est sine omni demonstratione
 dicitur tunc est per se dicitur. tunc
 est, et quod re simpliciter ostendit,
 causam, rem autem propria non indicat
 tunc dicitur quod non indicat causam
 propria. et quod est sui res,
 Notitia sui multa scilicet, quia
 ibi multi dicitur, causa non
 per se, sed per accidens.

vicinitas eadem radiorū in stellis
q̄ cōtēplex ordo demōstrationū sūm
demōstrat. triplex autē ab inferiori:
vbiq̄ ad sup̄iora tendit, aut à sup̄ioribz
ad inferiora, aut aliquādo ad latera.
ut or̄ vity ē laudabilis, nam in
viden vffo mōdo fieri, ab indi-
vi dūis. v/ qz ad sūb p̄tā f̄mā. 2
auff. o dte eor̄ dte sūb p̄tā b̄p̄
vff individua ferat. In q̄m m̄
aut v̄v̄t̄ dūm̄. Quibz figur̄
vis v̄m̄ aut in h̄mōd̄ or̄bz.
tertia figura v̄tim̄ quādo sūb p̄tā v̄v̄s̄
tēdit demōstratio, p̄tā ista. quādo
deorsū v̄v̄s̄ tendit, p̄tā aut p̄cipū.
aliquādo ad latera. ut or̄ vity h̄m̄:
dabilis. De invētiōe.

Stärkung alius problematicus,
v. g. g. differētia, Species proprii
& accidens, definitio.

Species v. g. p. determinata

Item conjunctivus, v. g. conjuncta

Contraria, similia, alij dixerunt

definitionem g. g. v. g. in sil. fructu

Quidā 13 locos personarum enumerat

De locis dialectibus, v. g. de locutione
postrema de proprietate p. p.

Nulla ē q. p. q. nō possit referri
ad problematicos locos, v. g. g.
Species proprii differētia &
accidens,

Quare ex vnaq. p. p. à definitione
requiruntur, quoniam si aliam
definitionem tribuit, eadē ē definitio
à definitione

quare hoc tenetur, quia definitio nulla
 dicitur, sed latet et arguitur. Definitio
 ut docet penitentiam. Exmissio non pecca-
 torum, ergo est verus ecclesiasticus. Et contra
 Virtus quod sit Summi boni, vult probare
 Virtus est habitus. Virtus est habitus, ergo
 est virtus, non sequitur.

Sed virtus est habitus voluntatis quod bonum
 aut mali reddens, est enim actio
 bona, quod fit a perfectissima parte boni, videlicet

— Tu enim Papa sis verus discipulus Christi,
 Episcopus est minister dei, qui annuntiat
 verbum dei et remissionem peccatorum,
 Ipse autem non annuntiat, ergo non est mi-
 nister.

— Item definitio. Spes pro primum et accidens
 est differentia. Cuius Summi virtutis,

à genere
 sola arguitur, negativè, ut
 non est alius, ergo non potest.

malis,
 propriis
 dicitur
 in substantia
 et unum
 de virtute
 dicitur per
 se referri
 locus, ut quod
 virtus est
 definitio
 Si alius
 de definitio

Quare ja e latig specie, no. n. sequit
Quis e vero e passer, posito angustio:
re ponit eomunig, sed no contra,
quia gens no gsumit, in vna au altera
specie, si auferat eomunig e auferat an
gustig, posito au signo qd affirmatiue
ay dicitur. au si vniuersali qd in
vniuersali, ponunt ors spes, ar us gra
in genere, vt nullu donu dny e vs
tuperadu, Arus suu dona dny vno
no vniuersalq aris, ab vniuersali
vrgo sine no valet, nisi negatiue

A specie

Affirmatiue, ho no e, vno vno ani
mal, no sequit, vna animal no ponit
Sub ho, no vadit ratio pris, qd e par
ticularis, ja particulari remoto remouit
e reliq idem

A differentia ad speciem

Max

Negativum ad Speciem à differentia argumētū
ut animalis nō ē ergo non animal.

Animalis ē ergo animalis cōsequens
Quia animalis plus sub se continet. In
differentiis in animalibus formis in utraque
parte arguitur, quia mutua ibi recipro
citas. Atque non rationale ē ergo animal
ē. Sensibile ē. ergo animal ē. Sensibile
comprehendit sub se animalis.

à proprio ad speciem.

In utraque parte. quia semper reverentia. ut videtur
ergo homo ē. sed videtur ergo non ē homo
Immo ergo patet ē affectus et plerumque
et cōsequens ergo ē colorum boni affectus.
Maxima cui ad minus proprium. videtur quod
Speciem. propria natura dicitur ut invocetur
quia solum potest cognoscere. Sicut enim non
sunt tantum natura. ergo non sunt in
vocatione.

Max

legit
arguē
causa
aut ab
aut p
affirma
dicitur
aut ut
dij
negativ
e non
al no
is. q
lo rem
Specie

Velis me tu a bono amicu petere
quod istare no pot. no. arguer
a sanctis petas quod istare no possis.

Definitio a definitio
Definitio loq sub se cōphōdingony
Specie propriū. Accidēs D. Affe-
relia a toto

Placitū Romano pepitū. v. Cūtro
redierit. mag. d. Senatū d. v. t. b. y.
Negato toto. negat q̄libet eiq̄ ptes.
Tūo simpliciter v. r. d. d. omny no
est mag. nec parit. q̄a destrūto
toto. no solum destrūit om̄e ptes.
remānēt aliquādo aliq̄ partes. v.
Dix. nū. v. mag. nec miny. possit
v. miny. Simpliciter destrūta dico.
possit aut̄ toto. formā om̄e partes.
a toto ad ptes

Affirmatio. v. nouit. Dialecticā
in hōdicio. d. cōgrūo loq̄ti.

à conjugatis

Socrates patienter submissus ergo
fuit, patiens. Maxima autem tribuitur
concreti: eadem. et abstracta, in amz
vigens aut non valet, cum habito
Tactum sumimus. ut nro fere
voti qd semper usq; & cryptore ergo
Vero fuit bonum. Nisi in una actio,
sed in alia non, ab actioem. et ad
Nobis non valet, sicut David rapit
alterius uxorem seu conjugio. et rancio fuit,
ergo fuit & rancio. Nisi simul fecerit,
no tam plura, deinde flagitia commisit,
Voc valet si terminij vrobisq; diffini:
Litur accipitur, ut Sapiencia p vitz ergo
ad sapere. verba ad actum referri debet.

Adiacens e propria rei passio actus, a qua deno-
minatione habet, referuntq; cum inquali-
tate, cum. quantitate. ut humor in aq,
e ipsa propriissima actus, ad adiacentibus ad
subiecta. adiacentibus coactis, subiectu
coactis necesse.

Ab adiacentibus ad actum. Ignis calidus &
 ergo calor facit, sed semper ad potentiam referri debet.
 Actus in se quod non per se, denominatione, sed
 quasi effectus adiacentium, ab actibus ergo ad sub-
 iectum, affirmatiuus & unquam arguuntur.
 Causa actus dicitur adiacens, ut Alexander
 Magnus dicitur velle binum, ergo non fieri
 ad phariseos, verba eius non audis, ergo non
 estis dicitur.
 Subiectum est propria res cuius est generis adiacens
 vel ex quo actus proficitur, optima forma argu-
 untur, ab actu ad adiacens, subiectum enim
 positum, ponitur ergo effectus seu affectus, ut
 quia est ergo humida est, calida est huius
 res ergo ignis, non sicut non multa sunt
 calida, quod non ignis, dicitur ergo non
 afficit morbis. Sicut ergo non in oculo procedit
 non semper ab adiacentibus ad subiectum.

has res hūmida, ē, ergo aqua, ē, &
aer ē hūmida ē tamē aq̄ Aqua.

ad extremos Locos.

Prīg loci causae ē. Sū autē causa
multiplicis. Causa absolutū & ad ca.
centro. Naturales causa q̄ agūt sūa
vi. Volūntaria & possūt sup̄p̄di
Aliq̄ totales. aliq̄ partiales. accidēta.
riq̄. & ordinatē. propriq̄ & remoto.
Uniuersalis causa & particularis. Uniuers.
satis deg. q̄ suscipit omē naturā. &
partialis diabolus, aliq̄ antecedens.
& consequens.

Differūt causa, & causa occasio, q̄ ē causa
magis p̄m̄cipalis. S. causa, occasio q̄
habet p̄bet facultatē cupiditatibq̄. v. mox
& amor, vniq̄ nihil moderabitur
saudet. nō de veris causis intelligitur

finis ē vsq̄ rei. finalis ē ipsa
intētio et intētio. ad finē & sicut long
ab vtr̄.

Nihil est sibi causa, si de fine in
 entibus non est simpliciter verum, sed multo
 magis sui causa, si autem de effectu vero
 intelligatur, aut de voluntaria causa
 scilicet, non est causa sui, sui causa ex di-
 versitate est sui, si enim ab aliqua causa est ne-
 cessario est illa causa posterior.

Cuius theologia est ratio auctoris, sed legitur
 quod causa per accidens, quod dignior
 causa, cui dignior effectus.

Quia per se quinquem lapsu

Stelle non sunt compositae ex elementis
 vero non aliter vaporibus, non est posita
 ex elementis, quod habet saltem modo,
 Simpliciter autem non,

Epax putrescentis est, ratio auctoris deo et
 magis posita forma substantiali, nec ipsa
 ponitur, quia forma est ab soluti ratio

resata forma magis d' Spelere v
arbor no ltr sine sicuti vno rō
& animal

nam res naturales, & voluntarie super
fieri propter aliquo finem, ut vinum
numis & panis, ut latifiat, & studis;
sors finis e, ut gloria dei prodeat per
illos, magis principalis finis, ut honeste
familiam ipsi educant quosq;
Regula propter unū qdq; quod d' tale
e, ipsū magis tale, si de efficiēte
intelligas, multos paros errores, si
autē de finali causa intelligas proce-
dit, ut propter unū qdq; appetitū
aliqd illud magis appetit, ut
maius maneat, ut parca dicitur,
ergo dicitur magis diligit,
Prima e magis d' Sol in capite rōno

Differētia effectus ad effectus causa
refertur

Destinata ad finem causam

Quarta generaliter simpliciter

Rodolphus tres locos suos, quos vocat, applicat
Long. tempus. commoda.

Long. alij naturaliter, alij artificialiter.

Long. alij, plang. alij moriturus.

Maxima, paupera nulla re esse finita

Imo certo loco, posita igitur tempus

et ponitur loco. re modo loco remota

et quod non in loco posita. Cetero

non erat ~~commoda~~ qda. cyfor orisq.

posita aliqua re. transsi et ponitur

et tempus et contra commoda et odal

phg. Relativa vocat.

Adiacentia. dicitur à Coniugis. in eo
qd adiacentia in eo ipsa latet.
Coniugia vò extrinsecus circumferuntur.
Quia circumducuntur. ut dicitur in ratione
plurimè. ut arma. Coniugio. Inimicis
vultu

à Coniugis

Affirmatio et negatio arguit. vixit
vultu ergo maritus. et pater et prin-
cipis ergo non habet subditos.
Maxima. de coniugis idem est traditum.
pater statuit de uno. de deo de reliquis
nullum.

Adiacentia sunt accidentia externa.
quae probantur in suis. Item coniugata
Differentia. adiacentia accidentia adiuncta
Adiacentia separabilia. adiacentia.
Inseparabilia. Nono vij

Cetero inter similitudines
e qda pars similitudo psumit in
in qda re velibet

Similia decomparata differunt
sunt in confirmat. duo dicitur. Cuiuspan
duo vni textus. ut si rex gallicus
poterit Cylani resistere tunc non potest
Regula. In similitudine partium debent
esse inuicem collata.

Similitudo duas sps. habet. ut paradigma
q plura corroborant. ut Herodes metus
toamru qd reperitq dicitur. hanc
perseq. defendit. Ergo e. temp
licet plogit. Tunc. tunc. tunc.

Parabola. e analogia o similitudo
fita ut res inuicem collatis

Contraria hanc spectant duos discrimina.

Reliq. que idz solus
annotatum

Da bene merito in C. ca. fide merito
(pontif. appellat. in n. venerabilis
Schw. 5:

Gott ficht vundt rickt Doms monatlich spricht.
Januarus Jr a Jano,

Quidius in Fastis
Me chaos antiqui (nam sum res prisca) vocabat
Aeria qua longi temporis acta cana
Lunary hic aer, atq. tria haec corpora restat
Igms aqua & tellus vng. aerius erat

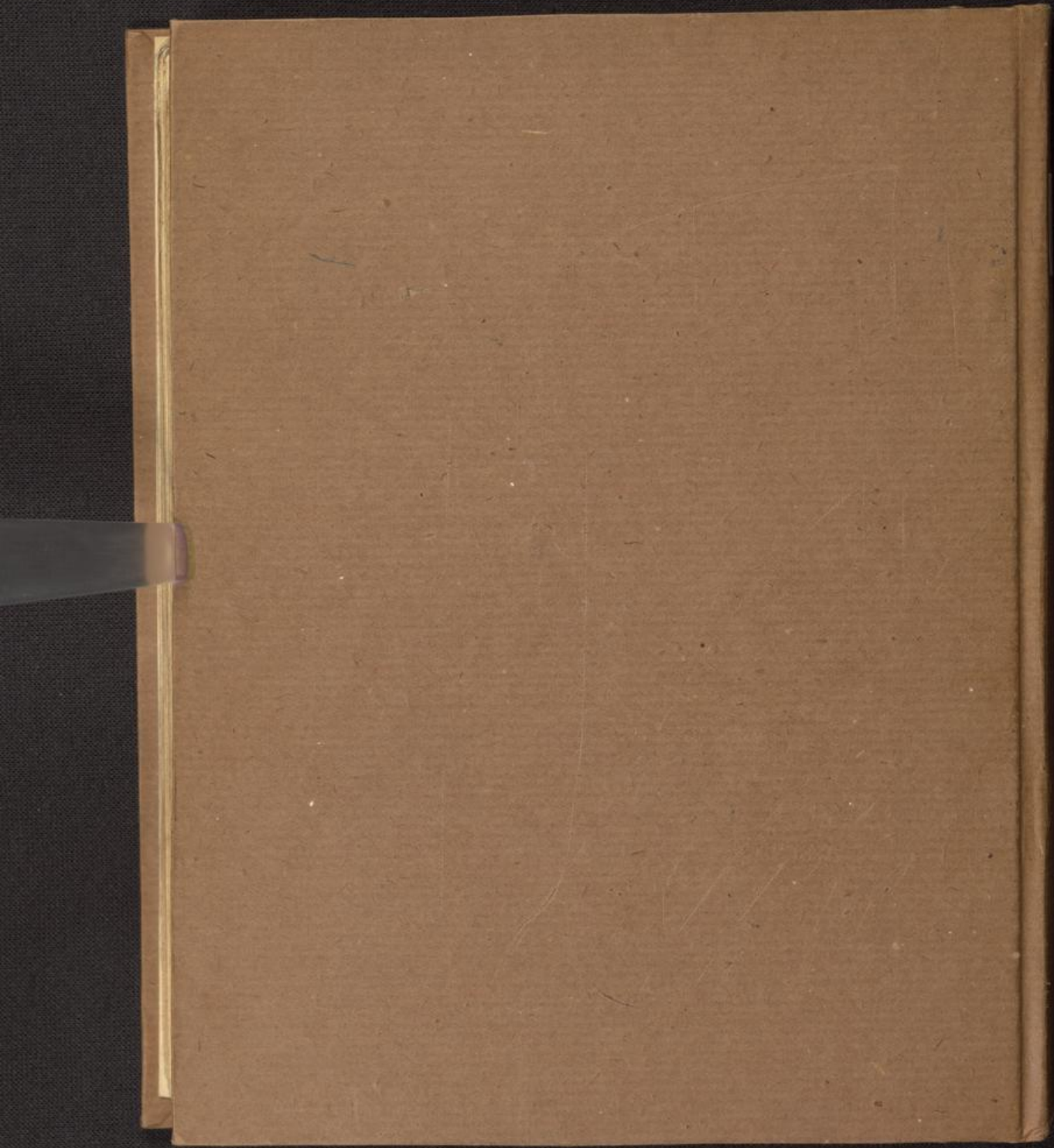
1773
1774

1775

1776
1777
1778
1779
1780

OTTO SCHICK
KARLSRUHE
WALDSTR 21

A. OTTO SCHICK
KARLSRUHE
WALDSTR 21

Copyright © 1999 by Munsell Color Services Lab
www.munsellcolor.com

VierfarbSelector Standard - Euroskala Offset

